

Gmina Wałbrzych

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha

na lata 2008 – 2015

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP.....	4
2. CHARAKTERYSTYKA OBECNEJ SYTUACJI W MIEŚCIE.....	6
2.1. Wykorzystane materiały, dokumentacje.....	6
2.2. Diagnoza stanu miasta Wałbrzych.....	7
2.2.1. <i>Położenie i rys historyczny.....</i>	<i>7</i>
2.2.2. <i>Środowisko naturalne.....</i>	<i>8</i>
2.2.3. <i>Zagospodarowanie terenu.....</i>	<i>11</i>
2.2.4. <i>Sytuacja demograficzna.....</i>	<i>19</i>
2.2.5. <i>Rynek pracy i bezrobocie.....</i>	<i>22</i>
2.2.6. <i>Edukacja i oświata.....</i>	<i>25</i>
2.2.7. <i>Pomoc społeczna.....</i>	<i>27</i>
2.2.8. <i>Gospodarka.....</i>	<i>31</i>
2.2.9. <i>Organizacje pozarządowe.....</i>	<i>37</i>
2.2.10. <i>Kultura, turystyka, sport i rekreacja.....</i>	<i>39</i>
2.2.11. <i>Aktywność miasta w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych.....</i>	<i>45</i>
3. NAWIĄZANIE DO STRATEGICZNYCH DOKUMENTÓW DOTYCZĄCYCH ROZWOJU PRZESTRZENNO – SPOŁĘCZNO – GOSPODARCZEGO KRAJU, REGIONU I GMINY – PRZESŁANKI DO ZAŁOŻEŃ REWITALIZACJI MIASTA.....	48
3.1. Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności (SWW) na lata 2007-2013.....	48
3.2. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) na lata 2007- 2013,	49
3.3. Strategia Rozwoju Kraju (SRK) na lata 2007-2015	51
3.4. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020r.	52
3.5. Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013	53
3.6. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013r.....	55
4. ZAŁOŻENIA PROGRAMU REWITALIZACJI	56
4.1. Okres programowania	56
4.2. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru i jego diagnoza.....	57
4.2.1. <i>Obszary przemysłowe i powojenne.....</i>	<i>60</i>
4.2.2. <i>Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego.....</i>	<i>62</i>
4.2.3. <i>Stopa długotrwałego bezrobocia.....</i>	<i>64</i>
4.2.4. <i>Wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej.....</i>	<i>67</i>
4.2.5. <i>Poziom przestępczości i wykroczeń</i>	<i>68</i>
4.2.6. <i>Poziom wartości zasobu mieszkaniowego</i>	<i>70</i>
4.2.7. <i>Poziom bezrobocia</i>	<i>72</i>
4.2.8. <i>Poziom bezrobocia według wykształcenia.....</i>	<i>74</i>
4.2.9. <i>Poziom bezrobocia według wieku niemobilnego.....</i>	<i>76</i>
4.2.10. <i>Poziom niepełnosprawności.....</i>	<i>78</i>

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

4.2.11.	<i>Poziom przedsiębiorczości</i>	80
4.2.12.	<i>Podsumowanie analizy dotyczącej wskazania obszaru do rewitalizacji i obszaru mieszkalnictwa</i> 82	
4.3.	Obszar wskazany do wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013	89
4.4.	Uwarunkowania i problemy przestrzenne obszaru wskazanego do rewitalizacji ...	90
4.4.1.	<i>Potrzeby osób niepełnosprawnych i stan ich zaspokojenia – aspekt przestrzenny</i>	100
4.5.	Problemy społeczno-gospodarcze i przestrzenne zidentyfikowane na podstawie sondażu społecznego	104
4.6.	Logika interwencji w obszarze wskazanym do rewitalizacji – zidentyfikowane problemy.	107
4.7.	Logika interwencji w obszarze wskazanym do rewitalizacji – zidentyfikowane cele rewitalizacji.	110
4.8.	Plany działań w poszczególnych sferach rozwoju	114
4.8.1.	<i>Plan działań przestrzennych</i>	114
4.8.2.	<i>Plan działań gospodarczych</i>	124
4.8.3.	<i>Plan działań społecznych</i>	126
4.9.	Spodziewane mierzalne efekty realizacji celów rewitalizacji i planów działań	135
5.	PLAN FINANSOWY REALIZACJI DZIAŁAŃ	137
6.	PRZEBIEG PROCESU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	142
7.	SYSTEM WDRAŻANIA	147
7.1.	Podstawa prawna dofinansowania projektów rewitalizacyjnych ze środków publicznych	147
7.1.1.	<i>Informacje wstępne</i>	147
7.1.2.	<i>Ustawa o finansach publicznych</i>	151
7.1.3.	<i>Ustawa o ochronie zabytków i opiece na zabytkami</i>	151
7.1.4.	<i>Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych</i>	152
7.1.5.	<i>Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie</i>	152
7.1.6.	<i>Ustawa o partnerstwie publiczno - prywatnym</i>	154
7.1.7.	<i>Pomoc publiczna</i>	154
7.1.8.	<i>Zasady naboru projektów rewitalizacyjnych w ramach konkursu</i>	155
7.2.	Zasady finansowania projektów rewitalizacyjnych	160
8.	SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	161
8.1.	Zasady rozliczania finansowego i rzeczowego projektów rewitalizacyjnych	161
9.	ZAŁĄCZNIKI DO LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	163

1. Wstęp.

Z wielu funkcjonujących definicji rewitalizacji, na potrzeby opracowania wybrano dwie, które wydają się najlepiej odzwierciedlać istotę tego procesu i pochodzą ze źródeł bardzo ważnych dla kształtowania merytorycznego oraz prawno-finansowego podejścia do rewitalizacji w kraju i w regionie.

Pierwsza definicja pochodzi z założeń do projektu „Ustawy o rewitalizacji oraz wspieraniu remontów i niektórych inwestycji budowlanych” przygotowanych przez Stowarzyszenie Forum Rewitalizacji – jedną z najbardziej aktywnych organizacji, która od kilku lat społecznie pracuje nad przygotowaniem w Polsce podstaw merytorycznych, prawnych i finansowych wdrażania rewitalizacji miast polskich: *Rewitalizacja jest instrumentem służącym rozwojowi wielu obszarów życia społeczno - gospodarczego gminy; rewitalizacja powinna być przeprowadzana zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, skutecznie integrując aspekty przestrzenne, budowlano-inwestycyjne, społeczne, ekonomiczne, kulturalne i ekologiczne w ramach jednego skoordynowanego procesu. Rewitalizacja powinna stanowić element długofalowej strategii rozwoju społeczno - ekonomicznego gminy; rewitalizacja jest procesem długotrwałym, znacznie dłuższym niż okresy kadencji wybieranych organów gminy. (W Europie Zachodniej wysuwane są propozycje traktowania rewitalizacji jako procesu permanentnego).*

Druga definicja pochodzi z „Wytycznych dotyczących przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji jako podstawy udzielania wsparcia z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013” – dokumentu opracowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego: *Rewitalizacja to Kompleksowy, skoordynowany, wieloletni, prowadzony na określonym obszarze proces przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych, inicjowany przez samorząd terytorialny (głównie lokalny) w celu wyprowadzenia tego obszaru ze stanu kryzysowego, poprzez nadanie mu nowej jakości funkcjonalnej i stworzenie warunków do jego rozwoju, w oparciu o charakterystyczne uwarunkowania endogeniczne.*

W obu przytoczonych definicjach można z łatwością odnaleźć części wspólne – słowa kluczowe dla właściwego podejścia do rewitalizacji naszego miasta. Te słowa kluczowe to:

- długofalowy i skoordynowany proces,
- strategia,
- rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny.

Nowy okres finansowania i związane z tym wytyczne Ministerstwa Rozwoju Regionalnego dotyczące Lokalnych Programów Rewitalizacji spowodowały konieczność przygotowania nowego Lokalnego Programu Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015. W efekcie opisanego w kolejnych rozdziałach niniejszego dokumentu analizy wskaźników związanych z poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego, poziomem bezrobocia, a także określających stan techniczny budynków mieszkalnych, za obszar wsparcia uznaliśmy

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

teren Śródmieścia Wałbrzycha. Taki wybór w pełni pokrywa się z długofalowymi planami i działaniami władz miasta, które uznały centrum za obszar, który powinien generować rozwój gospodarczy, a także przemiany społeczne i przestrzenne na całym obszarze Wałbrzycha. Świadczy o tym kompleksowe podejście do problematyki dotyczącej centrum, zarówno w sferze inwestycyjnej, gospodarczej, jak i społecznej.

Samorząd Wałbrzycha w 2004 r., uchwalając Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2004-2006 i następne”, rozpoczął skoordynowane działania rewitalizacyjne i planuje wdrażać proces rewitalizacji w perspektywie wielu kolejnych lat, biorąc pod uwagę fakt, iż nigdy nie będzie można procesu rewitalizacji definitywnie zakończyć. Przed naszym miastem stoją bardzo duże wyzwania w aspekcie kompleksowej społeczno-gospodarczej i przestrzennej odnowy obszarów zdegradowanych. W okresie 2008-2015 zamierzamy skupić środki i działania rewitalizacyjne w obszarze Śródmieścia. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015 traktujemy jako strategię dla obszaru Śródmieścia, dlatego opracowaliśmy dla tego obszaru cele rewitalizacji oraz nowe projekty, za pomocą których będzie można wyznaczone cele osiągnąć. Do udziału w procesie rewitalizacji Śródmieścia zaprosiliśmy partnerów ze środowisk społecznych i gospodarczych. Przeprowadziliśmy spotkania konsultacyjne również ze wspólnotami i spółdzielniami mieszkaniowymi oraz zarządcami nieruchomości w Śródmieściu. Po realizacji projektów wpisanych do Lokalnego Programu Rewitalizacji rozpoczniemy wdrażanie kolejnych przedsięwzięć. Również wówczas będziemy zapraszać do współpracy wszystkich interesariuszy rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego Śródmieścia Wałbrzycha.

Niewątpliwie w perspektywie kolejnych lat skierujemy działania rewitalizacyjne na inne obszary miasta, które podobnie jak Śródmieście są dotknięte problemami degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej.

2. Charakterystyka obecnej sytuacji w mieście.

2.1. Wykorzystane materiały, dokumentacje.

Diagnoza stanu miasta Wałbrzych została opracowana na podstawie dostępnych informacji, dokumentów i opracowań o charakterze diagnostycznym i strategicznym oraz na podstawie zebranych danych statystycznych na potrzeby niniejszego dokumentu. Szczegółowy wykaz wykorzystanych źródeł przedstawia poniższe zestawienie:

- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku,
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha,
- Plan Rozwoju Lokalnego Wałbrzycha,
- Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2004-2006 i następne,
- Program Ochrony Środowiska dla miasta Wałbrzycha na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2015,
- Plan Gospodarki Odpadami dla miasta Wałbrzycha na lata 2004-2007 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2015,
- Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego (Zasoby Banku Danych Regionalnych) - www.stat.gov.pl,
- Strona internetowa Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu: www.um.walbrzych.pl, bip.um-walbrzych.dolnyslask.pl,
- Strona internetowa Zarządu Dróg i Komunikacji w Wałbrzychu: www.zdik.walbrzych.pl,
- Strona internetowa Portalu Organizacji Pozarządowych: www.ngo.pl.
- Strona internetowa: pl.wikipedia.org,
- Strona internetowa: www.odyssei.com.

Diagnoza ogólna stanu miasta obejmuje analizę danych statystycznych dostępnych w Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędzie Miejskim w Wałbrzychu, Jednostkach Organizacyjnych Gminy Wałbrzych. Przyjęto, że analiza jest prowadzona w latach 2003-2007. Jednakże w przypadku wystąpienia braku informacji za rok 2007, ostatni rok analizy będzie obejmował okres najbardziej aktualny. Brak informacji za ostatni okres wynika ze sposobu aktualizacji danych w Urzędzie Statystycznym – cechy nie są aktualizowane równocześnie, ich umieszczanie w systemie GUS przebiega stopniowo. Na początku każdego rozdziału określono przedział czasowy przeprowadzonej analizy.

2.2. Diagnoza stanu miasta Wałbrzych.

2.2.1. Położenie i rys historyczny.

Wałbrzych położony jest w południowo-zachodniej Polsce w centralnej części Sudetów Środkowych, w województwie dolnośląskim w pobliżu granic z Czechami i Niemcami. Miasto leży na wysokości 450 - 500 m n.p.m. w malowniczej kotlinie, nad którą rozciągają się lesiste pasma Gór Wałbrzyskich. Wałbrzych ma status gminy miejskiej, granice administracyjne obejmują obszar 85 km².

Wałbrzych posiada bardzo korzystne położenie komunikacyjne leży w pobliżu skrzyżowania autostrad – A4 (40 km) i planowanej A3 (29 km). Przez Wałbrzych przebiega droga krajowa nr 35 prowadząca z Wrocławia do przejścia granicznego z Czechami w Golińsku.

Początki Wałbrzycha datuje się na koniec dwunastego wieku. Była to wówczas wieś położona w okolicy szlaków handlowych. Sama nazwa pochodzi prawdopodobnie od gwarowej formy niemieckiej „Walbrich” lub „Walbruch” utworzonej od „Waldenburg”, oznaczającej gród leśny. W XIII wieku napłynęli do Wałbrzycha osadnicy niemieccy. Losy osady były ściśle związane z dziejami Śląska. W 1241 roku osada weszła w skład odrębnego królestwa świdnickiego, które zachowało swoją samodzielność do 1392 roku. Miasto przez długi czas było miastem prywatnym, wielokrotnie zmieniając właściciela. Po wygaśnięciu linii Piastów świdnicko-jaworskich Wałbrzych przeszedł kolejno na własność rodów Schaffgotschów, Czertyców i Hochbergów. Na początku XIV wieku Wałbrzych był małą wsią parafialną. Prawa miejskie otrzymał pomiędzy 1400 a 1426 rokiem. Od końca XIV wieku Wałbrzych był pod bezpośrednim zwierzchnictwem Czech, a od 1536 roku Habsburgów austriackich.

W XVIII wieku w wyniku reformy administracyjnej Wałbrzych został wcielony do Prus, a po pierwszej wojnie światowej znalazł się w granicach Niemiec.

Prawdziwy przełom dla miasta stanowił wiek XIX i początek XX, kiedy to miał miejsce bardzo dynamiczny rozwój istniejących i nowo powstałych gałęzi przemysłu: włókienniczego, ceramicznego, szklarskiego, metalowego oraz górniczego.

W 1946 roku miasto zajmowało 22 km². W latach 1951, 1970 i 1975 zostały włączone do miasta, w całości lub częściowo, okoliczne miasteczka, wsie i osiedla, dzięki czemu liczba mieszkańców wzrosła do ok. 115.000 osób.

Wałbrzych był miastem powiatowym do 1975 roku, kiedy w wyniku reformy administracyjnej uzyskał status miasta wojewódzkiego. Po kolejnej reformie administracyjnej w 1999 roku ponownie utworzono powiat wałbrzyski, a Wałbrzych uzyskał status miasta na prawach powiatu. Kolejna istotna zmiana administracyjna nastąpiła w wyniku Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 roku. Z

dniem 1 stycznia 2003 roku Wałbrzych utracił status miasta na prawach powiatu i aktualnie jest gminą miejską.

2.2.2. Środowisko naturalne.

Budowa geologiczna.

Pod względem geologicznym Wałbrzych leży w przeważającej części w obrębie Niecki Śródsudeckiej stanowiącej obniżenie tektoniczne. Niecka Śródsudecka stanowiła rozległy basen sedymentacyjny wypełniany szeregiem różnowiekowych serii skalnych osiadających miąższość wielu tysięcy metrów. W budowie geologicznej obszaru udział biorą utwory: proterozoiczne, karbonu dolnego, karbonu górnego, permskie oraz czwartorzędowe.

Basen wałbrzyski – niecka wałbrzyska, należy do jednych z większych jednostek tektonicznych wchodzących w skład depresji śródsudeckiej. Występuje tu stosunkowo pełny profil osadów karbonu górnego, a miąższość osadów węglonośnych osiąga maksymalnie blisko 2000 m. Na pierwotny basen sedymentacyjny nałożyła się tektonika warunkująca współczesny zarys intersekcyjny niecki wałbrzyskiej, jak również jej skomplikowaną budowę geologiczną.

Wody powierzchniowe.

Rzeka Pełcznica jest ciekim IV rzędu będącym dopływem Strzegomki, ta z kolei Bystrzycy, która jest ważnym prawobrzeżnym dopływem Odry. Rzeka Pełcznica wypływa z północnych stoków Masywu Borowej stanowiącej główny grzbiet Gór Wałbrzyskich, następnie rzeka płynie poprzez Kotlinę Wałbrzyską w kierunku Pogórza Wałbrzyskiego gdzie przełomem wydostaje się na obszar Równiny Świdnickiej. Źródła rzeki znajdują się w pobliżu dzielnicy Wałbrzych Nowy Glinik i Stary Glinik na wysokości około 650 m n.p.m. Rzeka Pełcznica jest prawobrzeżnym dopływem Strzegomki uchodząc do niej w km 43, 0. Całkowita powierzchnia zlewni wynosi 67,6 km², długość biegu rzeki około 38 km. Powierzchnia zlewni Pełcznicy do przekroju przy wylocie ul. Stacyjnej wynosi 39,8 km². Zlewnia ciekę posiada charakter pagórkowaty o dużych spadkach podłużnych jak i poprzecznych. Rzeka Pełcznica na całym odcinku zabudowy miejskiej stanowi kanał kryty o długości ok. 5,4 km. Powierzchnia zlewni jest partiami zalesiona. Średni procent zalesienia 30 %. Omawiana zlewnia posiada dość duże różnice wysokościowe dochodzące do ponad 100 m. Do istniejącego przekroju rzeka płynie przez tereny mocno zurbanizowane i silnie zdegradowane niewłaściwą gospodarką związaną głównie z dawną eksploatacją pokładów węgla kamiennego w górnej części zlewni.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Warunki glebowe.

Gleby na terenie miasta są znacznie zróżnicowane. Najczęściej są to przemieszczone gleby górskie, o niewykształconym profilu z płytko pościeloną skałą macierzystą. Niewielkie obszary, głównie w dolinach potoków zajmują gleby wytworzone z glin i piasków plejstoceniowych. Szczególnie dużo gleb na terenie Wałbrzycha powstało pod wpływem gospodarczej działalności człowieka. Są to przede wszystkim gleby powstałe na całkowicie lub częściowo zdrzewionych hałdach i osypiskach utworzonych z pyłów dymnicowych i żużla paleniskowego lub z łupków i piaskowców będących odpadem przy eksploatacji węgla, wreszcie z mułu poflotacyjnego. Najczęściej mają one dobre warunki powietrzne, ale złe warunki wodne. Większość gleb charakteryzuje zwiększone zakwaszenie siarką i jej związkami. Ogólnie należy stwierdzić, że w okolicy Wałbrzycha przeważają głównie dwa rodzaje gleb. W części południowej – gleby gliniaste lekkie, a w części północnej – gleby gliniaste średnie. Są one wytworzone na podłożu skał osadowych. Posiadają one miąższość od 0,3 do 0,5 m i są na ogół zdegradowane. W wielu miejscach grubość warstwy próchnicznej wynosi 8-10 cm. Na bardziej stromych stokach zalegają gleby typowo górskie, szkieletowe, nadające się głównie pod zalesienie.

Zasoby surowcowe.

Położenie Wałbrzycha w miejscu kontaktu trzech odmiennych struktur geologicznych: depresji Śródsudeckiej, depresji Świebodzic i bloku sowiogórskiego, rzutuje na różnorodność utworów geologicznych i zróżnicowanie tektoniczne. Z urozmaiconą budową geologiczną wiąże się różnorodność surowców mineralnych. Obok węgla kamiennego i antracytu występują tu piaskowce, porfiry, melafiry, gnejsy i surowce ilaste.

Warunki klimatyczne.

Według podziału na regiony klimatyczne Dolnego Śląska okolice Wałbrzycha leżą w górskiej dzielnicy klimatycznej Środkowych Sudetów. Opisywany region ma średnią temperaturę roczną powyżej 6.5°C. Okres wegetacji i dojrzewania letniego wynosi ok. 220 dni. Średnia temperatura lata wynosi powyżej 12.5°C. Opisywany teren należy do cieplejszych regionów Polski. Zimą notuje się średnie miesięczne temperatury wyższe o 0.5 °C w stosunku do środkowej części kraju. Wilgotność względna powietrza waha się w skali rocznej od 69% w czerwcu do 85% w grudniu. Na terenie Wałbrzycha dominują wiatry zachodnie z dominującym kierunkiem południowo-zachodnim.

Formy ochrony przyrody.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wałbrzych leży w szerokiej kotlinie w Górach Wałbrzyskich. Kulminacjami Gór Wałbrzyskich są: na południe od Wałbrzycha szczyt Borowa, a na zachód kopuła Chełmca. Środkową część Gór Wałbrzyskich zajmuje Kotlina Wałbrzyska, którą niemal w całości wypełnia miasto. Obszary o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych usytuowane są na obrzeżach miasta i w naturalny sposób wiążą Wałbrzych z sąsiednimi gminami. Do terenów prawnie chronionych należą:

- Książański Park Krajobrazowy - utworzony w roku 1981. Do szczególnych walorów turystycznych tego terenu należy z pewnością zespół architektoniczno-parkowy Zamku Książ. Park w stosunku do innych obszarów miasta wyróżnia się bogactwem gatunkowym flory i fauny. Na obszarze parku możemy obserwować piękne przełomy i doliny potoków Czyżynka, Szczawnik, Pełcznica, Lubiechowska Woda. Na terenie parku można wyodrębnić trzy zespoły roślinne: kwaśną buczynę górską, grąd i olszynę podgórską. Spośród roślin chronionych można tu odnaleźć m.in.: kopytnika zwyczajnego, konwalię majową, śnieżyce wiosenną, wawrzyńkę wilczełyko, lilię złotogłów, napastrnicę zwyczajną, bluszcz pospolity, zimowitę jesienną, orlika pospolitego, czarkę szkarłatną. Olbrzymie bogactwo biotopów sprawia, że w różnych miejscach parku stwierdzono dużą rozpiętość gatunków roślin - od 181 do 229. W parku występują również dorodne okazy cisów w liczbie około 130, największym z nich jest "Bolko" o obwodzie 278 cm.
- Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich - powstał w 1999 roku, chroni on partie Sudetów Środkowych, Gór Kamiennych, Gór Wałbrzyskich i Gór Suchych. Teren parku cechuje górski charakter, kopulaste szczyty (do 900 m.n.p.m.), strome zbocza i głębokie doliny z czystymi potokami o wartkim nurcie. Niestety góry porośnięte są sztucznymi monokulturami świerkowymi i wydają się przez to dość ubogie. Niemniej jednak można odnaleźć tu enklawy o cechach naturalnych, m.in. okolice Zamku Rogowiec, gdzie partie przyszczytowe to "botaniczny raj". Występują tu również fragmentarycznie buczyny górskie, w dolinach natomiast grądy i olszyny. Z roślin chronionych występuje m.in. tojad mocny i dzióbaty, lilia złotogłów, czworolist, kopytniki, wawrzynek wilczełyko, śnieżyce wiosenne, storczyki męskie, orliki pospolite. Z paproci występuje licznie paprotka zwyczajna oraz rzadsze - zanokcica skalna, zanokcica północna oraz skupienia podrzenia żebrowca.
- Obszar Chronionego Krajobrazu Kopuły Chełmca – utworzono w 1981 roku na mocy Uchwały Nr 35/81 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Wałbrzychu. Obszar chronionego krajobrazu o powierzchni 12.000 ha, obejmuje swym zasięgiem główne grzbiety górskie dwóch masywów Gór Wałbrzyskich: Masyw Chełmca, Masyw Trójgarbu i Krąglaka, oraz Górę Krzyżową koło Strzegomia wraz ze znajdującymi się w ich obrębie: utworami geologicznymi, korytarzami ekologicznymi oraz wartościowymi krajobrazowo terenami o różnych ekosystemach. Na terenie obszaru występują pomniki przyrody, ożywionej i nieożywionej oraz ich skupiska, chronione ze względu na szczególne wartości naukowe, kulturowe, historyczno-pamiętkowe i krajobrazowe. Odznaczające się

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

indywidualnymi cechami, które wyróżniane są wśród innych utworów, w szczególności są to drzewa i krzewy, roślinność, źródła, skałki, jary, głązy, doliny rzeczne, oraz urwiska skalne. Na obszarze występuje kilka typów siedlisk, szczególnie cenne są doliny rzeczne oraz duże obszary podgórskich łąk i lasów

- Rezerwat „Przełomy pod Książem” - powstał w celu ochrony przełomów potoków Pełcznica i Szczawnik, posiadających naturalny charakter. W rezerwacie występują stanowiska śnieżycy wiosennej i grzyba czarki szkarłatnej. Na ścianach skalnych występuje obficie paprotka zwyczajna oraz drzewiaste formy wiekowych cisów. Strone zbocza skalnych wąwozów porośnięte są drzewostanem grądowym z dominacją lipy szerokolistnej. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie puchaczy i muchołówki białoszyjej, kruków i licznych dzięciołów.

2.2.3. Zagospodarowanie terenu.

Analiza problemu obejmuje dane statystyczne za okres 2003-2006. W chwili sporządzania niniejszego dokumentu zasoby Banku Danych Regionalnych nie obejmowały informacji za 2007 rok dotyczących zasobów mieszkaniowych, gospodarki wodnej i gospodarki ściekowej.

Zasoby mieszkaniowe.

Ogólna liczba mieszkań na koniec 2006 roku wynosiła 49.972 i była nieznacznie wyższa niż w roku poprzednim - o 47 mieszkań (tj. o 0,1%). W odniesieniu do pierwszego roku objętego analizą liczba mieszkań wzrosła o 133 (tj. o 0,3%). Systematycznie ulega zwiększeniu liczba izb na terenie gminy, z 152.558 w roku 2003 do 153.117 w roku 2006 oraz powierzchnia użytkowa mieszkań – w przedziale 2006/2003 odnotowano przyrost powierzchni użytkowej o 1,0%.

Tabela 1. Zasoby mieszkaniowe (stan na 31.XII).

Zasoby mieszkaniowe	J.m.	2003	2004	2005	2006
mieszkania	miesz.	49 839	49 951	49 925	49 972
izby	izba	152 558	152 928	152 927	153 117
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	2 652 595	2 660 524	2 661 487	2 665 969

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W strukturze zasobów mieszkaniowych wg form własności (stan na 31.XII.2006r.) dominują mieszkania komunalne - 35,2%, mieszkania spółdzielni mieszkaniowych – 30,3% oraz mieszkania osób fizycznych – 29,0%. Mieszkania, których właścicielem jest WTBS stanowią niespełna 0,3% udziału w strukturze zasobów mieszkaniowych miasta.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Porównując dynamikę zmian na przestrzeni lat 2006/2003 należy zauważyć, że zasoby gminne i zakładów pracy uległy zmniejszeniu, odpowiednio o 6,3% i 5,8%. Tendencje wzrostową odnotowano w zasobach mieszkaniowych osób fizycznych o 14,2%. Liczba mieszkań należących do pozostałych podmiotów uległa zwiększeniu o 83,1%.

Tabela 2. Zasoby mieszkaniowe wg form własności (stan na 31.XII).

Zasoby mieszkaniowe	J.m.	2003	2004	2005	2006
zasoby gmin (komunalne)					
mieszkania	miesz.	18 756	18 756	17 581	17 581
izby	izba	41 201	41 201	37 581	37 581
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	858 055	858 055	793 697	793 715
zasoby spółdzielni mieszkaniowych					
mieszkania	miesz.	15 613	15 618	15 112	15 144
izby	izba	50 426	50 434	48 800	48 907
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	754 413	754 559	728 110	730 277
zasoby zakładów pracy					
mieszkania	miesz.	2 034	2 034	1 917	1 917
izby	izba	5 769	5 769	5 443	5 443
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	105 240	105 240	98 238	98 238
zasoby osób fizycznych					
mieszkania	miesz.	12 686	12 703	14 475	14 490
izby	izba	53 020	53 124	58 703	58 786
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	894 448	897 868	996 640	998 937
zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)					
mieszkania	miesz.	685	721	721	721
izby	izba	1 946	2 042	2 042	2 042
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	36 077	37 867	37 867	37 867
zasoby pozostałych podmiotów					
mieszkania	miesz.	65	119	119	119
izby	izba	196	358	358	358
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	4 362	6 935	6 935	6 935

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Na podstawie danych statystycznych największych spółdzielni mieszkaniowych i zarządców budynków wielorodzinnych w Wałbrzychu określono liczbę budynków wybudowanych przed i po roku 1989 oraz ich rozkład w strukturze przestrzennej miasta. Analizie poddano dane uzyskane od:

- MZB Sp. z o.o.,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Podzamcze”,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Skarbek”,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Poniatów”,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Górnik”,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Wałbrzyskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego (WTBS).

Szczegółowe zestawienie zostało przedstawione w tabeli 3. W całkowitej liczbie budynków 3430 najwięcej jest w zarządzie MZB Sp. z o.o. – 2709 tj. 79,0% ogółu, a najmniej do Spółdzielni Mieszkaniowej „Poniatów” – 9 obiektów tj. 0,3% ogółu. Zdecydowana większość budynków (98%) powstała przed rokiem 1989.

Tabela 3. Liczba budynków wybudowana przed i po 1989 roku.

Wyszczególnienie	Nazwa spółdzielni					
	MZB	Podzamcze	Skarbek	Poniatów	Górnik	WTBS
Liczba budynków wybudowanych przed 1989 rokiem	2685	54	78	0	249	304
Liczba budynków wybudowanych po 1989 rokiem	24	9	3	9	2	13
Liczba budynków ogółem	2709	63	81	9	251	317

Źródło: Urząd Miasta w Wałbrzychu

W strukturze miasta najwięcej budynków znajduje się na terenach osiedli wchodzących w skład obszaru:

- Śródmieście, Pogórze I, Gaj – 17,5%,
- Biały Kamień, Konradów – 16,7%,
- Piaskowa Góra – 15,5%.

Najmniej budynków zlokalizowanych jest w obszarze Poniatów i Nowy Poniatów (1,3%), Książ, Szczawienko, Lubiechów (3,1%) oraz Kozice, Rusionowa (3,2%).

Sieć komunikacyjna.

Układ komunikacyjny Wałbrzycha, ze względu na uwarunkowania wynikające z ukształtowania terenu jest mało funkcjonalny. Główny kierunek komunikacji samochodowej północ – południe opiera się zasadniczo na jednym ciągu ulic. Jest to przyczyna poważnych utrudnień w komunikacji samochodowej na terenie miasta, w rezultacie przejazd przez Wałbrzych w warunkach wzmożonego ruchu i złych warunków atmosferycznych jest bardzo utrudniony.

Przez miasto Wałbrzych przebiega droga krajowa nr 35 (Wrocław – Golińsk – granica państwa) o długości 16,9 km, której zarządcą jest Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział we Wrocławiu, Rejon Wałbrzych. Przebieg drogi w granicach administracyjnych Wałbrzycha wyznaczają

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

następujące ulice: Wałbrzyska, Niepodległości (do ulicy Sikorskiego), Sikorskiego, Kolejowa, Bolesława Chrobrego, Armii Krajowej oraz Wrocławska.

Pozostałe ciągi komunikacyjne stanowią drogi wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, których łączna długość na terenie gminy wynosi 190,0 km.

Tabela 4. Długość dróg na terenie gminy.

Rodzaj drogi	Długość (km)
gminna	142,1
powiatowa	27,5
wojewódzka	20,4
krajowa	16,9

Źródło: Urząd Miejski w Wałbrzychu

Drogi wojewódzkie, zarządzane przez Dolnośląską Służbę Dróg i Kolei we Wrocławiu, Oddział Wałbrzych zostały wyszczególnione w tabeli 5, natomiast drogi powiatowe, administrowane przez Zarząd Powiatu Wałbrzyskiego zostały przedstawione w tabeli 6.

Tabela 5. Drogi wojewódzkie na terenie miasta Wałbrzych.

Nr drogi	Kierunek	Przebieg na terenie miasta
367	Jelenia Góra – Kowary - Kamienna Góra - Wałbrzych	ul. Zachodnia, ul. 1-go Maja (do ul. Sikorskiego)
375	Dobromierz - Wałbrzych	ul. Andersa, ul. II Armii
376	Wałbrzych – Szczawno-Zdrój – Boguszów - Gorce	ul. De Gaulle'a, ul. Wieniawskiego
381	Wałbrzych - Nowa Ruda - Kłodzko	ul. Parkowa, ul. 11 Listopada, ul. Noworudzka, ul. Kamieniecka

Źródło: www.zdik.walbrzych.pl

Tabela 6. Drogi powiatowe na terenie miasta Wałbrzych.

L.p.	Położenie drogi powiatowej
1.	ul. 1-go Maja, od ul. Sikorskiego od Pl. na Rozdrożu
2.	Pl. Na Rozdrożu, Matejki
3.	ul. Moniuszki, od Matejki
4.	ul. Mieroszowska
5.	ul. Wysockiego
6.	Al. Wyzwolenia
7.	ul. Mickiewicza
8.	ul. Niepodległości, do Świdnickiej

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

9.	ul. Bolesława Chrobrego, odcinek jednokierunkowy
10.	ul. Długa
11.	ul. Wyszyńskiego
12.	ul. Żeromskiego
13.	ul. Wańkowicza
14.	ul. Bystrzycka
15.	ul. Kosteckiego
16.	ul. Noworudzka
17.	ul. Piotrowskiego
18.	ul. Orkana, od ul. Piotrowskiego w kierunku Nowego Julianowa
19.	ul. Piłsudskiego

Źródło: www.zdik.walbrzych.pl

Stan techniczny dróg publicznych, za wyjątkiem oddanych do ruchu inwestycji lat dziewięćdziesiątych, tj. odcinków ul. Sikorskiego (DK 35), ul. Uczniowskiej (droga gminna), jest zły. Jest to spowodowane trwającym od końca lat osiemdziesiątych brakiem inwestowania w istniejące drogi. Doprowadziło to do znacznej ich dekapitalizacji, pogłębionej bardzo dużym wzrostem natężenia ruchu, który nastąpił w latach dziewięćdziesiątych.

Gmina Wałbrzych systematycznie inwestuje w poprawę infrastruktury drogowej. W latach 2006 i 2007 zrealizowano następujące przedsięwzięcia:

- remont ulicy Głównej na odcinku od ulicy Wrocławskiej do ulicy Duracza,
- remont ulicy Fortecznej,
- remont ulicy Senatorskiej,
- odbudowa muru oporowego przy ul. Bema,
- odtworzenie elementów konstrukcji jezdni i chodników na ulicy Michałowskiego i Wyczółkowskiego,
- odtworzenie elementów konstrukcji jezdni i chodników na ulicy Chełmońskiego i Dunikowskiego,
- budowa oświetlenia ulicznego na ulicy Przemysłowej,
- budowa oświetlenia ulicznego na ulicy Okrzei,
- remont ulicy Słowackiego,
- remont ulicy Malczewskiego,
- remont ulicy Blankowej,
- remont oświetlenia ulicznego, ciągów pieszych i zieleni przydrożnej na ulicy Głównej na odcinku od ulicy Wrocławskiej do ulicy Duracza,
- przebudowa 2 wiaduktów w ulicy Uczniowskiej (obwodnica wałbrzyska – odcinek wschodni).

Gospodarka wodna.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wałbrzych zaopatrywany jest w wodę głównie z ujęć wód podziemnych w rejonie Marciszowa i Gorzeszowa (Gm. Wiejska Kamienna Góra) oraz ujęcia wód powierzchniowych na rzece Bóbr – zlokalizowanych w powiecie kamiennogórskim. Istotne znaczenie dla zaopatrzenia miasta w wodę mają również ujęcia wód podziemnych usytuowane w rejonie Unisławia Śląskiego (Gmina Mioszów). Niewielkie ujęcia wód podziemnych znajdują się w Czarnym Borze, Wałbrzychu – Rusinowej oraz na stoku Góry Chełmiec (gmina Szczawno Zdrój).

Na terenie miasta znajdują się również ujęcia wód podziemnych lecz o mniejszym znaczeniu w zaopatrzeniu w wodę. Są to studnie zlokalizowane:

- w dzielnicy Rusinowa – studnia wiercona ujmująca wody podziemne z utworów karbonu, pobór średniodobowy ok. 150 m³/d,
- w rejonie Szczawienka – dwie studnie wiercone ujmujące wody podziemne, pobór średniodobowy 1200 m³/d. Studnie mają charakter studni awaryjnych,
- w rejonie ulicy Podgórskiej – studnie ujmujące wody podziemne, pobór średniodobowy 55 m³/d
- oraz studnie o małych wydajnościach w rejonie ulicy Spadzistej, Podmiejskiej, Ogrodowej.

Ponadto na terenie miasta zlokalizowane są ujęcia drenażowe w dzielnicy Biały Kamień oraz w rejonie ulicy Tatrzańskiej.

Długość czynnej sieci rozdzielczej wg stanu na 31.12.2006 roku wynosiła 213,6 km i była nieznacznie dłuższa niż w roku 2005 - o 0,3 km (tj. o 0,1%) oraz dłuższa niż na początku analizowanego okresu o 0,6 km (tj. o 0,3%). Liczba podłączonych do sieci budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła w 2006r. – 7.147 przyłączy i była o 1,0% wyższa niż roku 2003.

Tabela 7. Ważniejsze dane o wodociągach (stan na 31.XII).

Wyszczególnienie	J. m.	2003	2004	2005	2006
Długość czynnej sieci rozdzielczej	km	213,0	213,0	213,3	213,6
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	7 093	7 098	7 129	7 147
Woda dostarczona gospodarstwu domowemu	dam3	4874,8	4226,9	4240,8	3946,2
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	125 721	124 510	123 445	122 007

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej na koniec 2006 roku wynosiła 122.007, co oznacza, że udział osób korzystających z sieci w ogólnej liczbie mieszkańców gminy wynosił 97,6%. Z roku na rok zmniejsza się ilość wody zużywana przez gospodarstwa domowe. W roku 2006 zużyto o 19,1% mniej wody niż w roku 2003.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Gospodarka ściekowa.

Kanalizacja sanitarna w Wałbrzychu w dużej części budowana była w latach 1905 – 1910, w związku z czym w chwili obecnej jest znacznie przeciążona. Na terenie miasta funkcjonują 2 oczyszczalnie ścieków o łącznej wydajności 48.000 m³/d. Od roku 2000 ścieki z terenu Wałbrzycha oczyszczane są w całości zarówno mechanicznie jak i biologicznie. Poza systemem kanalizacji sanitarnej pozostają dzielnice: Konradów, Poniatów, Glinik, Lubiechów oraz częściowo Podgórze, Szczawienko, Kozice i Rusinowa.

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wg stanu na 31.12.2006r. wynosiła 152,0 km i była wyższa niż w roku poprzednim o 0,6 km (tj. o 0,4%). W porównaniu do 2003r. długość sieci uległa zwiększeniu o 0,9 km (tj. o 0,6%). Liczba podłączonych do sieci budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynosiła w 2006r. – 5.541 przyłączenia i była o 0,8% wyższa niż roku 2003.

Tabela 8. Ważniejsze dane o kanalizacji (stan na 31.XII).

Wyszczególnienie	J. m.	2003	2004	2005	2006
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	151,1	151,1	151,4	152,0
Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	5 496	5 513	5 513	5 541
Ścieki odprowadzone	dam ³	5913,5	5123,3	5124,8	4811,8
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	99 345	98 464	97 614	96 526

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej na koniec 2006 roku wynosiła 96.526, co oznacza, że udział osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie mieszkańców gminy wynosił 77,2%. Budowa kanalizacji sanitarnej na terenie Wałbrzycha jest przedmiotem projektu realizowanego przez Wałbrzyski Związek Wodociągów i Kanalizacji w ramach programu ISPA.

Gospodarka odpadami.

Na terenie Wałbrzycha zlokalizowane jest:

- składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne - na składowisku gromadzone są odpady komunalne i podobne do komunalnych, pochodzące z terenu miast: Wałbrzycha, Szczawna Zdroju, Jedliny Zdroju, Głuszycy i Walimia. Składowisko składa się z dwóch kwater: 1A i 1B oraz systemów: drenażowego, wodociągowego, kanalizacji technologicznej i sanitarnej, kanalizacji deszczowej, instalacji do rozdeszczowywania odcieków na kwaterach składowiskowych, odgazowania złoża odpadów.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Składowisko odpadów obojętnych - „gruzowisko” przy ul. Świdnickiej - zostało przekazane do rekultywacji. Na składowisku deponowany jest m.in. gruz betonowy, gruz ceglany, odpady innych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia, gleba i ziemia, w tym kamienie.

Selektywna zbiórka odpadów

Realizację selektywnej zbiórki odpadów w Gminie Wałbrzych rozpoczęto w 2001r. Pojemniki zakupione przez Gminę Wałbrzych od 2002r eksploatowane są przez ALBA Dolny Śląsk w Wałbrzychu na podstawie zawartej z Gminą umowy o współpracy w zakresie selektywnej zbiórki odpadów. Pojemniki eksploatowane są zgodnie z zapisami uchwały Rady Miejskiej Wałbrzycha regulującej zasady utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Wałbrzych. ALBA przejęła na siebie obowiązek opróżniania i utrzymania w należytym stanie technicznym pojemników, dalszego zagospodarowania odpadów oraz porządkowania terenu wokół pojemników.

Sieć gazowa.

Siecią gazową na terenie miasta zarządza Zakład Dystrybucji Gazu Wałbrzych stanowiący jednostkę spółki Dolnośląski Operator Systemu Dystrybucyjnego Sp. z o.o.

- Długość czynnych eksploatowanych gazociągów niskiego oraz średniego ciśnienia łącznie to 291,123km,
- Odbiorcy w Wałbrzychu są zasilani w gaz siecią nisko raz średnioprężną,
- Łączna ilość przyłączy gazu (niskiego oraz średniego ciśnienia) na terenie miasta Wałbrzych eksploatowanych przez ZDG Wałbrzych to 6834 szt. łącznej długości 83,069 km,
- Istnieje 26 stacji redukcyjno – pomiarowych II stopnia eksploatowanych przez Zakład Dystrybucji Gazu Wałbrzych,
- W styczniu 2008r. ZDG Wałbrzych przejął w eksploatację sieć przesyłową podwyższonego średniego ciśnienia oraz stacje redukcyjno – pomiarowe I st.

Sieć energetyczna.

Przesyłanie oraz dystrybucja energii elektrycznej na obszarze miasta Wałbrzycha jest przedmiotem działalności EnergiaPro GRUPA TAURON S.A. o/Wałbrzych. Odbiorcy na terenie miasta Wałbrzycha zasilani są w energię elektryczną napowietrznymi liniami wysokiego napięcia 110 kV, przyłączonymi do Głównych Punktów Zasilania (GPZ). Z GPZ-ów wyprowadzone są linie średniego napięcia 10 kV i 20 kV, które zasilają miejskie stacje transformatorowe. Do tych stacji przyłączone są linie niskiego napięcia.

Energia ciepła.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Głównym dostawcą energii cieplnej w Wałbrzychu jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A., które posiada następującą infrastrukturę ciepłowniczą, działającą na terenie miasta:

- Ciepłownia węglowa C-3, o mocy 98,14 MW, wyposażona w Instalację Odsiarczania Spalin.
- Ciepłownia gazowa C-1 o mocy 15,2 MW.
- 36 kotłowni lokalnych o łącznej mocy zainstalowanej 6,854 MW. Wszystkie kotłownie lokalne są zasilane gazem. W budowie są kolejne 2 kotłownie, w tym jedna węglowa o mocy 0,075MW i 0,105 MW gazowa kondensacyjna.

Długość sieci ciepłowniczej eksploatowanej przez PEC S.A. to 34,031 km.

Telekomunikacja.

Wałbrzych dysponuje siecią połączeń automatycznych z abonentami w kraju i za granicą. Usługi telekomunikacyjne w mieście świadczy Telekomunikacja Polska S.A. oraz od grudnia 1998 roku Telefonia DIALOG S.A., która objęła swoim zasięgiem Śródmieście, Piaskową Górę, Podzamcze, Szczawienko. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje łączność telefonii bezprzewodowej operatorów Orange, Era GSM i Plus GSM.

2.2.4. Sytuacja demograficzna.

Analiza problemu obejmuje dane statystyczne za okres 2003-2007.

Miasto Wałbrzych według stanu na koniec 2007 liczyło 123.635 mieszkańców, a gęstość zaludnienia wynosiła 1.460 osób/km². W stosunku do 2006 roku liczba mieszkańców zmniejszyła się o 1.353 osoby (tj. o 1,1%), natomiast w stosunku do pierwszego roku objętego analizą (2003r.) liczba mieszkańców spadła o 5.174 osoby (tj. o 4,0%). Największy spadek liczby mieszkańców w stosunku do roku poprzedniego odnotowano w roku 2006 i 2007, natomiast najmniejszy w roku 2005. Od kilku lat obserwuje się tendencję spadkową liczby ludności gminy Wałbrzych.

Tabela 9. Liczba ludności Wałbrzycha (stan na 31.XII).

Rok	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
2003	128 809	60 834	67 975
2004	127 566	60 217	67 349
2005	126 465	59 711	66 754
2006	124 988	58 930	66 058
2007	123 635	58 211	65 424

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

W strukturze demograficznej miasta na koniec 2007 roku dominują osoby w wieku powyżej 70 lat oraz osoby w przedziale wiekowym 50-54 lata oraz 45-49 lat. Najmniej liczną grupę wiekową stanowią dzieci w wieku od 5 do 9 lat, dzieci w wieku od 10-14 lat oraz dzieci w grupie wiekowej do lat 4. W strukturze płciowej przeważa udział kobiet (52,9%), a współczynnik feminizacji od kilku lat utrzymuje się na stałym poziomie i wynosi 112.

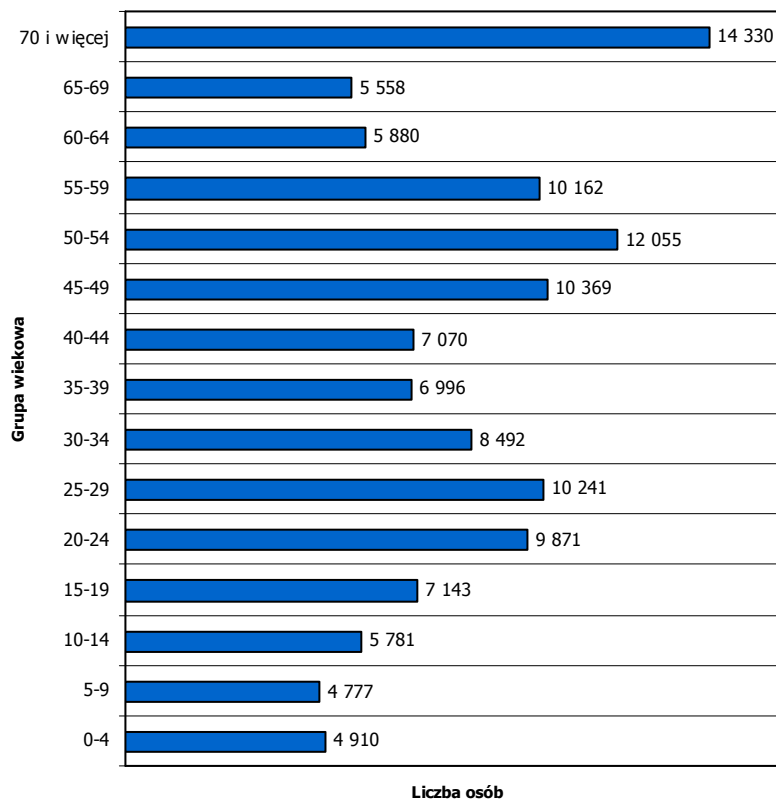
Analizując dynamikę zmian ludności według poszczególnych grup wiekowych w latach 2003-2007 można stwierdzić, że największy procentowy wzrost liczebności zanotowała grupa wiekowa 55-59 lat – o 38,6% oraz grupa wiekowa 30-34 lata – o 14,6%. Największy spadek zanotowała grupa wiekowa 40-44 lat – o 28,1% oraz grupa 15-19 lat – o 25,7%. Znaczący spadek odnotowała także grupa wiekowa dzieci w wieku 5-9 i 10-14 lat.

Przez cały analizowany okres 2003-2007 odnotowuje się ujemne saldo przyrostu naturalnego. Największą różnicę pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów obserwuje się w roku 2006, natomiast najniższą różnicę w pierwszym roku analizy. Znaczny wzrost liczby zgonów i niewielki poziom wzrostu liczby urodzeń powoduje, że przyrost naturalny liczony na 1000 mieszkańców ulega obniżeniu, z poziomu -3,9 w roku 2003 do poziomu -4,6 w roku 2007.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wykres 1. Ludność Wałbrzycha według grup wieku (stan na 31.XII.2007).

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Tabela 10. Ruch naturalny ludności (stan na 31.XII).

Lata	Urodzenia żywe	Zgony		Przyrost naturalny
		ogółem	w tym: niemowląt	
2003	1 006	1 513	8	-507
2004	1 010	1 630	6	-620
2005	1 006	1 530	7	-524
2006	963	1 682	4	-719
2007	1 063	1 631	6	-568

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W każdym roku widoczna jest ujemna wartość migracji w ruchu wewnętrznym tj. liczba wymeldowań z miasta jest wyższa od liczby zameldowań w mieście. Część mieszkańców przeprowadza się na obszary wiejskie oraz do większych miast makroregionu, natomiast część emigruje za granicę. Dużą liczbę osób podejmujących decyzje o wyjeździe na stałe z Wałbrzycha stanowią osoby młode. Z roku na rok wzrasta także liczba wymeldowań poza terytorium Polski. W roku 2006 za granicę wymeldowały się 133

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

osoby, podczas gdy w roku 2003 wymeldowań odnotowano tylko 91. Ujemne saldo migracji nasila się z każdym rokiem.

2.2.5. Rynek pracy i bezrobocie.

Analiza problemu obejmuje dane statystyczne za okres 2003-2007. Ponadto w celu przedstawienia szczegółowej analizy dotyczącej struktury bezrobocia wykorzystano dane statystyczne dostępne na koniec czerwca 2006 roku.

Rynek pracy.

Na przestrzeni okresu 2003-2007r. obserwuje się tendencję spadkową liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (w wieku do 17 lat). Początkowa wartość na poziomie 22.665 osób, zmniejszyła się do wartości 19.381 osób w roku 2007. Jednocześnie obserwuje się tendencję spadkową liczby osób w wieku produkcyjnym oraz poprodukcyjnym. Liczba ludności w wieku produkcyjnym od 2003r. spadła o 1.857 osób (2,2%), natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym zmniejszyła się o 33 osoby (0,1%).

Tabela 11. Liczba ludności w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym (stan na 31.XII).

Ludność	2003	2004	2005	2006	2007
w wieku przedprodukcyjnym	22 665	21 659	20 916	20 004	19 381
w wieku produkcyjnym	82 917	82 780	82 518	81 863	81 060
w wieku poprodukcyjnym	23 227	23 127	23 031	23 121	23 194

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności na koniec 2007 roku wynosił 65,6% i był najwyższym w całym analizowanym okresie. Od 2003 obserwuje się obniżenie udziału osób w wieku przedprodukcyjnym, z 17,6% do 15,7% w roku 2007.

Tabela 12. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem.

Ludność	2003	2004	2005	2006	2007
w wieku przedprodukcyjnym	17,6	17,0	16,5	16,0	15,7
w wieku produkcyjnym	64,4	64,9	65,2	65,5	65,6
w wieku poprodukcyjnym	18,0	18,1	18,2	18,5	18,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Liczba pracujących została podana według faktycznego miejsca pracy, bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

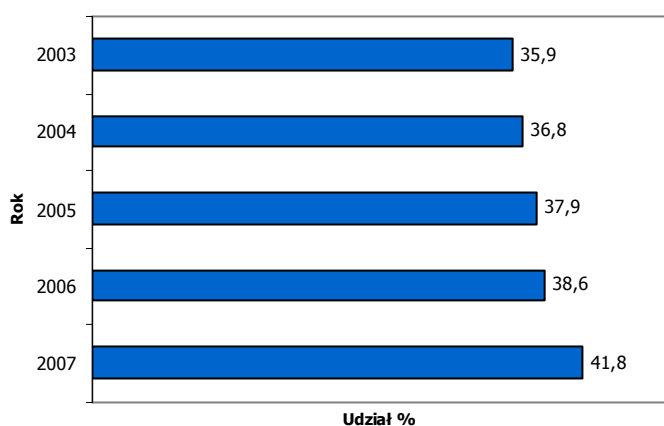
Według stanu na dzień 31 grudnia 2007r. liczba pracujących w gminie Wałbrzych wynosiła 33.866 osób i była wyższa niż w roku 2006 o 2.236 osób (tj. o 7,1%) oraz wyższa niż na koniec 2003r. o 4.081 osób (13,7%). Od 2002 roku obserwuje się wzrost zaangażowania ludności w procesie pracy, który został zobrazowany jako udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten w roku 2003 wynosił 35,9% by w roku 2007 zwiększyć się do wartości 41,8%.

Tabela 13. Pracujący ogółem i wg płci (stan na 31.XII).

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	29 785	30 421	31 288	31 630	33 866
Mężczyźni	15 164	16 034	16 622	16 764	17 697
Kobiety	14 621	14 387	14 666	14 866	16 169

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Wykres 2. Udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym (stan na 31.XII).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba osób pracujących na 1000 ludności uległa zwiększeniu. Na początku analizowanego okresu wynosiła 231,2; w 2005 roku – 247,4; natomiast na koniec 2007 - 273,9. Zaobserwowana tendencja wzrostowa wskaźnika wynika zarówno ze wzrostu liczby osób pracujących, jak i ze spadku liczby mieszkańców Wałbrzycha.

Liczba bezrobotnych w gminie, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Wałbrzychu wyniosła na koniec 2007 roku 6.665 osób (w tym 4.110 kobiet) i była o 3.786 osoby (tj. o 36,2%) niższa niż w roku 2006 oraz niższa o 7.664 osób (tj. o 53,4%) niż na początku analizowanego okresu.

W roku 2007 zanotowano w Wałbrzychu największy spadek bezrobocia w ujęciu bezwzględny, podobnie jak w całym województwie dolnośląskim.

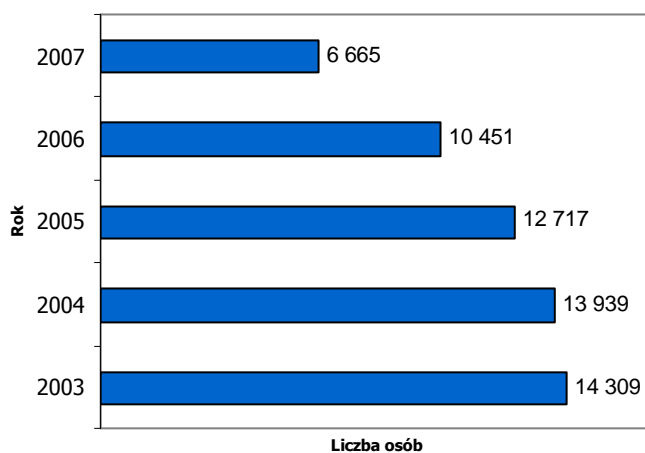

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Dynamiczny spadek liczby bezrobotnych wpłynął znacząco na obniżenie stopy bezrobocia w powiecie wałbrzyskim. W koniec 2007 roku stopa bezrobocia wynosiła 16,7%, podczas gdy rok wcześniej wskaźnik kształtował się na poziomie 23,8%. Dla porównania na koniec analizowanego okresu stopa bezrobocia w województwie dolnośląskim wynosiła 11,8%, a w Polsce 11,4%.

Struktura bezrobocia w gminie Wałbrzych jest zbliżona do bezrobocia odnotowywanego w całym powiecie i województwie dolnośląskim. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych dominują kobiety – 61,7%. W tym samym czasie udział kobiet w strukturze bezrobotnych w całym województwie wynosił 57,1%.

Wykres 3. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych (stan na 31.XII).

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Szczegółowa analiza dotycząca struktury bezrobocia została przeprowadzona wg danych statystycznych określonych na koniec czerwca 2006 roku.

- Liczba osób bezrobotnych w mieście wynosiła 9.904 osoby, z czego 6.703 stanowiły osoby długotrwale bezrobotne (67,7% ogólnej liczby osób bezrobotnych na terenie miasta),
- W strukturze osób bezrobotnych 60,0% stanowiły kobiety,
- W strukturze bezrobotnych według wykształcenia wyróżniono następujący udział:
 - osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 38%
 - osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 28%
 - osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 6%
 - osoby z wykształceniem policealnym i śr. zawodowym – 22%
 - osoby z wykształceniem wyższym – 6%,
- W strukturze bezrobotnych według wieku wyróżniono następujący udział:
 - Osoby w wieku 18-24 lata – 12%

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Osoby w wieku 25-34 lata – 26%
- Osoby w wieku 35-44 lata – 20%
- Osoby w wieku 45-54 lata – 34%
- Osoby w wieku 55-59 lat – 7%
- Osoby w wieku 60 i więcej lat – 1%,
- W strukturze długotrwale bezrobotnych według wykształcenia wyróżniono następujący udział:
 - osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 41%
 - osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 30%
 - osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 6%
 - osoby z wykształceniem policealnym i śr. zawodowym – 20%
 - osoby z wykształceniem wyższym – 4%,
- W strukturze długotrwale bezrobotnych według wieku wyróżniono następujący udział:
 - Osoby w wieku 18-24 lata – 8%
 - Osoby w wieku 25-34 lata – 23%
 - Osoby w wieku 35-44 lata – 21%
 - Osoby w wieku 45-54 lata – 39%
 - Osoby w wieku 55-59 lat – 9%
 - Osoby w wieku 60 i więcej lat – 1%.

2.2.6. Edukacja i oświata.

Analiza problemu obejmuje dane statystyczne za okres 2003-2006. W chwili sporządzania niniejszego dokumentu zasoby Banku Danych Regionalnych nie obejmowały informacji za 2007 rok dotyczących szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego oraz przedszkoli.

W gminie Wałbrzych w roku 2006 funkcjonowały następujące placówki publiczne: 5 przedszkoli, 21 szkół podstawowych, 14 gimnazjów, 9 zespołów szkół ponadgimnazjalnych i 2 szkoły samodzielne ponadgimnazjalne, Centrum Kształcenia Ustawicznego i Centrum Kształcenia Praktycznego oraz 3 szkoły wyższe. Równolegle w mieście działały placówki niepubliczne: 14 przedszkoli, 1 szkoła podstawowa, 3 gimnazja, 9 szkół ponadgimnazjalnych oraz 2 szkoły wyższe. Gmina Wałbrzych była organem prowadzącym tylko dla przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów. W roku 2006/2007 na terenie miasta funkcjonowało 5 przedszkoli samorządowych, 18 szkół podstawowych oraz 10 gimnazjów. W placówkach łącznie naukę pobierało 10.517 uczniów.

Liczba szkół podstawowych ogółem na przestrzeni analizowanego okresu nie zmieniła się. W roku 2006 w mieście funkcjonowało 20 placówek oświatowych szczebla podstawowego. Liczba oddziałów z roku na rok ulega zmniejszeniu i na koniec 2006 roku wynosiła 277, podczas gdy na końcu 2003 liczba oddziałów

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

wynosiła 308. W 2003 roku do szkół podstawowych w gminie miasta Wałbrzych uczęszczało 7.535 dzieci, w 2005 – 6.887 dzieci, a na koniec analizowanego okresu tylko 6.462 uczniów, określając dynamikę spadkową liczby uczniów na poziomie 14,2%.

Tabela 14. Szkoły podstawowe ogółem (stan na 31.XII).

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006
Liczba szkół	20	20	20	20
Liczba oddziałów	308	296	286	277
Liczba uczniów	7 535	7 223	6 887	6 462

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Liczba szkół gimnazjalnych ogółem uległa zmniejszeniu. Na końcu analizowanego okresu w mieście funkcjonowało 14 placówek. Tendencja spadkowa została również zachowana w przypadku liczby oddziałów, których w roku 2006 było o 33 mniej niż w roku 2003. Liczba dzieci uczęszczających do szkół gimnazjalnych na koniec 2006r roku wynosiła 3.852 i była niższa niż na początku analizowanego okresu o 1.072 dzieci, tj. o 21,8% oraz niższa niż w roku 2005 – o 252 dzieci, tj. o 6,1%.

Tabela 15. Gimnazja ogółem (stan na 31.XII).

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006
Liczba szkół	16	16	14	14
Liczba oddziałów	185	169	157	152
Liczba uczniów	4 924	4 459	4 104	3 852

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Na terenie gminy Wałbrzych, wg stanu na koniec 2006 roku, wychowanie przedszkolne prowadzone było w 19 przedszkolach (88 oddziałów) oraz 12 oddziałach przedszkolnych tzw. „zerówkach” przy szkołach podstawowych. Liczba dzieci, które uczyły się do przedszkoli w roku 2006 wynosiła 2.186 i była wyższa niż na koniec 2003 roku o 320 dzieci (tj. o 17,1%). Ponadto na koniec 2006 roku liczba dzieci, które uczyły się do „zerówek” wynosiła 460 i była o 1 dziecko niższa niż w roku 2003 (spadek o 0,2%).

Tabela 16. Przedszkola i oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (ogółem, stan na 31.XII).

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006
Przedszkola	19	19	19	19
Liczba oddziałów	81	83	89	88
Liczba dzieci	1 866	1 984	2 086	2 186
Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Oddziały przedszkolne przy SP	11	10	11	12
oddziały (klasy, grupy)	21	21	22	23
Liczba dzieci	461	411	447	460

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Obecnie w mieście funkcjonuje 16 szkół podstawowych publicznych, w tym 2 zespoły szkolno – przedszkolne (łącznie z „0”) oraz 1 szkoła niepubliczna, w których naukę w roku szkolnym 2008/2009 rozpoczęło 6067 uczniów. W Wałbrzychu działa również 10 gimnazjów publicznych podległych Gminie oraz 3 gimnazja niepubliczne, w których uczy się łącznie 3498 uczniów. Ofertę edukacyjną uzupełnia Zespół Szkół Muzycznych im. Stanisława Moniuszki, w skład którego wchodzi Ogólnokształcąca Szkoła Muzyczna I stopnia i II stopnia oraz Szkoła Muzyczna I stopnia i II stopnia, a także Gimnazjum Sportowe.

Po ukończeniu gimnazjum uczniowie mogą kontynuować naukę w 4 liceach ogólnokształcących, 6 zespołach szkół zawodowych, w tym 5 mających siedzibę na terenie gminy Wałbrzych i 1 na terenie Szczawna Zdroju oraz w Centrum Kształcenia Ustawicznego. Przygotowanie zawodowe uczniowie szkół ponadgimnazjalnych mogą zdobywać bezpośrednio w zakładach pracy, w warsztatach szkolnych lub w Centrum Kształcenia Praktycznego. To ostatnie jest nowoczesną placówką dydaktyczną przygotowaną również do przeprowadzania egzaminu zewnętrznego z przygotowania praktycznego.

Wałbrzych, jako lokalne centrum edukacyjne oferuje również możliwość zdobycia wykształcenia na poziomie wyższym na następujących uczelniach:

- Politechnika Wrocławska - Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Wałbrzychu,
- Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki w Jeleniej Górze, Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Wałbrzychu,
- Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu,
- Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości.

2.2.7. Pomoc społeczna.

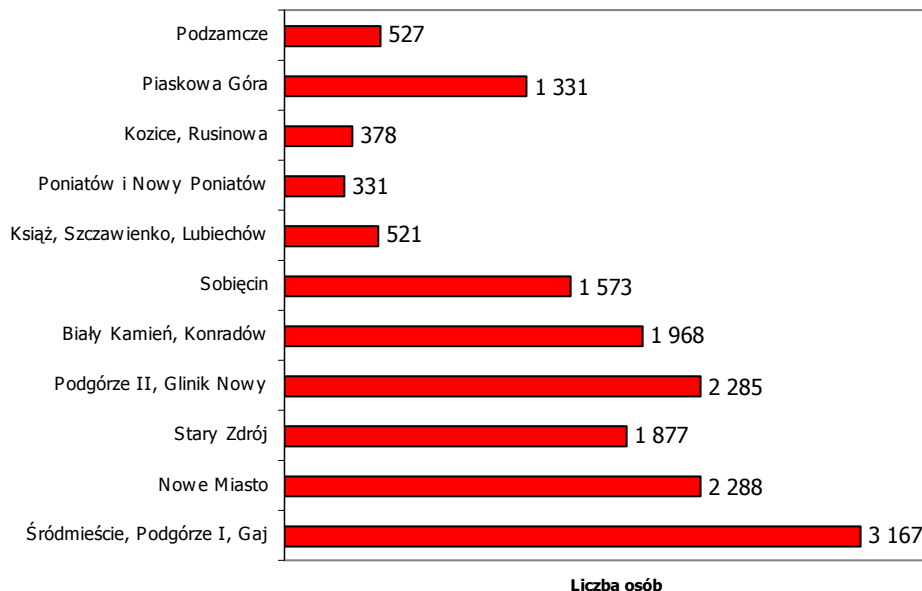
W analizie przedstawiono dane statystyczne według stanu na dzień 30 czerwca 2008r.

Całkowita liczba osób korzystająca z pomocy z społecznej według stanu na dzień 30 czerwca 2008 roku wynosiła 16.246, co stanowiło 13,1% wszystkich mieszkańców gminy Wałbrzych. Największą liczbę beneficjentów pomocy odnotowano w rejonie obszarze mieszkaniowym Śródmieście, Podgórze I, Gaj; Nowe Miasto; Podgórze II, Glinik Nowy, odpowiednio 3.167, 2.288 oraz 2.285 osób. Najmniejszą liczbę beneficjentów pomocy odnotowano w rejonie terenu osiedlowego Poniatów i Nowy Poniatów (331 osób), Kozice, Rusinowa (378 osób) oraz Książ, Szczawienko, Lubiechów (521 osób).

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wykres 4. Liczba przypadków korzystania z pomocy społecznej wg terenu osiedlowego – stan na 30.VI.2008r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu

Porównując dane statystyczne dotyczące pomocy społecznej, demografii miasta i poszczególnych terenów osiedlowych miasta, określono również obszary o największym i najmniejszym udziale osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do całkowitej liczby mieszkańców danego rejonu miasta. Obszary, gdzie odnotowano wysoki odsetek beneficjentów w stosunku do całkowitej liczby mieszkańców to:

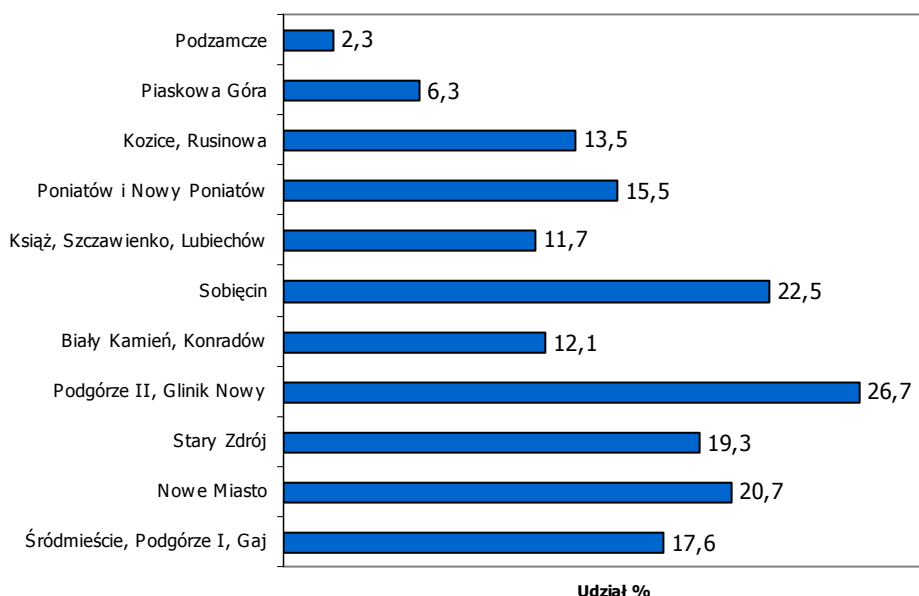
- Podgórze II, Glinik Nowy – 26,7%,
- Sobięcin – 22,5%,
- Nowe Miasto – 20,7%.

Najmniejszy odsetek odnotowano w obszarze Podzamcze (2,3%), Piaskowa Góra (6,3%) oraz Książ, Szczawienko, Lubiechów (11,7%).

Wykres 5. Udział osób korzystających z pomocy społecznej w całkowitej liczbie mieszkańców wg terenu osiedlowego - - stan na 30.VI.2008r.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu

Na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu wg stanu na dzień 30 czerwca 2008 roku można stwierdzić, iż najwięcej rodzin korzystających z pomocy społecznej odnotowuje się w rejonie miejskim Śródmieście, Podgórze I, Gaj; Nowe Miasto; Podgórze II, Glinik Nowy, odpowiednio 1.107, 808 oraz 787. Najmniejszą liczbę rodzin rejestruje się w obszarze mieszkaniowym Poniatów i Nowy Poniatów (115), Kozice, Rusinowa (135) oraz Książ, Szczawienko, Lubiechów (180).

Tabela 17. Wybrane świadczenia pieniężne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej – stan na 30.VI.2008r.

Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Ogółem	Zasiłek stały		Zasiłek okresowy		Zasiłek celowy		Dożywianie	
	Liczba rodzin korzystających	Liczba osób	Liczba świadczeń	Liczba osób	Liczba świadczeń	Liczba osób	Liczba świadczeń	Liczba osób	Liczba świadczeń
Śródmieście, Podgórze I, Gaj	1107	277	2701	752	4960	937	1635	1069	6934
Nowe Miasto	808	145	1448	596	4043	704	1331	790	5186
Stary Zdrój	630	111	1128	524	3283	568	1129	610	3672
Podgórze II, Glinik Nowy	787	177	1777	598	4171	683	1304	768	5134
Biały Kamień, Konradów	694	145	1432	497	3293	556	992	671	4334
Sobięcín	546	124	1209	410	2790	466	895	518	3385
Książ, Szczawienko, Lubiechów	180	50	523	114	814	156	269	177	1102
Poniatów i Nowy Poniatów	115	37	406	73	456	102	174	111	617
Kozice, Rusinowa	135	36	365	90	595	117	204	125	865
Piaskowa Góra	467	94	858	341	2070	376	696	451	2525
Podzamcze	190	68	629	87	486	135	249	178	988

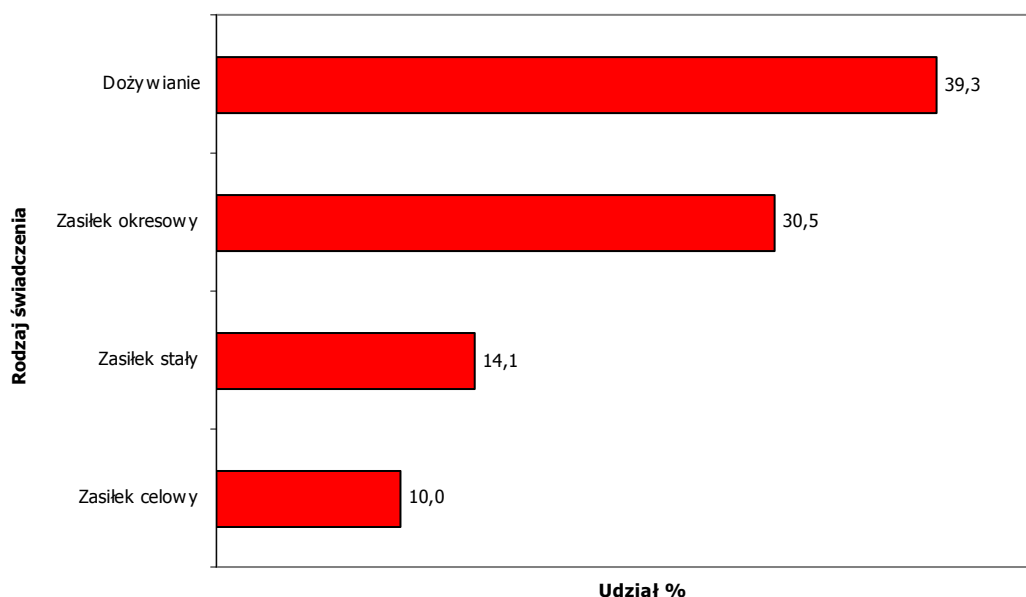

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu

Całkowita liczba świadczeń pomocy społecznej wynosi 88.434, z czego najwięcej stanowi dożywianie – 39,3% ogółu świadczeń. Udział zasiłków okresowych wynosi 30,5%, zasiłków stałych 14,1%, a zasiłków celowych 10,0%.

Wykres 6. Struktura świadczeń pomocy społecznej – wg stanu na dzień 31.VI.2008r.

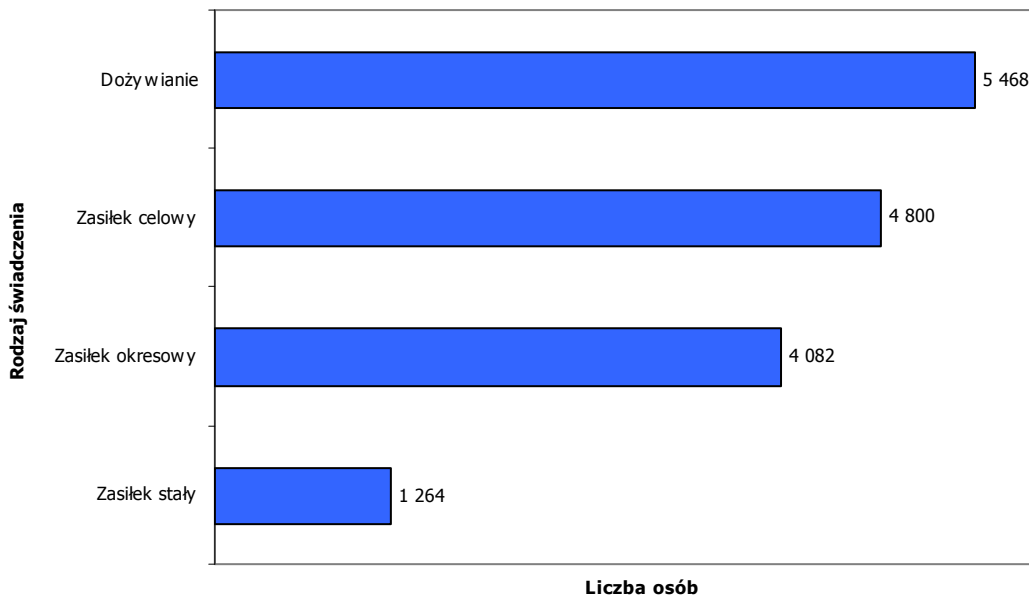
Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu

Najwięcej osób w mieście Wałbrzych korzystało z dożywiania – 5.458 tj. 33,7% wszystkich beneficjentów pomocy społecznej. Odnotowano także duży udział osób korzystających z zasiłku celowego – 4.800 tj. 29,5% oraz zasiłku okresowego – 4.082 tj. 25,1% wszystkich podopiecznych ośrodka pomocy społecznej. Najmniej osób korzystało z zasiłku stałego – 1.264 tj. 7,8% ogólnej liczby beneficjentów.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wykres 7. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej wg rodzaju świadczenia – stan na 30.VI.2008r.

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu

2.2.8. Gospodarka.

Analiza problemu obejmuje dane statystyczne za okres 2003-2007 oraz prezentuje rys historyczny rozwoju miasta.

Rys historyczny rozwoju gospodarczego miasta.

W XIII wieku ludność Wałbrzycha zajmowała się rolnictwem, myślistwem, bartnictwem oraz w minimalnym stopniu rzemiosłem (głównie sukiennictwem). W kolejnych stuleciach w Wałbrzychu i okolicach dominował przemysł lniarski. Na początku XVII wieku w branży tej znalazła zatrudnienie 1/3 ogółu miejscowych majstrów rzemieślniczych, a w około trzydziestu warsztatach tkackich pracowała 1/4 mieszkańców. W związku z rozwojem technologii powstawały nowe zakłady zajmujące się bielaniem, maglowaniem, krochmaleniem, układaniem i prasowaniem płótna. Rozkwit chałupniczej produkcji płótna przypadł na II połowę XVIII wieku. Z czasem nastąpiła nadprodukcja płótna i mieszkańcy zrezygnowali częściowo z tkactwa i zajęli się handlem płótnem.

W Górach Wałbrzyskich już w XIV wieku wydobywano rudy srebra, ołowiu i miedzi, ale do XVIII wieku nie odgrywało to znaczącej roli w gospodarce regionu. Wzrost gospodarczy nastąpił pod koniec XVIII w. i miał związek z zapotrzebowaniem na węgiel kamienny w dobrze prosperujących wówczas gorzelniach,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

browarach, cukierniach, hutach szkła oraz przemyśle tekstylnym. Pozyskiwane dotychczas drewno stało się zbyt drogie i trudno dostępne. Na znaczny rozwój górnictwa w pierwszej połowie XIX wieku wpłynęło zastosowanie maszyny parowej oraz wybudowanie w 1843 roku linii kolejowej Wrocław – Świebodzice. Wraz z rozwojem kopalń powstał przemysł koksowniczy.

Od połowy XIX wieku dominującą gałęzią gospodarki było górnictwo i przemysł koksowniczy. Z nim z kolei związany rozwój gazownictwa. Na bazie węgla kamiennego zbudowano elektrownie ciepłe, a wydobycie gazu koksowniczego spowodowało rozwój wałbrzyskiego przemysłu ceramicznego i szklarskiego. Na przełomie XIX i XX wieku ludność w większości znalazła zatrudnienie w górnictwie. W 1939 roku Wałbrzych posiadał typową strukturę zawodową ludności dla miasta wysoko uprzemysłowionego. Z przemysłu i rzemiosła utrzymywało się w mieście około 54% mieszkańców. Po II wojnie także dominował przemysł górniczy, ale warunki wydobycia stawały się coraz trudniejsze ze względu na zły stan technicznej infrastruktury kopalnianej i trudne warunki geologiczne.

Po przejściu na gospodarkę rynkową konieczna stała się restrukturyzacja gospodarki Wałbrzyskiego Okręgu Przemysłowego. W 1990 roku wydano decyzję o zamknięciu 3 kopalń, co wpłynęło bezpośrednio na likwidację tradycyjnego przemysłu w mieście. W latach 90 XX wieku podstawą gospodarki stał się przemysł lekki, rzemiosło, drobna wytwórczość, handel i usługi.

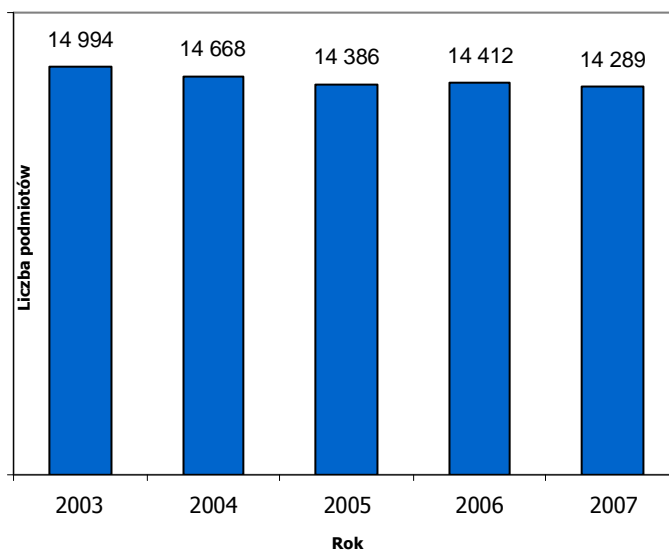
Przeobrażenia społeczno-gospodarcze lat 90 XX wieku oraz aktywność ekonomiczna lokalnej społeczności i inwestorów zewnętrznych sprawiła, że miasto odeszło od tradycyjnego charakteru miasta górniczego na rzecz nowoczesnego ośrodka przemysłowego, edukacyjnego, administracyjnego i turystycznego.

Od 2003 do 2007 roku obserwuje się systematyczny spadek liczby podmiotów gospodarki narodowej. Liczba podmiotów na koniec 2007r. była niższa niż w roku poprzednim o 123 podmioty (tj. o 1,0%) oraz niższa niż na początku analizowanego okresu o 705 podmiotów (tj. o 4,7%).

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wykres 8. Liczba podmiotów gospodarki narodowej (stan na 31.XII).

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Liczba podmiotów gospodarki narodowej przypadająca na 1000 mieszkańców na koniec ostatnich 3 lat utrzymuje się na poziomie powyżej 114. Według stanu na dzień 31.XII.2007r. liczba podmiotów na 1000 mieszkańców wynosiła 116 i była o 1 podmiot wyższa (1,0%) niż w roku poprzednim oraz o 2 podmioty wyższa (1,8%) niż na w roku 2005. Najwyższą liczbę podmiotów na 1000 ludności zanotowano w pierwszym i ostatnim roku objętym analizą - 116.

Najbardziej liczną grupę w sektorze publicznym (według stanu na 31.XII.2007r.) wg form własnościowych stanowią państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego (8,6% ogólnej liczby podmiotów z sektora publicznego). Na przestrzeni lat 2003-2007 obserwuje się zwiększenie liczby funkcjonujących podmiotów gospodarki narodowej z sektora państwowego. Na koniec 2007r. liczba podmiotów państwowych wynosiła 1658 i była o 114 podmiotów wyższa (tj. o 7,4%) niż w roku 2003r.

W strukturze własnościowej sektora prywatnego (2007r.) dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (71,7%), spółki handlowe (6,3%) i stowarzyszenia i organizacje społeczne (1,9%). Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego stanowiły 1,1% udział w strukturze, a spółdzielnie 0,4%. Udział fundacji w strukturze podmiotów gospodarki narodowej wynosił zaledwie 0,3%.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Tabela 18. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze regon wg sektorów własnościowych (stan na 31.XII).

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007
Ogółem	14 994	14 668	14 386	14 412	14 289
Sektor publiczny					
podmioty gospodarki narodowej ogółem	1 544	1 576	1 628	1 646	1 658
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	147	153	147	147	143
przedsiębiorstwa państwowe	2	1	0	0	0
spółki handlowe	31	31	32	32	31
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	1	1	1	1
państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze	3	2	1	1	1
Sektor prywatny					
podmioty gospodarki narodowej ogółem	13 450	13 092	12 758	12 766	12 631
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	10 073	9 688	9 314	9 243	9 059
spółki handlowe	775	778	790	800	801
spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	144	143	148	145	143
spółdzielnie	50	50	49	48	53
fundacje	19	26	28	34	35
stowarzyszenia i organizacje społeczne	186	201	220	231	240

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Największy udział (2007r.) w strukturze podmiotów gospodarki narodowej należy do sekcji:

- G – „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodów, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego” – 29,2%,
- K – „Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej” – 28,3%,
- I – „Transport, gospodarka magazynowa i łączność” – 9,2%,
- F – „Budownictwo” – 8,2%,
- O – „Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna pozostała” – 6,7%.

- D – „Przetwórstwo przemysłowe” – 6,0%,

Nie funkcjonował żaden podmiot w sekcjach:

- B – „Rybnictwo”,
- P – „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników”,
- Q – „Organizacje i zespoły eksterytorialne”.

Najmniej podmiotów zarejestrowanych było w sekcjach: E – „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę”, C – „Górnictwo”, L – „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne”, A – „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo”.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

W tabeli poniżej przedstawiono liczbę podmiotów gospodarki narodowej w poszczególnych sekcjach PKD w latach 2003-2007.

Tabela 19. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze regon wg sekcji PKD (stan na 31.XII).

Sekcja PKD	2003	2004	2005	2006	2007
A	105	98	101	109	118
B	0	0	0	0	0
C	12	11	10	8	8
D	974	951	908	888	862
E	6	4	4	5	3
F	1 144	1 124	1 129	1 141	1 165
G	4 662	4 523	4 320	4 275	4 166
H	338	322	328	314	307
I	1 513	1 437	1 363	1 346	1 317
J	572	544	527	523	500
K	3 952	3 906	3 957	4 011	4 040
L	25	26	26	26	25
M	258	273	273	285	284
N	531	540	532	529	533
O	902	909	908	952	961
P	0	0	0	0	0
Q	0	0	0	0	0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Przemysł wałbrzyski reprezentowany jest głównie przez branżę ceramiczną, szklarską, włókienniczą, odzieżową, materiałów budowlanych, chemiczną, metalową, elektroniczną, motoryzacyjną i spożywczą. Najważniejsze firmy z tych branż to:

- Fabryka Porcelany "Krzysztof" S.A.,
- Fabryka Porcelany "Wałbrzych" S.A.,
- Wałbrzyskie Zakłady Koksownicze „Victoria” S.A.,
- Enitra Sp. z o.o.,
- Fabryka Wkładów Odzieżowych „Camela” S.A.,
- Ronal Polska Sp. z o.o.,
- Wamag S.A ,
- Legipol Sp. z o.o.

Dobrze rozwija się Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna "INVEST-PARK". W podstrefie wałbrzyskiej 16 firm posiada zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej. Przedsiębiorstwa działające na obszarze strefy zatrudniają łącznie ok. 8.300 osób. W podstrefie działalność prowadzą:

- Takata Petri Sp. z o.o.,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Quin Polska Sp. z o.o.,
- Trelleborg Automotive Poland sp. z o.o.,
- Folstop Export – Import,
- Agc Silesia Sp. z o.o.,
- Cersanit III S.A.,
- Migapol Sp. z o.o.,
- Toyota Motor Manufacturing Poland Sp. z o.o.,
- Faurecia Wałbrzych Sp. z o.o.,
- Nsk Steering Systems Europe Polska Sp. z o.o.,
- Poland Smelting Technologies „Polst” Sp. z o.o.,
- Krater Sp. z o.o.,
- Toyota Tsusho Europe Sp. z o.o.,
- Biuro Handlowe Opalex Sp. z o.o.,
- Poland Investments 7 Sp. z o.o.,
- Toyota Europe Engineering & Maintenance Nv/Sa Oddział w Polsce.

Gmina Wałbrzych wspiera głównie działalność małych i średnich przedsiębiorstw, na których w zasadniczej części opiera się rozwój gospodarczy miasta. Najważniejsze inicjatywy skierowane do przedsiębiorców to:

- działania prowadzące do utworzenia Parku Przemysłowego w Wałbrzychu, na terenie, którego będzie tworzona i udostępniana przedsiębiorcom niezbędna infrastruktura w ramach ośrodka przedsiębiorczości, służącego, jako miejsce lokalizacji wielu firm o podobnym profilu działalności,
- nowe propozycje ulg w podatkach lokalnych dla podmiotów gospodarczych określone, jako Pakiet Przedsiębiorczość. Zawiera on szereg propozycji preferencyjnych stawek podatków i opłat administracyjnych dla nowych firm oraz przedsiębiorstw tworzących miejsca pracy, zwolnień z opłat dla bezrobotnych rozpoczynających działalność gospodarczą oraz ułatwień w gospodarowaniu lokalami użytkowymi. Celem funkcjonującego Pakietu jest wspieranie rozwoju istniejących i tworzenie dogodnych warunków do powstawania nowych podmiotów gospodarczych,
- prowadzenie przy Urzędzie Miejskim Punktu Obsługi Przedsiębiorcy, gdzie firmy mają możliwość korzystania z informacji na temat dostępnych na rynku środków, przeznaczonych na rozwój przedsiębiorczości,
- opracowano dla potencjalnych inwestorów Ofertę Inwestycyjną, zawierającą zbiór najważniejszych informacji o nieruchomościach gruntowych i zabudowanych, przeznaczonych na przedsięwzięcia gospodarcze,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- działalność przy Urzędzie Miejskim Agendy Lokalnej Funduszu Poręczeń Kredytowych, zadaniem której jest udzielanie informacji nt. możliwości uzyskania poręczeń kredytowych na rozwój i bieżącą działalność gospodarczą oraz opiniowanie wniosków o poręczenie kredytu.

Inwestorom, którzy wybiorą Wałbrzych na miejsce prowadzenia działalności gospodarczej pomoc świadczą wyspecjalizowane instytucje zajmujące się wspieraniem przedsiębiorczości, do których należą m.in.:

- Dolnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego,
- Fundusz Regionu Wałbrzyskiego,
- Fundacja Wałbrzych 2000.

2.2.9. Organizacje pozarządowe.

Na terenie gminy funkcjonuje ponad 100 organizacji pozarządowych. W roku 2008 Urząd Miejski w Wałbrzychu przygotował „mapę aktywności” organizacji non-profit, z której wynika iż najwięcej organizacji pozarządowych działa w sferze kultury fizycznej – 25,5%, pomocy społecznej – 23,6%, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji – 16,4%, oświaty i wychowania – 10,1% oraz ochrony i promocji zdrowia – 9,1%. Ważniejsze organizacje pozarządowe przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 20. Organizacje pozarządowe na terenie Wałbrzycha.

Nazwa organizacji pozarządowej	Obszar działania
Dolnośląskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych	pomoc społeczna
Fundacja Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Feniks”	pomoc społeczna
Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy	pomoc społeczna
Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Polski Związek Niewidomych Okręg Dolnośląski „Koło Wałbrzych”	pomoc społeczna
Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Koło w Wałbrzychu	pomoc społeczna
Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych Stowarzyszenie na Rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych w Wałbrzychu „Podarować Tęczę”	pomoc społeczna
Stowarzyszenie Obrona Praw Człowieka i Obywatela „St.O.P” w Wałbrzychu	pomoc społeczna
Stowarzyszenie „Przyjaźń – Dom – Rodzina”	pomoc społeczna
Stowarzyszenie Krzewienia Trzeźwości w Rodzinie Klub Abstynenta „Odnowa” w Wałbrzychu	pomoc społeczna
Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Koło Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej	pomoc społeczna
Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Wałbrzychu	pomoc społeczna
Oddział Wałbrzyski Polskiego Towarzystwa Chorób Nerwowo-Mięśniowych	ochrona zdrowia
Polskie Towarzystwo Oświaty Zdrowotnej	ochrona zdrowia
Stowarzyszenie Chorych Wymagających Dializowania	ochrona zdrowia
Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Zarząd Powiatowy	ochrona zdrowia
Wałbrzyskie Stowarzyszenie „Amazonki”	ochrona zdrowia
Stowarzyszenie „Dom Bretanii” w Wałbrzychu	kultura, ochrona tradycji
„Jaworzniacy” Związek Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944-1956	kultura, ochrona tradycji

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Stowarzyszenie Dzieci Wojny Oddział Dolnośląski w Wałbrzychu	kultura, ochrona tradycji
Stowarzyszenie Gwarków KWK „Victoria” i Kopalń Wałbrzyskich	kultura, ochrona tradycji
Stowarzyszenie Przyjaciół Zespołu Pieśni i Tańca „Wałbrzych	kultura, ochrona tradycji
Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Drohobyckiej Koło Wałbrzych	kultura, ochrona tradycji
Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polski i Byłych Więźniów Politycznych Zarząd Okręgowy w Wałbrzychu	kultura, ochrona tradycji
Związek Sybiraków Oddział Wałbrzych	kultura, ochrona tradycji
Związek Represjonowanych Politycznie Żołnierzy-Górników Okręgowy Zarząd w Wałbrzychu	kultura, ochrona tradycji
Cieżarowy Klub Sportowy „Zagłębie” Wałbrzych	kultura fizyczna
Jednosekcyjny Koszykarski Klub Sportowy „Górnik” Wałbrzych	kultura fizyczna
Klub Piłkarski „Górnik – Zagłębie” Wałbrzych	kultura fizyczna
Akademicki Związek Sportowy Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej Klub Szachowy „Hetman”	kultura fizyczna
Kolarski Uczniowski Klub Sportowy „Biały Kamień”	kultura fizyczna
Ludowy Kolarski Klub Sportowy „Górnik” Wałbrzych	kultura fizyczna
„Specjalistyczne Ognisko TKKF-AIKIDO” Wałbrzych	kultura fizyczna
Stowarzyszenie GKS Zagłębie Wałbrzych	kultura fizyczna
Sudecki Ludowy Klub Sportowy „Książ”	kultura fizyczna
Towarzystwo Sportowe „Juventur”	kultura fizyczna
Wałbrzyski Klub Górski Jaskiniowy	kultura fizyczna
Wałbrzyski Klub Karate Kyokushinkai	kultura fizyczna
Wałbrzyski Klub tenisowy „ATRI”	kultura fizyczna
Zapaśniczy Klub Sportowy „Zagłębie” Wałbrzych	kultura fizyczna
Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze Oddział Ziemi Wałbrzyskiej	turystyka
Stowarzyszenie Przyjaciół Regionu „Sudety” w Wałbrzychu	turystyka
Federacja Konsumentów Oddział w Wałbrzychu	oświata i wychowanie
Fundacja Edukacji Europejskiej	oświata i wychowanie
Stowarzyszenie Edukacyjne „Integritas” Rodzina – Szkoła – Środowisko	oświata i wychowanie
Wałbrzyskie Stowarzyszenie Młodzieży	oświata i wychowanie
Wałbrzyskie Towarzystwo Oświatowe	oświata i wychowanie
ZHP Chorągiew Dolnośląska Hufiec Ziemi Wałbrzyskiej im. hm. Alojzego Ciasnochy	oświata i wychowanie

Źródło: Urząd Miejski w Wałbrzychu

Miasto Wałbrzych w celu zintensyfikowania współpracy z organizacjami pozarządowymi określiło w przyjętej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 roku (Uchwała nr XLIV/282/05 Rady Miejskiej Wałbrzycha z dnia 11 października 2005 roku cel strategiczny nr 7 pn. „Aktywne i otwarte na zmiany społeczeństwo obywatelskie”, którego realizacja ma nastąpić m.in. poprzez:

- rozwój instytucjonalny organizacji pozarządowych,
- aktywizację społeczności lokalnej.

Ponadto Rada Miejska Wałbrzycha uchwałą Nr XVI/155/07 z dnia 29 listopada 2007 roku przyjęła program współpracy miasta Wałbrzycha z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w zakresie realizacji zadań publicznych na 2008 rok, który określa cele, zakres, formy współpracy, zadania priorytetowe oraz kryteria oceny realizacji programu.

Określono, iż cele programu obejmują:

- kształtowanie lokalnego społeczeństwa obywatelskiego i wspomaganie jego rozwoju,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- rozwój partnerskiej współpracy pomiędzy samorządem a sektorem organizacji pozarządowych,
- wzmocnienie pozycji organizacji pozarządowych i zapewnienie tym organizacjom równych szans w realizacji zadań publicznych przez powierzanie i wspieranie coraz większej ilości zadań z jednoczesnym zapewnieniem odpowiednich środków na ich realizację,
- identyfikacja potrzeb oraz podnoszenie skuteczności i efektywności działań w sferze zadań publicznych,
- tworzenie systemowych rozwiązań dla ważnych problemów społecznych,
- tworzenie warunków do powstawania organizacji a także jednostek działających na rzecz społeczności lokalnej.

Współpraca Miasta z organizacjami pozarządowymi może mieć charakter finansowy oraz pozafinansowy.

2.2.10. Kultura, turystyka, sport i rekreacja.

Analiza problemu obejmuje dane statystyczne za okres 2003-2006. W chwili sporządzania niniejszego dokumentu zasoby Banku Danych Regionalnych nie obejmowały informacji za 2007 rok dotyczących kultury i sztuki. W przypadku turystyki zaprezentowano informacje za okres 2003-2007.

Kultura i zabytki.

Zadania z zakresu krzewienia i upowszechniania kultury w gminie Wałbrzych realizuje:

- Wałbrzyski Ośrodek Kultury,
- Muzeum,
- Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego,
- Filharmonia Sudecka,
- Wałbrzyska Galeria Sztuki Biuro Wystaw Artystycznych „Zamek Książ”
- Teatr Lalki i Aktora,
- Dom Bretanii,
- Wałbrzyski Informator Kulturalny,
- Powiatowa Biblioteka Publiczna "Biblioteka Pod Atlantami",
- Kino „Apollo”,
- Kino „Piaskowa Góra”,
- Kino „Zorza”,
- Galeria Książki,
- Galeria pod Atlantami,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Wałbrzyskie Towarzystwo Muzyczne im. Henryka Wieniawskiego,
- Zespół Pieśni i Tańca "Wałbrzych".

Liczba bibliotek i filii bibliotecznych w mieście utrzymuje się na niezmiennym poziomie od 2003 roku. W 2006 roku w bibliotekach miejskich pracowało 56 osób, a całkowity księgozbiór wynosił ponad 395 tys. wolumenów. Liczba czytelników na koniec 2006r. wynosiła 30.047 i w porównaniu z 2003r. była niższa o 5.487 osób, tj. o 15,4%. Liczba wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz ulega systematycznemu zmniejszaniu. Według stanu na 31.XII.2006 roku liczba wypożyczeń księgozbioru wynosiła 471.987 i była niższa niż na początku analizowanego okresu o 19,9%.

Tabela 21. Placówki biblioteczne.

Wyszczególnienie	J. m.	2003	2004	2005	2006
Biblioteki i filie	ob.	15	15	15	15
Pracownicy bibliotek	osoba	59	55	51	56
Księgozbiór	wol.	404 951	405 801	406 992	395 347
Czytelnicy w ciągu roku	osoba	35 534	33 430	31 957	30 047
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	588 892	525 153	494 113	471 987

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W 2006 roku na jedną placówkę biblioteczną przypadało 8.384 osoby, podczas gdy w roku 2003 na jedną placówkę przypadało 8.616 osób. Poprawa wskaźnika wynika tylko i wyłącznie ze spadku liczby mieszkańców w gminie. Nieznacznemu zwiększeniu uległ księgozbiór bibliotek przypadający na 1000 mieszkańców, z 3.133 wolumenów w 2003r. do 3.143 wolumenów na koniec 2006r.

Zmniejszyła się liczba czytelników przypadająca na każde 1000 mieszkańców gminy. W 2006 roku wskaźnik zmniejszył się do wartości 238,9. Natomiast wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika wynosiły 15,7 wolumenów, podczas gdy na początku analizowanego okresu – 16,6 wolumenów.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Tabela 22. Wskaźniki dotyczące placówek bibliotecznych.

Wyszczególnienie	J. m.	2003	2004	2005	2006
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	osoba	8616,8	8546,73	8472,53	8384,87
Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wol.	3133,03	3165,35	3202,44	3143,34
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	274,92	260,76	251,46	238,9
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wol.	16,57	15,71	15,46	15,71

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Zabytki.

Do najcenniejszych zabytkowych atrakcji Wałbrzycha możemy zaliczyć:

- Zamek Książ - największy zamek na Dolnym Śląsku, trzeci, co do wielkości w Polsce. Majestatyczny, zbudowany na skale, bajecznie wtopiony w Książański Park Krajobrazowy. Leży w północnej części miasta nad doliną Pełcznicy na wysokości około 395 m n.p.m. Zbudowany w XIII w. przez księcia świdnickiego Bolka I, w ciągu stuleci wielokrotnie rozbudowywany stanowi obecnie urzekający konglomerat wielu stylów architektonicznych. Imponująca bryła zamku mieści ponad 400 pomieszczeń w tym reprezentacyjne sale, salony wystawowe, sale konferencyjne oraz komfortowe wnętrza hotelowo-gastronomiczne. Zamek to także centrum kulturalno-wystawiennicze regionu, siedziba cenionej w kraju Wałbrzyskiej Galerii Sztuki BWA "Zamek Książ" oraz miejsce wielu prestiżowych imprez, z których największą popularnością cieszy się Festiwal Kwiatów i Sztuki i Międzynarodowy Festiwal Kameralistyki Ensemble im. Księżnej Daisy.
- Ruiny zamku Stary Książ - romantyczna ruina stylizująca gotyk w postaci trójkątnego zamku z dwoma podzamczami. Zbudowane naprzeciwko głównego zamku, po drugiej stronie Pełcznicy w Książańskim Parku Krajobrazowym, w latach 1794 - 1799 przez malarza i architekta Krystiana Wilhelma Tischbeina dla Henryka VI Hochberga. Dolne piętra zamku zajmowała restauracja oraz pomieszczenia mieszkalne dla gości. Już w 1800 roku na zamku odbył się turniej rycerski dla uświetnienia pobytu króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III.
- Palmiarnia - "Ogród Zimowy" najstarszy w Polsce, zbudowany w latach 1911 - 1914 z polecenia Jana Henryka XV Hochberga, w hołdzie dla pięknej żony księżnej Marii Theresie von Pless zwanej Daisy. Jak na owe czasy, Palmiarnia była obiektem imponującym, niesłychanie wysokim (wysokość kopuły 15 m.), a co ciekawe, wewnątrz obiektu zostało wyłożone tufem wulkanicznym pochodzącym z Etny na Sycylii, tworząc groty, skały i kaskady. Obok palmiarni istniał ogród japoński, rosarium, ogród owocowo - warzywny i obszar przeznaczony pod uprawę krzewów. Po ukończeniu budowy sprowadzono do Palmiarni ok. 80 gatunków roślin, a wśród nich wyrosnięte już palmy daktylowe, które można podziwiać do dziś.
- Muzeum Przemysłu i Techniki - powołane zostało zarządzeniem nr 40 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 11.03.1993 roku jako Oddział Muzeum Okręgowego w Wałbrzychu. Placówka prezentuje:

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- 500-letnią historię i tradycje górnicze na Ziemi Wałbrzyskiej,
 - kompleks architektoniczno-przemysłowy kopalni z połowy XIX w.,
 - stałą ekspozycję elektrycznych maszyn wyciągowych z 1911 r.,
 - sztolnię "Julia" wyposażoną w górnicze maszyny i urządzenia,
 - stałą ekspozycję łaźni górniczej z 1915 r.,
 - eksponaty ze wszystkich dziedzin górnictwa węglowego, najstarsze z 1739r.,
 - fragment XVIII-wiecznej "Lisiej" sztolni.
- Muzeum w Wałbrzychu - mieści się w zabytkowych wnętrzach XVIII-wiecznego pałacu, należącego niegdyś do kupieckiej rodziny Albertich i prowadzi swoją działalność nieprzerwanie od 1926r. Na stałych wystawach prezentuje geologię - minerały, skały i skamieniałości Dolnego Śląska, a także ceramikę wałbrzyską i innych znanych wytwórni europejskich.
 - Kościół Świętych Aniołów Stróżów - ulica Garbarska / Moniuszki - w miejscu tym w 1444 r. zbudowano kościół św. Michała. Obecny kościół został wzniesiony w latach 1898 - 1904, w stylu neogotyckim według projektu wrocławskiego architekta Alexisa Langerera. Kościół został zbudowany na planie krzyża łacińskiego i ma wymiary 60,0 m długości i 30,0 m szerokości. Jest budowlą halową z trzema nawami. Wielkość budowli podkreślają monumentalne schody oraz smukła wieża z iglicowym hełmem o wysokości 81,0 m. We wnętrzu kamienna chrzcielnica z 1593 r., w elewacji południowej renesansowe i barokowe płyty nagrobne (XVI - XVIII w.) przeniesione z innych kościołów. Okna witrażowe mają do 12 m wysokości. Witraże w prezbiterium z warsztatu Meyera w Monachium, wykonane w 1904 r., przedstawiają Św. Rodzinę przy pracy.
 - Pałac Czettritzów - wzniesiony w latach 1604 - 1628 po pożarze zamku Nowy Dwór. Pierwotnie był to renesansowy dwór wraz z folwarkiem. W latach 1882 - 1883 zbudowano budynek główny pałacu w stylu baroku flamandzkiego. W późniejszych latach obiekt był wielokrotnie przebudowywany. Dzisiejszy pałac ma około 100 m długości. Fasada posiada dwa portale - renesansowy i neobarokowy. Pałac otacza park krajobrazowy. W zespole zamkowym kilka innych zabytkowych budowli. Obecnie w pałacu mieści się Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa.
 - Sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej - w miejscu obecnego kościoła znajdował się pierwszy kościół parafialny miasta. Prawdopodobnie istniał on już w 1191 r., ponieważ stał na źródle wody uważanym za cudowne, szybko stał się miejscem pielgrzymkowym. Obecny murowany budynek kościoła został wzniesiony w 1714 r. Wewnątrz m.in. barokowy ołtarz główny z obrazem MB Bolesnej, patronki miasta, ambona, prospekt organowy.
 - Kościół Zbawiciela - ewangelicko - augsburski, klasycystyczny, zbudowany w latach 1785 - 88 według projektu słynnego architekta Carla Gottharda Langhansa, twórcy berlińskiej Bramy Brandenburskiej. Wnętrze posiada charakterystyczne empory wsparte na murowanych filarach,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

wyżej na kolumnach. W emporie wkomponowano organy. Podczas remontu kościoła w latach 1862 - 1864 dotychczasową okrągłą wieżę podwyższono, przebudowano na kwadratową i zwieńczono kopułą.

- Wałbrzyski Rynek - niegdyś był placem targowym. Tutaj odbywały się targi tygodniowe, roczne a także świąteczne. Od 1731 r. w centrum obecnego rynku znajdował się drewniany ratusz. Został rozebrany w 1857 r., gdyż był zbyt mały dla rajców miejskich i zarządu miasta. Wówczas centrum rynku zajął zbiornik wodny przerobiony później na dwie fontanny i klomby towarzyszące pomnikowi Fryderyka III (1908 r.). Pomnik został rozebrany w 1920 r.
- Ratusz - został wzniesiony w 1856 r. w stylu neogotyckim wg projektu arch. H. Wässermanna. W roku 1903 do budynku głównego dobudowano dwa skrzydła boczne. Nad głównym wejściem sygnaturka zwieńczona iglicowym hełmem, po obu stronach fasady ośmioboczne wieże z iglicowymi hełmami.
- Ruiny Zamku Nowy Dwór - położone są na szczycie Góry Zamkowej (618 m). Prawdopodobnie zamek był wzniesiony przez księcia świdnicko - jaworskiego Bolka II Małego w połowie XIV w. Pierwsza wzmianka o budowli pochodzi z 1364 r. Po śmierci Bolka II przeszedł w ręce czeskie. W latach 1402 - 1417 został rozbudowany. Od 1434 r. stanowił własność rodu Czettritzów. Na początku XVI w. ponownie został przebudowany w stylu renesansowym. Po 1581 r. kiedy spłonął po uderzeniu pioruna, Czettritzowie zbudowali dla siebie nową rezydencję w dzisiejszym centrum Wałbrzycha. Zamek miał kształt wrzecionowaty. Składał się z zamku górnego oraz podzamcza oddzielonego suchą fosą, wykutą w skale. Podzamcze rozpoczynało się od północy gotycką bramą wjazdową. Do dzisiaj zachował się gotycki portal bramny, mury podzamcza oraz fragmenty murów i budynków zamku górnego.

Turystyka.

Wałbrzych położony jest w południowo-zachodniej Polsce w województwie dolnośląskim, w centralnej części Sudetów Środkowych, w pobliżu granic z Czechami i Niemcami. Otoczony jest Górami Wałbrzyskimi z dominującą w krajobrazie miasta kopułą Chełmca (851 m. n.p.m). Niedalekie sąsiedztwo Gór Kamiennych i Sowich, zabytki i obiekty rekreacyjne to wszystko stwarza niepowtarzalne warunki do uprawiania sportów, różnych form turystyki i rekreacji przez cały rok. Okolice Wałbrzycha to wymarzone tereny dla amatorów kolarstwa górskiego, sympatyków paralotniarstwa i entuzjastów uprawiania "białego szaleństwa". Miasto bezpośrednio graniczy z uzdrowiskami Szczawno Zdrój i Jedlina-Zdrój.

Przez miasto biegnie wiele szlaków turystycznych prowadzących po okolicznych pasmach górskich, wiodących do punktów widokowych, miejsc pamięci oraz pomników przyrody. W szczególności należy wyróżnić trasę spacerową "Szlakiem Starego Grodu", oznaczoną kolorem czerwonym o długości 4,5 km. Trasa biegnie śródmiejskimi ulicami i placami odsłaniając wiele interesujących zabytków między innymi

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Muzeum, z bogatą kolekcją ceramiki, a także oryginalnymi okazami minerałów i skamieniałości, piękny pałac Czettritzów, którego odnowione mury są siedzibą wałbrzyskiej wyższej uczelni. Zwiedzimy najstarsze wałbrzyskie budowle sakralne - kościółek p.w. Matki Boskiej Bolesnej, Kościół p.w. Św. Aniołów Stróżów i Ewangelicki kościół Zbawiciela, zatrzymamy się na wałbrzyskim Rynku, by przyjrzeć się zabytkowym kamieniczkom, odpocznemy przy fontannie na placu Magistrackim, gdzie uwagę przyciągnie neogotycki ratusz, siedziba władz miejskich. Wędrówka ta odkryje wiele innych ciekawych budowli i niezwykłych zakamarków, przybliży wielowiekową historię miasta.

Przez miasto przebiega również 5 tras rowerowych - Trasa wokół Borowej, Trasa na Chełmiec, Trasa wokół Książańskiego Parku, Trasa wokół Ptasiej Kopy oraz Trasa wokół Niedźwiadków.

Warte polecenia jest również Stado Ogierów "Książ", położone na terenie kompleksu pałacowo - parkowego Zamek Książ, wybudowane w pierwszej połowie XIX w., niegdyś stajnia i powozownia Zamku Książ. Posiada jedną z najpiękniejszych w Europie krytą ujeżdżalnię o powierzchni 800m², wybudowaną z drewna modrzewiowego. Odbývają się tu międzynarodowe zawody w powożeniu i ujeżdżeniu oraz aukcje koni, organizowane są także obozy jeździeckie.

Na podstawie danych dotyczących turystyki Głównego Urzędu Statystycznego można stwierdzić, iż liczba całorocznych miejsc noclegowych uległa w ostatnim roku zwiększeniu o 44,7%. Podobna tendencja została określona dla liczby korzystających z noclegów ogółem – wzrost o 35,8%. Systematycznie wzrasta liczba korzystających z noclegów turystów zagranicznych. Na początku analizowanego okresu z noclegu w Wałbrzychu skorzystało 4.317 obcokrajowców, natomiast na w roku 2007 udzielono noclegu 7.698 osobom.

Od 2003 roku obserwuje się wzrost liczby udzielonych noclegów. W 2007r. liczba udzielonych noclegów wynosiła 42.856 i była o 12.310 wyższa (tj. o 40,2%) niż w roku 2006. W porównaniu z rokiem 2003 liczba udzielonych noclegów zwiększyła się o 6.034 (tj. o 16,4%). Równocześnie rośnie liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym.

Tabela 23. Tabela. Miejsca noclegowe i korzystający z noclegów - stan na 31.XII.

Wyszczególnienie	J. m.	2003	2004	2005	2006	2007
Miejsca noclegowe całoroczne	miejsca	538	615	212	219	317
Korzystający z noclegów ogółem	osoba	21 297	17 343	10 716	15 726	21 362
Korzystający z noclegów turyści zagraniczni	osoba	4 317	5 828	3 306	6 024	7 698
Udzielone noclegi ogółem	nocleg	36 822	41 158	19 913	30 546	42 856
Udzielone noclegi turystom zagranicznym	nocleg	12 279	18 190	7 959	13 024	21 504

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Sport i rekreacja.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Środowisko przyrodnicze stwarza mieszkańcom Gminy doskonałe warunki do wypoczynku. Mieszkańcy, w równym jak turyści stopniu, mogą korzystać z wytyczonych szlaków turystycznych, ścieżek przyrodniczych, bazy sportowo-rekreacyjnej i ośrodków wypoczynkowych.

Zadania własne gminy Wałbrzych w zakresie usług sportowych i rekreacyjnych, wynikających z ustawy o samorządzie gminnym wykonuje Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wałbrzychu, który zarządza następującymi obiektami:

- hala Sportowo-Widowiskowa ul. Wysockiego 11a,
- hala Sportowo-Widowiskowa Pl. Teatralny 5a,
- basen kąpielowy ul. Bystrzycka 1,
- stadion sportowy ul. Kusocińskiego 21,
- stadion sportowy „Sobięcin” ul. Sportowa,
- kompleks sportowy „Nowe Miasto” ul. Żwirki i Wigury,
- Centrum Aktywizacji Dzieci i Młodzieży „Skatepark”,

Na terenie gminy miasta Wałbrzych funkcjonuje 41 klubów sportowych, działających w następujących dyscyplinach: kolarstwo, Kolarstwo szosowe, zapasy, ratownictwo, sport motorowy, podnoszenie ciężarów, szachy, piłka nożna, jeździectwo, wspinaczka, lekka atletyka, sport niepełnosprawnych, modelarstwo, strzelectwo, sporty wodne, tenis ziemny, tenis stołowy, siatkówka, koszykówka, karate, aikido, pływanie, sztuki walki oraz kulturystyka.

2.2.11. Aktywność miasta w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych

Miasto Wałbrzych przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej prowadziło systematyczne i konsekwentne przygotowania do absorpcji strukturalnych środków europejskich. Niemalże znaczenie w tym zakresie miało spore doświadczenia miasta w zakresie pozyskiwania funduszy przedakcesyjnych. Miasto pozyskało zewnętrzne środki finansowe w ramach:

- Programu PHARE CBC Wspólny Fundusz Małych Projektów Czechy - Polska 2002,
- Programu PHARE SSG 2002 - Aktywne formy zapobiegania bezrobociu - Integracja społeczna i zawodowa grup zagrożonych wykluczeniem,
- Programu PHARE 2003 - Aktywne formy zwalczania bezrobocia - Wsparcie na rzecz zatrudnienia osób, które ukończyły pięćdziesiąty rok życia,
- Program PHARE 2002 SSG.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Efektom przygotowań i zintegrowanych działań programowych Wałbrzycha było pozyskanie w okresie 2004–2006 znaczących środków finansowych w ramach:

- Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, na następujące zadania:
 - „Przebudowa 2 wiaduktów w ul. Uczniowskiej udostępniających tereny aktywizacji gospodarczej Wałbrzycha”,
 - „Renowacja kompleksu pałacowo - parkowego Zamek Książ w Wałbrzychu”,
 - „Rekultywacja wysypiska odpadów komunalnych przy ul. Stacyjnej w Wałbrzychu”,
 - „Adaptacja budynku przy ul. Pocztowej 22 w Wałbrzychu na Ośrodek Integracji dla bezdomnych” ,
 - „Nauka języków obcych sposobem na podniesienie kwalifikacji zawodowych wałbrzyszan”,
 - „Budowa zintegrowanego systemu informatycznego dla zrównoważonego rozwoju Dolnego Śląska,
 - „Odnowienie istniejących linii komunikacji miejskiej poprzez przebudowę zajezdni oraz wymianę taboru”,
 - „Modernizacja i rozbudowa hali sportowej służącej rozwojowi infrastruktury edukacyjno – sportowej”
 - „Centrum Aktywizacji Dzieci i Młodzieży-SKATEPARK”.
- Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich, na zadania:
 - „Program wsparcia dla młodzieży przy współdziałaniu wolontariatu - Szansa dla młodzieży”,
 - „Marginalizacja - STOP ! Wykluczenie - STOP ! Bezrobocie - STOP !”,
 - „Program wsparcia dla młodzieży przy współdziałaniu wolontariuszy - Wybieram swoją przyszłość”.
- Programu Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A Czechy – Polska, na zadania:
 - „II Polsko - Czeskie Targi Miast Partnerskich”,
 - „Wykorzystanie dziedzictwa regionu pogranicza dla realizacji celów edukacyjnych i integracyjnych w środowiskach dzieci zagrożonych marginalizacją”,
 - „Poprawa funkcjonowania informacji turystycznej na obszarze pogranicza poprzez udostępnienie w Wałbrzychu multimedialnych kiosków informacyjnych”,
 - Konferencja Miast Partnerskich "Wspólna Europa - przyszłość i perspektywy dla rozwoju przedsiębiorczości",

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- „III Polsko-Czeskie Targi Miast Partnerskich”.

Ponadto samorząd Wałbrzycha pozyskał zewnętrzne środki finansowe w ramach następujących programów i mechanizmów finansowych:

- Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, projekt pn. „Polsko - niemieckie seminarium gospodarcze”,
- Stowarzyszenie France-Pologne pour l'Europe, projekt pn. „Zatrudnienie i lokalny rozwój społeczno gospodarczy w Strategii Lizbońskiej. Głos społeczeństwa obywatelskiego”,
- Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy, projekt pn. „Ograniczenie zanieczyszczeń powietrza poprzez termomodernizację obiektów szkolnych w Wałbrzychu”,
- Program Leonardo da Vinci, projekt pn. „Asystenci języka angielskiego z Wolverhampton”.

3. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno – społeczno – gospodarczego kraju, regionu i gminy – przesłanki do założeń rewitalizacji miasta.

Lokalny Program Rewitalizacji powinien być zgodny z założeniami innych opracowań dotyczących różnych sfer rozwoju obszaru rewitalizacji i miasta, a jego zapisy – spójne z dokumentami strategicznymi opracowanymi na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Poniżej wymieniono wybrane do analizy:

- Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności (SWW) na lata 2007-2013,
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSS) na lata 2007-2013,
- Strategia Rozwoju Kraju (SRK) na lata 2007-2015.
- Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020r.,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 r.,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Wałbrzycha.

3.1. Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności (SWW) na lata 2007-2013.

Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dla Spójności wyznaczają kierunki realizacji polityki spójności UE w latach 2007-2013. W ramach dokumentu opracowano priorytety polityki realizacji odnowionej agendy lizbońskiej, na podstawie, których zostały sprecyzowane wytyczne dla pobudzania rozwoju istotnych dla Unii Europejskiej obszarów. SWW stanowią podstawę dla przygotowania przez państwa członkowskie krajowych dokumentów, tj. Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NRSO) oraz programów operacyjnych.

Wytyczne stanowią kilkunastostronicowy dokument skonstruowany na bardzo wysokim poziomie ogólności, w którym nie należy szukać potwierdzenia wprost przyjętych w ramach LPR założeń. Przyjąć jednak należy, że dokumenty takie, jak NRSO, strategie rozwoju regionalnego oraz programy operacyjne są przejawem realizacji Wytycznych i w nich powinniśmy poszukiwać bardziej sprecyzowanych celów, do których można odnieść cele programu rewitalizacji.

3.2. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) na lata 2007-2013,

NSRO jest podstawowym dokumentem przygotowywanym przez każdy kraj członkowski UE, określającym krajowe priorytety, na które będą przeznaczone unijne fundusze i środki krajowe w latach 2007-2013.

Obok działań o charakterze prawnym, fiskalnym i instytucjonalnym cele NSRO będą realizowane za pomocą programów operacyjnych, tj.:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Fundusz Spójności (FS),
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka – EFRR,
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki – Europejski Fundusz Społeczny (EFS),
- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych – EFRR,
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej – EFRR,
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna – EFRR,
- Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej – EFRR

Powyższe programy będą przyczyniać się do realizacji celu strategicznego oraz horyzontalnych celów szczegółowych nakreślonych w tym dokumencie, a jednocześnie wytycznych przyjętych w SWW.

Celem strategicznym Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia dla Polski jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Cel strategiczny osiągnąć będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych. Pomoże to w zdefiniowaniu kluczowych wskaźników, pozwalających na analizę globalnych rezultatów uzyskanych w ramach konsekwentnie realizowanej polityki, a jednocześnie oznacza, że wszystkie programy, działania i projekty podejmowane w ramach NSRO realizują je jednocześnie, aczkolwiek w różnym zakresie.

Cele horyzontalne NSRO:

- Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa;
- Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej;
- Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski;
- Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług;
- Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej;
- Wyrównywanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych na obszarach wiejskich.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Problematyka rewitalizacji poruszona wprost pojawia się w dokumencie kilka razy:

- W analizie SWOT w słabych stronach w wymiarze przestrzennym wymienia się dużą liczbę zdegradowanych społecznie, gospodarczo i technicznie terenów miejskich, przemysłowych i powojennych wymagających rewitalizacji;
- W rozwinięciu horyzontalnego celu szczegółowego „Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej” rewitalizacja, rozumiana, jako odnowa środowiska fizycznego, kulturowego i historycznego, propagowanie przedsiębiorczości, rozwój lokalnego zatrudnienia, należy do obszarów działalności, za pomocą którego przejawia się polityka spójności w Polsce w wymiarze miejskim. **Miasta w tym aspekcie postrzegane są jako motory rozwoju regionalnego, dlatego ich wewnętrzna spójność oraz wypełnianie funkcji ponadlokalnych, w tym kulturalnych i administracyjnych, jest niezwykle istotne dla rozwoju całego regionu. Wyciągając wnioski z przedstawionych założeń dla rewitalizacji miasta Wałbrzycha, należy zaplanować działania zlokalizowane w centrum, których realizacja będzie miała znaczenie zarówno dla osiągnięcia wewnętrznej spójności, jak i dla rozwoju regionu;**
- **W rozwinięciu w/w celu rewitalizacja postrzegana jest, jako efekt rozwoju turystyki, a zatem należy przyjąć, że wprowadzenie do LPR miasta Wałbrzycha projektów o charakterze turystycznym spowoduje osiągnięcie celów samej rewitalizacji;**
- **W rozwinięciu w/w celu znajdują się bardzo istotne dla postrzegania rewitalizacji zdania, które należy przytoczyć w całości:** „Rewitalizacja rozumiana, jako proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych w zdegradowanych częściach miast, przyczyniający się do poprawy jakości życia mieszkańców, przywrócenia ładu przestrzennego i do ożywienia gospodarczego, obejmuje przede wszystkim części starej, często zabytkowej zabudowy oraz humanizację osiedli budowanych z wielkiej płyty. Jej celem jest także zachowanie walorów historycznych (w tym głównie urbanistycznych i architektonicznych), podkreślenie ich unikalności i kolorytu lokalnego, co może zwiększyć ich atrakcyjność turystyczną, a tym samym przyczynić się do wzrostu szans rozwojowych. Rewitalizacji powinny zostać poddane miasta o istotnym znaczeniu dla rozwoju otaczających je układów lokalnych, znajdujących się w trudnej sytuacji społecznej i gospodarczej, a także miasta o wysokich walorach turystycznych. Procesom rewitalizacji powinny być poddane także obszary miast dotkniętych problemami gospodarczymi i społecznymi, które jednocześnie posiadają duże walory architektoniczne i urbanistyczne, będące elementami historycznego dziedzictwa, szczególnie narażone na bezpowrotne zniszczenie oraz tereny przemysłowe i powojenne, dające się stosunkowo szybko przystosować do nowych funkcji miejskich. Odrębnym problemem jest rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich, obejmujących zniszczone budynki zamieszkałe przez ludność zagrożoną wykluczeniem społecznym.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Rewitalizacja prowadzona będzie poprzez połączenie działań technicznych z rozwojem gospodarczym i społecznym, w oparciu o kompleksowe plany rozwoju miast i/lub programów rewitalizacji. Działanie techniczne obejmować będą także remonty i modernizację istniejących wielorodzinnych zasobów mieszkaniowych, jak również adaptację istniejących budynków na cele mieszkaniowe dla gospodarstw domowych o niskich dochodach lub osób o szczególnych potrzebach.” **W odniesieniu do przytoczonych kierunków wspierania, wyciągając wnioski dla rewitalizacji Wałbrzycha, należy stwierdzić, iż rewitalizacja w Wałbrzychu odpowiadać będzie jednocześnie:**

- warunkom odnowy starej zabytkowej zabudowy i walorów historycznych, co przyczyni się do podniesienia atrakcyjności turystycznej,
- warunkom odnowy terenów zdegradowanych społecznie i gospodarczo, które jednocześnie posiadają walory architektoniczne i urbanistyczne, do jakich niewątpliwie należy Śródmieście, a także obszary nie posiadające wysokich walorów architektonicznych, ale zdegradowane w wysokim stopniu społecznie i gospodarczo,
- warunkom odnowy terenów obejmujących budynki zamieszkałe przez ludność zagrożoną wykluczeniem społecznym, do których należy obszar wskazany do rewitalizacji,
- warunkom odnowy terenów o zabudowie wielorodzinnej, do których należy obszar wskazany do rewitalizacji.

3.3. Strategia Rozwoju Kraju (SRK) na lata 2007-2015

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015 (SRK) jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym cele i priorytety polityki rozwoju w perspektywie najbliższych lat oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić. Strategia Rozwoju Kraju jest nadrzędnym, wieloletnim dokumentem strategicznym rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, stanowiącym punkt odniesienia zarówno dla innych strategii i programów rządowych, jak i opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

Istotną rolą SRK jest koordynowanie reform instytucjonalno-regulacyjnych z działaniami finansowanymi ze środków UE, tak aby poprzez efekt synergii te dwa obszary przynosiły możliwie największy efekt prorozwojowy.

Głównym celem strategii jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski: poszczególnych obywateli i rodzin.

Priorytetami strategicznymi są:

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki.
- Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej.
- Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości.
- Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa.
- Rozwój obszarów wiejskich.
- Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.

W priorytecie „Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej” rewitalizacja postrzegana jest przez kontekst rozwoju budownictwa mieszkaniowego głównie w oparciu o tereny przemysłowe. W tym samym priorytecie można znaleźć odniesienia do rewitalizacji jako poprawy bazy socjalnej, ochrony dziedzictwa kulturowego, renowacji zabytków i obiektów turystycznych. W tym rozumieniu działań związanych z rewitalizacją, cele LPR Wałbrzycha będą spójne z SRK.

3.4. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020r.

Strategia określa wizję województwa dolnośląskiego jako europejskiego regionu węzłowego. Uzasadnieniem tak określonej wizji jest fakt, że według autorów Strategii w obecnym świecie zarówno kraje, jak i regiony nie tylko wywierają wpływ na siebie, lecz także są od siebie nawzajem uzależnione. Celem nadrzędnym Strategii jest podniesienie poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Zaproponowane w Strategii priorytety stanowią wyjście naprzeciw powyższym ustaleniom odwołując się do podziału na kategorie celów sfery gospodarczej, przestrzennej i społecznej.

- **Cel „gospodarczy”:** Zbudowanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki Dolnego Śląska. W ramach tak określonego celu zakłada się osiągnięcie wysokiego i stabilnego tempa wzrostu oraz rozwoju gospodarczego, jak również poprawę konkurencyjności Dolnego Śląska jako regionu atrakcyjnego do inwestowania i długookresowego prowadzenia innowacyjnej działalności gospodarczej, przy wykorzystaniu endogenicznych czynników rozwoju.
- **Cel „przestrzenny”:** Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu. W ramach tak określonego celu zakłada się stymulowanie i umacnianie integracji przestrzennej oraz infrastrukturalnej Dolnego Śląska z Polską i Unią Europejską oraz wewnątrz regionu, aktywną ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych oraz kształtowanie środowiska przyrodniczego Dolnego Śląska w oparciu o zasady ekorozwoju.
- **Cel „Społeczny”:** Rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich twórczych i otwartych na świat. W ramach tak określonego celu zakłada się stworzenie warunków do poprawy

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

jakości życia, osiągnięcie wysokiego (w skali polskiej i europejskiej) poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych, w szczególności w obszarach: socjalnym, edukacyjnym, kulturowym i zdrowotnym.

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w ramach Strategii pojawia się szczególnie w kontekście realizacji celu „przestrzennego”, priorytetu 3. „Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych”. W opisie priorytetu zwraca się uwagę na objęcie rewitalizacją obszarów zdegradowanych dotkniętych patologiami społecznymi, przez co można rozumieć, że rewitalizacja ma wypełniać również cele społeczne.

3.5. Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013 jest jednym z 16 programów regionalnych służących realizacji Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 i Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia w zakresie polityki wzrostu konkurencyjności województw i wyrównywania szans rozwojowych, planowanej i realizowanej przez samorzady województw.

Program realizowany będzie na obszarze województwa dolnośląskiego przy udziale środków finansowych pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, publicznych środków krajowych i środków prywatnych.

Za realizację Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013 odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca - Zarząd Województwa Dolnośląskiego.

Program zawiera: analizę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podsumowaną analizą SWOT, strategię RPO dla województwa dolnośląskiego, opis priorytetów RPO, plan finansowy, system zarządzania i wdrażania, syntezę wyników Szacunkowej Oceny Projektu RPO, wyniki Prognozy Oddziaływania na środowisko oraz organizację prac nad konsultacjami.

Celem głównym Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego w latach 2007-2013 jest podniesienie poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju..

Cele szczegółowe programu to:

- Wzrost aktywności opartej o wiedzę i innowacyjność,
- Rozwój infrastruktury służącej poprawie jakości środowiska, warunków inwestowania prowadzenia działalności gospodarczej,
- Poprawa bytu mieszkańców i wzrost konkurencyjności regionu poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury społecznej.

Cele te będą realizowane poprzez ukierunkowane działania określane jako priorytety RPO:

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- 1. Wzrost konkurencyjności dolnośląskich przedsiębiorstw („Przedsiębiorstwa i innowacyjność”),
- 2. Rozwój społeczeństwa informacyjnego na Dolnym Śląsku („Społeczeństwo informacyjne”),
- 3. Rozwój infrastruktury transportowej na Dolnym Śląsku („Transport”),
- 4. Poprawa środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa ekologicznego i przeciwpowodziowego („Środowisko i bezpieczeństwo ekologiczne”),
- 5. Regionalna infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku („Energetyka”),
- 6. Wykorzystanie i promocja potencjału turystycznego i kulturowego Dolnego Śląska („Turystyka i Kultura”),
- 7. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury edukacyjnej na Dolnym Śląsku („Edukacja”),
- 8. Modernizacja infrastruktury ochrony zdrowia na Dolnym Śląsku („Zdrowie”),
- 9. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich na terenie Dolnego Śląska („Miasta”),
- 10. Pomoc techniczna.

Cele LPR Wałbrzycha będą wpisywać się w priorytet 9. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich na terenie Dolnego Śląska („Miasta”), którego głównym celem jest przeciwdziałanie marginalizacji obszarów miast województwa dolnośląskiego, na których nasilają się negatywne zjawiska społeczne i ekonomiczne oraz ulega degradacji stan fizyczny przestrzeni.

W rozwinięciu celu podaje się, iż działania podjęte w ramach priorytetu prowadzić będą do odnowy najbardziej zdegradowanych obszarów miejskich oraz wzmocnienia struktur społeczno – ekonomicznych. Wsparcie udzielone zostanie w szczególności na zintegrowane rozwiązania traktujące kompleksowo problemy gospodarcze, społeczne i środowiskowe. W Szczegółowym Opisie Priorytetów RPO dla WD zapisano Działanie 9.1 Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich w miastach powyżej 10 tysięcy mieszkańców. W uzasadnieniu wskazano, iż wsparcie na działania rewitalizacyjne będzie udzielane zintegrowanym interwencjom na obszarach zdegradowanych w ramach Lokalnych Programów Rewitalizacji. By zapewnić trwałą poprawę obszarów zdegradowanych obszary wsparcia będą wyznaczone w taki sposób, by zachowana została intensywność udzielonej pomocy w wysokości 1100 zł na jednego mieszkańca. Ponadto dla powodzenia procesów rewitalizacyjnych konieczne jest uzupełnienie przedsięwzięć infrastrukturalnych, realizowanych przy wsparciu środków priorytetu „Miasta”, odpowiednimi przedsięwzięciami społecznymi. IZ RPO będzie weryfikować wywiązywanie się z tego obowiązku. Za podstawę wyboru obszarów do rewitalizacji wybrano degradację społeczną mierzoną m.in. wysokim bezrobociem, niskim poziomem aktywności gospodarczej, wyższym niż w innych rejonach natężeniem występowania zjawisk patologicznych, wysokim stopniem przestępczości.

3.6. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013r.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha powstała podczas warsztatów, w których uczestniczyli przedstawiciele społeczności lokalnej. W pracach nad dokumentem brała udział nie tylko Rada Miasta Wałbrzycha, ale również osoby reprezentujące różne organizacje sektora publicznego, gospodarczego oraz pozarządowego. Głównym celem określonym w Strategii jest „Wysoka jakość życia mieszkańców Wałbrzycha”. Bezpośrednie odwołanie w Strategii do rewitalizacji dotyczy obszarów powojkowych i obiektów kulturalnych. Wiedząc jednak, iż rewitalizacja to proces wieloaspektowy, obszary do rewitalizacji wskazuje się za pomocą analizy wskaźników społeczno-gospodarczych i środowiskowo - przestrzennych, a zdefiniowane problemy rozwiązuje za pomocą różnorodnych działań realizowanych w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej, należy założyć, iż odniesienie celów rewitalizacji do Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha do 2013 r. będzie znajdowało się w większości celów Strategii. Wymienić należy w tym miejscu szczególnie następujące cele założone w dokumencie strategicznym:

- Spójna koncepcja zagospodarowania przestrzennego miasta,
- Funkcjonalna i przyjazna dla środowiska polityka transportowa,
- Uporządkowana gospodarka wodno-ściekowa,
- Aktywne i otwarte na zmiany społeczeństwo obywatelskie,
- Wykształcone i mobilne zawodowo społeczeństwo,
- Szeroka, ogólnie dostępna i zróżnicowana oferta kulturalna miasta odwołująca się do dziedzictwa kulturowego,
- Bezpieczne miasto,
- Rozwój sektora usług,
- Istnienie i utrwalenie klimatu probiznesowego,
- Istnienie sprawnego systemu przekwalifikowania i zdobywania nowych kwalifikacji.

4. Założenia Programu Rewitalizacji

Przygotowując Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015 samorząd zdaje sobie sprawę z faktu, że efektywne działania rewitalizacyjne mogą być realizowane poprzez połączenie trzech sfer rozwojowych:

- Gospodarczej (pobudzanie przedsiębiorczości, promocja gospodarcza, podnoszenie jakości kapitału ludzkiego przedsiębiorstw działających w zdegradowanym obszarze);
- Społecznej (integracja społeczna oraz zawodowa osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem, rozwój kultury i tożsamości lokalnej oraz poprawa warunków mieszkaniowych i bezpieczeństwa publicznego);
- Przestrzennej (poprawa funkcjonalności terenu, odnowa przestrzeni publicznej i uatrakcyjnienia miejsca zamieszkania oraz rozwoju turystycznego).

Tylko równoczesne działania łączące te obszary rozwojowe mogą przyczynić się do przełamania kryzysu społeczno-gospodarczego rewitalizowanego obszaru.

Podstawowe założenia Programu Rewitalizacji obejmują okres programowania działań rewitalizacyjnych – opisany w rozdziale 4.1., zasięg terytorialny wraz z diagnozą obszaru wskazanego do rewitalizacji (musi zawierać analizę statystyczną uzasadniającą konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych na danym obszarze) – opisany w rozdziale 4.2., warunki wsparcia przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego – opisane w rozdziale 4.3., uwarunkowania i problemy przestrzenne wybranego obszaru do rewitalizacji – opisane w rozdziale 4.4., wyniki prowadzonych badań społecznych w zakresie uwarunkowań rozwoju obszaru – opisane w rozdziale 4.5., logikę interwencji na wskazanym obszarze zdegradowanym – opisana w rozdziałach 4.6. i 4.7., plany działań przestrzennych, gospodarczych i społecznych, za pomocą których będą realizowane cele rewitalizacji – opisane w rozdziale 4.8. oraz spodziewane efekty wdrażania rewitalizacji – opisane w rozdziale 4.9.

4.1. Okres programowania

W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta odnoszącego się do zdegradowanych obszarów miejskich Wałbrzycha wyróżniono jeden okres programowania środków: 2008-2015. Program ma charakter strategiczno-operacyjny, a zatem należy przyjąć, że rok 2015 wyznacza okres obowiązywania zapisów Programu głównie w zakresie: założonych celów rewitalizacji na wskazanych obszarach, zakresu interwencji oraz priorytetowych typów projektów.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Podstawową przesłanką do wyboru okresu programowania LPR był okres realizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Wałbrzycha z uwzględnieniem dodatkowych 2 lat na realizację zadań rozpoczętych w 2013r. Okres jest dłuższy niż obecny okres programowania funduszy strukturalnych, jednak odpowiada czasowi realizacji projektów finansowych z funduszy strukturalnych w latach 2007-2013.

4.2. Zasięg terytorialny rewitalizowanego obszaru i jego diagnoza

Ogólnym wyznacznikiem decydującym o opracowaniu LPR jest wyraźny kryzys miejski lub zapotrzebowanie na odnowę społeczno-gospodarczą. Kryteria, które wzięto pod uwagę przy wskazaniu obszarów zdegradowanych miejskich do rewitalizacji, podzielono na kryteria główne oraz pomocnicze. Są one zgodne z dokumentem pn. „Wytyczne dotyczące przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji jako podstawy udzielania wsparcia z Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013”. Dokument ten został przygotowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego i należy się kierować zapisanymi w nim wytycznymi, jeśli zamierza się skorzystać ze wsparcia Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach RPO WD na działania rewitalizacyjne. Ponadto należy podkreślić, iż wytyczne te zawierają wiele cennych wskazówek dla samorządów przystępujących do wdrażania procesu rewitalizacji. Kryteria główne oraz wskaźnik W7 są zalecane wprost do wykonania delimitacji (wydzielenia) obszaru do rewitalizacji. W dokumencie zachęca się jednak do prowadzenia badań na innych danych statystycznych, które wnoszą istotne informacje dla wskazania, czy dany obszar podlega degradacji społeczno-gospodarczej.

Kryteria główne stanowią również podstawę do wskazania obszaru mieszkalnictwa. Należy wyjaśnić, iż obszary, na których mogą być wskazane do wsparcia z funduszy unijnych działania z dziedziny mieszkalnictwa, mogą być wybrane na podstawie ściśle określonych kryteriów. Zostały one opisane w „Wytycznych Ministra Rozwoju Regionalnego w zakresie programowania działań dotyczących mieszkalnictwa”. Samorząd Wałbrzycha postanowił, iż wskaże również taki obszar. Jak zostanie to przedstawione w kolejnych rozdziałach, analizy wykazały, iż obszar wybrany do rewitalizacji na podstawie wytycznych Urzędu Marszałkowskiego może być również wskazany jako obszar, na którym mogą być realizowane działania z dziedziny mieszkalnictwa, zgodnie z wytycznymi Ministra Rozwoju Regionalnego. Oznacza to, iż pomoc publiczna będzie mogła być przeznaczona na remonty części wspólnych budynków mieszkalnych. W poprzednim okresie programowania zasady udzielania pomocy publicznej nie zezwalały na realizację tego typu przedsięwzięć.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Do głównych i pomocniczych kryteriów wskazania obszaru rewitalizacji i mieszkalnictwa (tylko kryteria główne) należą:

Kryteria główne:

- **Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia mierzony liczbą osób korzystających** uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (wskaźnik W1);
- **Wysoka stopa długotrwałego bezrobocia** mierzony procentowo stosunkiem liczby osób długotrwałe bezrobotnych do osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik W2);
- **Niski wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej** mierzony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców (wskaźnik W3);
- **Wysoki poziom przestępczości i wykroczeń** mierzony liczbą przestępstw na 1000 mieszkańców (wskaźnik W4);
- **Porównywalnie niski poziom wartości zasobu mieszkaniowego** mierzony liczbą budynków wybudowanych przed 1989 r. do ogólnej liczby budynków w % (wskaźnik W5)

Kryteria pomocnicze:

- Wysoki poziom liczby osób bezrobotnych mierzony procentowo stosunkiem liczby osób bezrobotnych do osób w wieku produkcyjnym obszaru (wskaźnik W6);
- Wysoki poziom osób bezrobotnych o niskim wykształceniu mierzony procentowo stosunkiem liczby osób bezrobotnych posiadających wykształcenie gimnazjalne i poniżej do osób w wieku produkcyjnym obszaru (wskaźnik W7);
- Wysoki poziom osób bezrobotnych w wieku niemobilnym mierzony procentowo stosunkiem liczby osób bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej (do 59 w przypadku kobiet; do 64 w przypadku mężczyzn) do osób w wieku produkcyjnym obszaru (wskaźnik W8);
- Wysoki poziom liczby osób niepełnosprawnych mierzony liczbą osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności na 1000 mieszkańców obszaru (wskaźnik W9);
- Niski wskaźnik przedsiębiorczości mieszkańców mierzony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców (wskaźnik W10).

Zgodnie z Wytycznymi Urzędu Marszałkowskiego obszar może zostać wskazany do rewitalizacji, jeśli przynajmniej pod względem trzech ze wskazanych głównych kryteriów charakteryzuje się gorszymi wskaźnikami niż całe miasto. Natomiast zgodnie z Wytycznymi Ministra Rozwoju Regionalnego obszar może być wskazany do udzielania wsparcia na działania z dziedziny mieszkalnictwa, jeśli przynajmniej pod względem trzech ze wskazanych głównych kryteriów charakteryzuje się gorszymi wskaźnikami niż średnie wskaźniki dla województwa.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

W wyniku analizy cytowanych powyżej wskaźników, a także biorąc pod uwagę funkcje Śródmieścia jako obszaru obsługującego ruch turystyczny oraz przede wszystkim obszaru centrum administracyjnego i finansowego miasta będącego ośrodkiem o charakterze ponadlokalnym obsługującym ościennie gminy i istotny dla wielu funkcji regionalnych, obszar ten uznano za priorytetowy w procesie rewitalizacji rozumianej jako odnowa zdegradowanych obszarów. Jednocześnie, jak wykazano w rozdziałach dotyczących zgodności z politykami rządowymi i regionalnymi w zakresie rewitalizacji, wskazanie obszaru centralnego do wsparcia posiadającego bardzo istotne dla miasta walory kulturowe i turystyczne należy uznać za właściwe. Weryfikacja degradacji społecznej Śródmieścia wykonana pod kątem wskazania tego obszaru do rewitalizacji została przeprowadzona w kolejnych rozdziałach.

Dodatkową przesłanką wyboru Śródmieścia jako obszaru do wsparcia w ramach RPO jest fakt, iż właśnie dla tego obszaru udało się zidentyfikować najwięcej najlepiej przygotowanych projektów, które będą wypełniać cele rewitalizacyjne. Śródmieście otoczone jest innymi obszarami, na których obserwuje się wysoką koncentrację problemów społeczno-gospodarczych. Do obszarów tych należą: Sobięcín, Podgórze II, Stary Zdrój, Kozice, Rusinowa i Nowe Miasto. Rozpoczęcie procesu rewitalizacji od Śródmieścia, na którym zostaną zlokalizowane pierwsze projekty rewitalizacyjne będzie oddziaływać na inne obszary charakteryzujące się degradacją społeczną.

Dane dla Śródmieścia zostały zebrane na podstawie kodu pocztowego 58-300, który w zdecydowanej większości odnosi się do adresów gospodarstw domowych zlokalizowanych w Śródmieściu¹. Rozkład osiedli mieszkaniowych Wałbrzycha oraz liczby ludności zamieszkującej poszczególne obszary według kodów pocztowych został zaprezentowany w tabeli poniżej:

Tabela 24. Liczba ludności Wałbrzycha według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	17 950 ²
58-301	Nowe Miasto	11 050
58-302	Stary Zdrój	9 732
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	8 549
58-304	Biały Kamień, Konradów	16 310

¹ Wyłączono z analizy jedynie obszar osiedla przy ulicy Beethovena liczący 1350 mieszkańców. Wyłączenia dokonano ze względu na oderwanie funkcjonalne terenu przy ul. Beethovena, jego ścisły związek z obszarem przemysłowym i brak spójności terytorialnej ze Śródmieściem.

² W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena. Analiza jednak nie uwzględnia liczby mieszkańców ul. Beethovena. W tabeli pozostawiono całkowitą wartość dla kodu 58-300 wyłącznie ze względu na konieczność utrzymania spójności danych według kodów i sumy dla całego miasta.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

58-305	Sobiećcin	6 997
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	4 456
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	2 138
58-308	Kozice, Rusinowa	2 804
58-309	Piaskowa Góra	21 015
58-314, 58-316	Podzamcze	23 211
SUMA		124 212

Źródło: Ewidencja Ludności Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu

Wyniki wszystkich analiz, które pozwoliły wskazać Śródmieście Wałbrzycha do rewitalizacji, a także diagnoza społeczno-gospodarcza i przestrzenno-ekologiczna tego obszaru zostały streszczone w kolejnych rozdziałach.

4.2.1. Obszary poprzemysłowe i powojkowe

Tereny poprzemysłowe w Wałbrzychu zajmują obszar miasta, który w przeszłości był związany wydobywaniem węgla kamiennego. Wałbrzyskie Kopalnie Węgla Kamiennego z dniem 1 września 1999 roku, decyzją Ministra Skarbu Państwa zostały postawione w stan likwidacji. Oznaczało to konieczność podjęcia działań zmierzających do zagospodarowania i likwidacji majątku kopalnianego, które sprowadzały się do:

- fizycznej likwidacji majątku
- sprzedaży majątku
- zagospodarowania w formie aportów wnoszonych do podmiotów gospodarczych
- komunalizacji na rzecz gminy
- przekazania na rzecz osób prawnych i skarbu państwa
- rekultywacji obszarów zdegradowanych

Obecnie (grudzień 2008) większość terenów poprzemysłowych stanowi własność skarbu państwa. Hałdy górnicze zostały poddane rekultywacji technicznej i biologicznej, a niektóre z nich zostały zagospodarowane na cele rekreacyjne. Dotyczy to hałdy zlokalizowanej w pobliżu Śródmieścia Wałbrzycha przy ulicy Moniuszki, gdzie przygotowane zostały ścieżki spacerowe i rowerowe, a także hałdy „Wiesław” w dzielnicy Biały Kamień, będącej miejscem rozgrywania zawodów samochodów terenowych.

Obiekty kubaturowe dawnych kopalń, zarówno ze względu na ogromny stopień zniszczenia i dewastacji, jak i specyficzny charakter wynikający z faktu, że były one integralnym elementem ciągu technologicznego związanego z wydobywaniem węgla (nadszybia, maszynownie, budynki przeróbki itp.), są

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

trudne do zagospodarowania i wykorzystania na inne cele. Część obiektów stanowi obecnie własność podmiotów prywatnych, które po wykonaniu niezbędnych inwestycji wykorzystują je do prowadzenia działalności gospodarczej. W budynkach byłej kopalni „Wałbrzych” zlokalizowanych w Śródmieściu mieści się siedziba Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Jeden z największych zespołów obiektów pokopalnianych obejmuje teren byłej kopalni „Julia” i jest zlokalizowany na granicy Śródmieścia i dzielnicy Biały Kamień, a więc w centralnym punkcie Traktu Wałbrzyskiego. Decyzją władz Wałbrzycha powstało tam Muzeum Przemysłu i Techniki, między innymi z uwagi na fakt, że w kompleksie składającym się z ponad dwudziestu zabytkowych obiektów naziemnych mieści się również podziemna „Lisia Sztolnia”. Niezwykłość sztolni polegała na tym, że była ona wypełniona wodą do wysokości około jednego metra, a transport węgla odbywał się przy wykorzystaniu łodzi. W dziewiętnastym wieku, kiedy sztolnia była wykorzystywana przy eksploatacji węgla była to wielka nowość w dziedzinie techniki górniczej. Obecnie cały kompleks ma szansę stać się atrakcją turystyczno – kulturalną o znaczeniu ponadregionalnym. W 2008 roku opracowana została koncepcja inwestycji pod nazwą Park Wielokulturowy „Stara Kopalnia”. Przedsięwzięcie ma składać się z czterech zadań:

- Zadanie 1: Adaptacja na cele kulturalne byłej KWK „Julia”. Zakres inwestycji zakłada rozbudowę istniejącego muzeum między innymi poprzez zagospodarowanie wyrobisk podziemnych na cele „Podziemnej Ekspozycji Muzealnej”, adaptację części budynków kompleksu architektoniczno – przemysłowego kopalni „Julia” na potrzeby Europejskiego Centrum Ceramiki Unikatowej oraz zaplecza konferencyjno – audytoryjnego.
- Zadanie 2: Adaptacja na cele Filharmonii Sudeckiej obiektów byłej KWK „Julia”. Inwestycja obejmuje modernizację i adaptację budynków zespołu przeróbki mechanicznej węgla kamiennego na siedzibę Filharmonii Sudeckiej.
- Zadanie 3: Budowa infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej na terenie dawnej kopalni węgla kamiennego „Julia”. Przedsięwzięcie obejmować będzie adaptację budynku „Szygarówki” na hotel turystyczny, budowę urządzeń rekreacyjnych oraz adaptację budynku Siłowni na zespół sportowo – rekreacyjny.
- Zadanie 4: Budowa zespołu rozrywkowo – gastronomicznego. Przewiduje się komercyjny model finansowania inwestycji – wieloletnią dzierżawę lub sprzedaż budynku tzw. nowej łaźni podmiotowi komercyjnemu.

Ze względu na znaczne koszty przedsięwzięcia czynione są starania o pozyskanie na jego realizację środków zewnętrznych, między innymi z krajowych programów unijnych.

Tereny pokopalniane spełniające określone wymogi przekazywane są również pod duże inwestycje, takie jak wielkopowierzchniowe obiekty handlowe. W pobliżu centrum miasta, w rejonie ulicy Sikorskiego

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

planowana jest budowa nowoczesnej galerii usługowo – handlowej z infrastrukturą towarzyszącą. W sąsiedztwie galerii planowane są także inwestycje z dziedziny budownictwa mieszkaniowego.

Ze względu na bardzo duży zakres problematyki rewitalizacji obszarów przemysłowych dla Wałbrzycha oraz ze względu na fakt, iż większość obszarów jest własnością Skarbu państwa i prywatną, w ramach niniejszego opracowania nie podjęto się przygotowania założeń rewitalizacji dla tych obszarów.

Natomiast obszary powojenne, które również mogą zostać poddane rewitalizacji, na terenie Wałbrzycha nie występują.

4.2.2. Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego

Poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego jest obok wskaźników bezrobocia jednym z najważniejszych wskaźników delimitacji obszarów do rewitalizacji. Uwzględniono w nim jedynie osoby korzystające z pomocy społecznej, które w rodzinach osiągają na tyle niskie dochody, aby być uprawnionymi do zasiłków pieniężnych zgodnie z Ustawą o pomocy publicznej. W całym Wałbrzychu osób takich jest 16 246³, natomiast w Śródmieściu 2 929, czyli 18% liczby korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w mieście. W tabeli poniżej zaprezentowano dane odnośnie liczby korzystających z pomocy społecznej dla całego miasta z podziałem na obszary.

³ Dane za 2006 r.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Tabela 25. Liczba mieszkańców Wałbrzycha korzystających z pomocy społecznej według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców korzystających z zasiłków pieniężnych
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	3 167 ⁴
58-301	Nowe Miasto	2 288
58-302	Stary Zdrój	1 877
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	2 285
58-304	Biały Kamień, Konradów	1 968
58-305	Sobięcin	1 573
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	521
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	331
58-308	Kozice, Rusinowa	378
58-309	Piaskowa Góra	1 331
58-314, 58-316	Podzamcze	527
SUMA		16 246

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Wałbrzychu

Liczba przyznanych świadczeń na terenie Śródmieścia na koniec 2006 r. wyniosła 17 312, co również stanowi około 20% ogółu świadczeń udzielonych w całym mieście. Najczęściej udzielanymi świadczeniami w Śródmieściu, co potwierdza się również w całym mieście, są: dożywianie (40% liczby świadczeń przyznanych w Śródmieściu), zasiłek okresowy (29%), zasiłek stały (16%). Zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego: 1) osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej; 2) rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny. Łącznie w Śródmieściu zasiłkiem okresowym zostały objęte 752 osoby. Zasiłek stały przysługuje: 1) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej; 2) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od

⁴ W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena

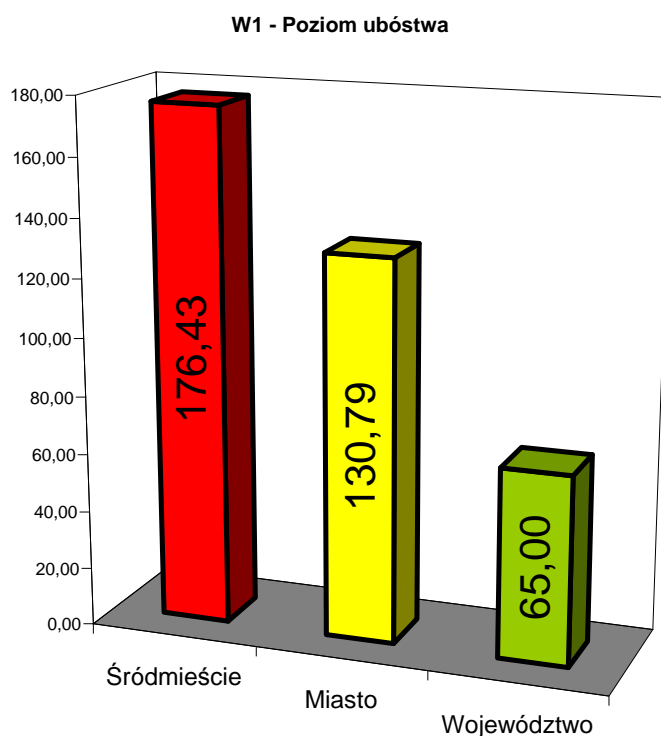

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

kryterium dochodowego na osobę w rodzinie. Łącznie zasiłkiem stałym w Śródmieściu na koniec 2006 roku było objętych 277 osób.

Na 1000 mieszkańców Śródmieścia 176 osób zostało objętych świadczeniami pieniężnymi z pomocy społecznej. W tym samym czasie w całym mieście poziom ubóstwa wyniósł prawie 131, natomiast w województwie dolnośląskim 65. Zatem poziom ubóstwa dla Śródmieścia był 1,3 razy wyższy niż poziom dla miasta i 2,7 razy wyższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium ubóstwa może zostać wskazane jako obszar rewitalizacji oraz obszar mieszkalnictwa.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.3. Stopa długotrwałego bezrobocia

Bezrobocie długotrwałe należy do kryteriów wskazanych przez Komisję Europejską, jako jedno z kluczowych przy wyborze obszarów mieszkalnictwa. Jest ono, zatem również ważne przy wykonywaniu delimitacji obszarów do rewitalizacji. Jego waga wynika przede wszystkim z jego znaczenia w ogólnej kondycji społecznej mieszkańców miasta. Długotrwałe bezrobocie bardzo często prowadzi zarówno do

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

wykluczenia zawodowego, jak i wykluczenia społecznego, a to z kolei pociąga za sobą wiele patologii społecznych. Przewyciężanie długotrwałego bezrobocia jest o tyle trudne, że ludzie pozostający długo bez pracy stają się bardzo mało mobilni na rynku pracy. Ich aktywizacja zawodowa natomiast musi być poprzedzona aktywizacją społeczną.

Ogółem w całym mieście na koniec 2006 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy w Wałbrzychu było zarejestrowanych 6 703 osób długotrwanie bezrobotnych. W tabeli poniżej zaprezentowano dane odnośnie dotyczące liczby długotrwanie bezrobotnych mieszkańców Wałbrzycha w podziale na obszary.

Tabela 26. Liczba długotrwanie bezrobotnych mieszkańców Wałbrzycha według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców długotrwanie bezrobotnych
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	1 104 ⁵
58-301	Nowe Miasto	639
58-302	Stary Zdrój	759
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	694
58-304	Biały Kamień, Konradów	852
58-305	Sobiećcin	543
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	264
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	110
58-308	Kozice, Rusinowa	163
58-309	Piaskowa Góra	755
58-314, 58-316	Podzamcze	820
SUMA		6 703

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu

W samym Śródmieściu odnotowano 1 021 osoby o tym statusie, co stanowi 15% ogółu długotrwanie bezrobotnych w mieście oraz aż 69% bezrobotnych ogółem w Śródmieściu. W liczbie 1 021 długotrwanie bezrobotnych aż 63% stanowią kobiety. Odsetek kobiet długotrwanie bezrobotnych w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym również jest wyższy niż analogiczny wskaźnik dla mężczyzn. Zatem można stwierdzić, że problem długotrwałego bezrobocia w Śródmieściu w sposób szczególny odnosi się do kobiet. Podobne zjawisko obserwuje się w całym mieście. Aż 74% długotrwanie bezrobotnych w Śródmieściu stanowią osoby

⁵ W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena

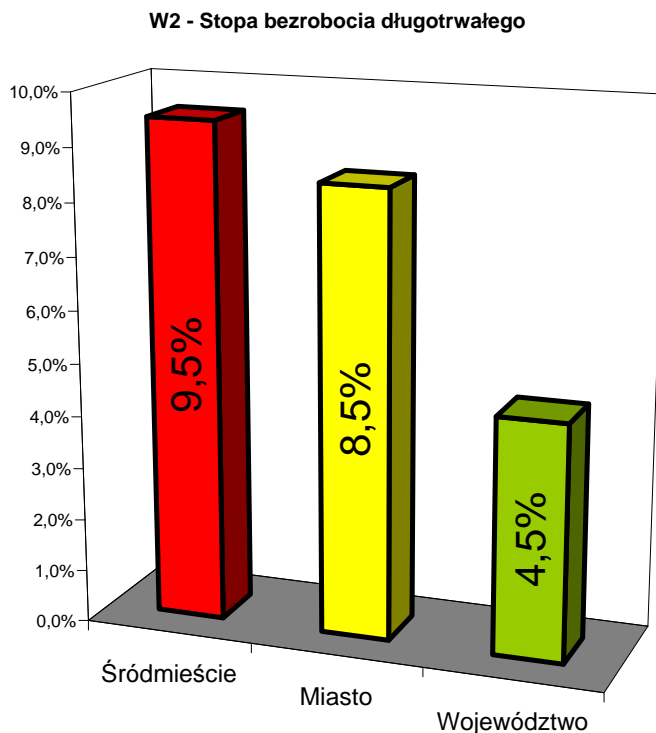

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz zasadniczym zawodowym. Zatem wykształcenie należy uznać za jeden z powodów długotrwałości bezrobocia w Śródmieściu. Podobnie jest w całym Wałbrzychu. W mniejszym znaczeniu przyczynia się do tego wiek długotrwale bezrobotnych. Proporcje liczby długotrwale bezrobotnych w wieku mobilnym (do 45 lat) i niemobilnym są wyrównane.

Procentowy stosunek liczby osób długotrwale bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w Śródmieściu na koniec 2006 r. wyniósł 9,5%. W tym samym czasie w całym mieście poziom długotrwałego bezrobocia wyniósł 8,5%, natomiast w województwie dolnośląskim 4,5%. Zatem poziom długotrwałego bezrobocia dla Śródmieścia był 1,1 razy wyższy niż poziom dla miasta i aż 2,1 razy wyższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium długotrwałego bezrobocia może zostać wskazane jako obszar rewitalizacji oraz obszar mieszkalnictwa.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.4. Wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej

Wskaźnik prowadzenia działalności gospodarczej mierzony jest liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców.

Ogółem w całym mieście zarejestrowanych było w 2006 r. 10 717 przedsiębiorstw, z czego w Śródmieściu aż 22% (2 322). W tabeli poniżej zaprezentowano dane odnośnie liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Wałbrzychu w podziale na obszary.

Tabela 27. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Wałbrzychu według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	2 511 ⁶
58-301	Nowe Miasto	657
58-302	Stary Zdrój	792
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	613
58-304	Biały Kamień, Konradów	1 360
58-305	Sobiećcin	469
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	577
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	164
58-308	Kozice, Rusinowa	206
58-309	Piaskowa Góra	2 169
58-314, 58-316	Podzamcze	1 199
SUMA		10 717

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Należy, zatem stwierdzić, że w Śródmieściu ulokowanych jest relatywnie dużo firm i pod tym względem nie można tego obszaru uznać za zdegradowany. Liczba większej procentowo niż w innych dzielnicach liczby podmiotów gospodarczych, zwłaszcza z zakresu drobnego handlu i usług w Centrum jest charakterystyczna dla większości miast w Polsce i wynika właśnie z koncentracji ruchu mieszkańców i turystów w Śródmieściu. Mając jednak na uwadze niewykorzystany wciąż potencjał centrum Wałbrzycha

⁶ W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą ulicę Beethovena

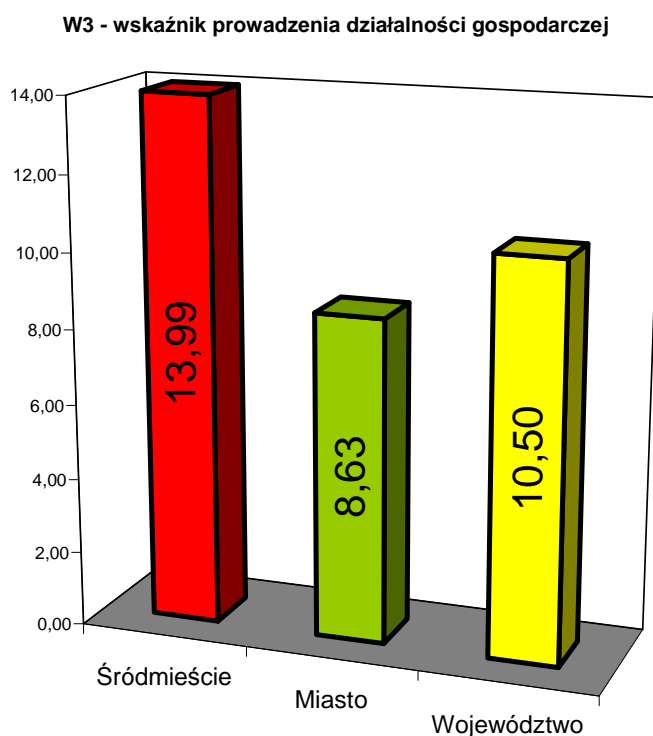

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

zasadnym jest stwierdzenie, że konieczne jest podjęcie działań zmierzających do znaczącego wzrostu roli tego obszaru miasta, jako ośrodka działalności gospodarczej o charakterze usługowo - handlowym.

Na 100 mieszkańców Śródmieścia na koniec 2006 r. w obszarze tym działało 13,99 firm. W tym samym czasie w całym mieście wskaźnik prowadzenia działalności wyniósł 8,63, natomiast w województwie dolnośląskim 10,50. Zatem poziom przedsiębiorczości dla Śródmieścia był 1,62 razy wyższy niż poziom dla miasta i 1,33 razy wyższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż według kryterium prowadzenia działalności gospodarczej Śródmieścia nie należy kwalifikować jako obszar rewitalizacji oraz jako obszar mieszkalnictwa.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.5. Poziom przestępczości i wykroczeń

Kolejnym z analizowanych głównych kryteriów wyboru obszaru do rewitalizacji i mieszkalnictwa jest przestępczość, która często towarzyszy innym zjawiskom społecznie negatywnych. Jej poziom jest przeliczany przez liczbę mieszkańców, choć oznaczana jest według miejsca popełnienia przestępstwa, a nie

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

ze względu na adres zamieszkania osoby, która dokonała dane przestępstwo. Relatywizacja została przeprowadzona ze względu na konieczność porównania ze statystykami dla województwa.

Ogółem w 2006 r. w Wałbrzychu popełniono 6 481 przestępstw, z czego 1 156 przypadło na Śródmieście, czyli 18% przestępstw zostało popełnionych w Śródmieściu. W tabeli poniżej zaprezentowano dane odnośnie liczby popełnionych przestępstw i wykroczeń w podziale na obszary.

Tabela 28. Liczba przestępstw i wykroczeń w Wałbrzychu według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba przestępstw i wykroczeń
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	1 250
58-301	Nowe Miasto	485
58-302	Stary Zdrój	490
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	360
58-304	Biały Kamień, Konradów	1 130
58-305	Sobięcin	551
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	176
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	86
58-308	Kozice, Rusinowa	87
58-309	Piaskowa Góra	911
58-314, 58-316	Podzamcze	958
SUMA		6 484

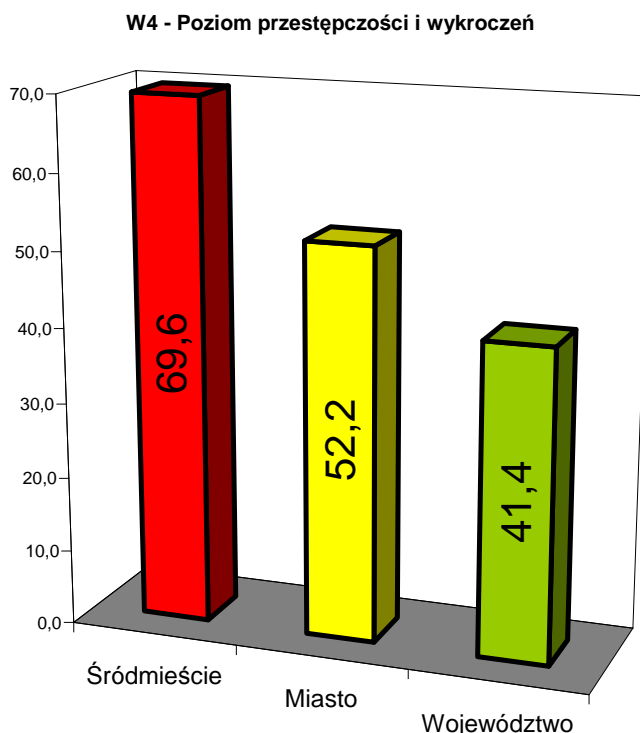
Źródło: Komenda Miejska Policji w Wałbrzychu

Obszar Śródmieścia podzielony jest na rejony działania aż czterech komisariatów na pięć w Wałbrzychu. W liczbie przestępstw popełnionych w całym mieście aż 707 stanowią przestępstwa popełnione przez nieletnich, co stanowi 11%. W Śródmieściu nieletni popełnili 126 przestępstw, czyli również 18% przestępstw popełnionych przez nieletnich w całym mieście i 11% przestępstw ogółem popełnionych w badanym obszarze.

Na 1000 mieszkańców Śródmieścia w 2006 r. popełniono na tym obszarze 69,6 przestępstw. W tym samym czasie w całym mieście poziom przestępczości wyniósł 52,2, natomiast w województwie dolnośląskim 41,4. Zatem poziom przestępczości dla Śródmieścia był 1,3 razy wyższy niż poziom dla miasta i 1,7 razy wyższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium przestępczości może zostać wskazane jako obszar rewitalizacji oraz obszar mieszkalnictwa.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.6. Poziom wartości zasobu mieszkaniowego

Poziom wartości zasobu mieszkaniowego można pośrednio mierzyć wiekiem budynków mieszkalnych. Analiza porównawcza polega na przeliczeniu liczby budynków wybudowanych przed 1989 r. do liczby budynków wybudowanych ogółem. Na potrzeby opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Wałbrzycha zebrano informacje z największych spółdzielni mieszkaniowych. Ogółem w Wałbrzychu na dzień

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

31 grudnia 2002 r. w zasobach analizowanych zarządców i spółdzielni było 3 430 budynków, z czego 601 znajdowało się w Śródmieściu, czyli 18%. W tabeli poniżej zaprezentowano dane dotyczące liczby budynków mieszkalnych w Wałbrzychu, w tym wybudowanych przed 1989 r., w podziale na obszary. Dane pochodzą od następujących podmiotów:

- MZB Sp. z o.o.,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Podzamcze”,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Skarbek”,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Poniatów”,
- Spółdzielni Mieszkaniowej „Górnik”,
- Wałbrzyskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego (WTBS).

Tabela 29. Liczba budynków mieszkalnych ogółem, w tym liczba budynków wybudowanych przed 1989 r. w Wałbrzychu według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2002r.).

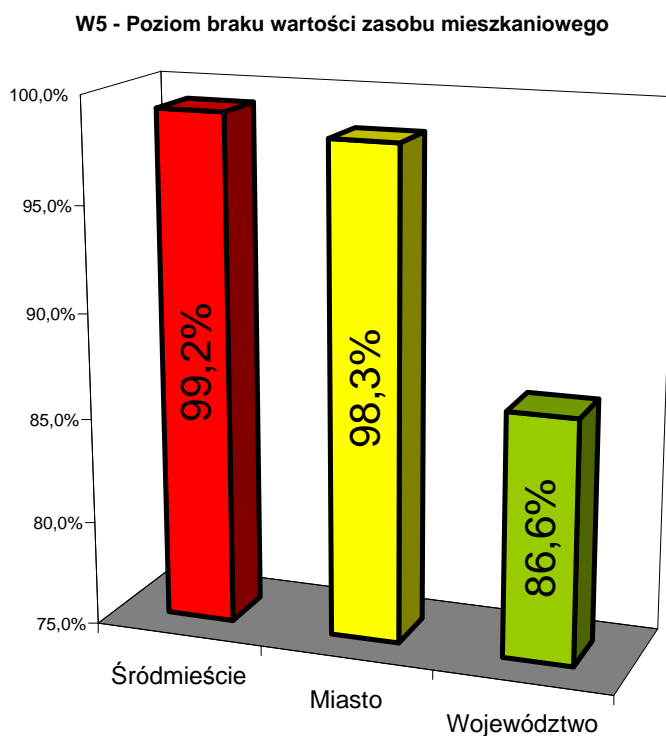
Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba budynków mieszkalnych ogółem	Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1989r.
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	601	596
58-301	Nowe Miasto	443	437
58-302	Stary Zdrój	443	439
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	303	301
58-304	Biały Kamień, Konradów	572	560
58-305	Sobiećcin	178	177
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	108	107
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	45	45
58-308	Kozice, Rusinowa	109	109
58-309	Piaskowa Góra	533	525
58-314, 58-316	Podzamcze	95	74
SUMA		3 430	3 370

Źródło: MZB Sp. z o.o., Spółdzielnia Mieszkaniowa „Podzamcze”, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Skarbek”, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Poniatów”, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Górnik”, Wałbrzyskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego (WTBS).

Stosunek liczby budynków wybudowanych przed 1989 r. w liczbie budynków wybudowanych ogółem w Śródmieściu na koniec 2002 r. wyniósł 99,2%. W tym samym czasie w całym mieście analogiczny wskaźnik wynosił 98,3% natomiast w województwie dolnośląskim 86,6%. Zatem poziom wartości zasobu mieszkaniowego Śródmieścia był niższy niż poziom dla miasta i niższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium wartości zasobu mieszkaniowego może zostać wskazane, jako obszar rewitalizacji oraz obszar mieszkalnictwa.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.7. Poziom bezrobocia

Poziom bezrobocia (liczba osób bezrobotnych ogółem podzielona przez liczbę osób w wieku produkcyjnym) został wskazany jako kryterium pomocnicze przy wyborze obszaru do rewitalizacji. Zjawisko to wpływa bowiem na szereg innych problemów związanych z dysfunkcyjnością społeczną osób dotkniętych

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

bezrobociem. Najczęściej mapy nasycenia problemów bezrobocia i ubóstwa pokrywają się. Podobną zależność można zaobserwować w Wałbrzychu. Ogółem w mieście na koniec 2006 r. odnotowano 9 904 osoby bezrobotne, z czego 1 478 zamieszkiwało w Śródmieściu, czyli 15%. W tabeli poniżej zaprezentowano dane dotyczące osób bezrobotnych w Wałbrzychu z podziałem na obszary.

Tabela 30. Liczba bezrobotnych mieszkańców Wałbrzycha według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców bezrobotnych
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	1 598 ⁷
58-301	Nowe Miasto	938
58-302	Stary Zdrój	1 090
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	1 005
58-304	Biały Kamień, Konradów	1 295
58-305	Sobięcin	748
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	386
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	173
58-308	Kozice, Rusinowa	232
58-309	Piaskowa Góra	1 150
58-314, 58-316	Podzamcze	1 289
SUMA		9 904

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu

60% bezrobotnych w mieście stanowiły kobiety. 15% kobiet w wieku produkcyjnym jest bezrobotnych. Dla mężczyzn wskaźnik ten wynosi już tylko 10%. Podobne dysproporcje zaobserwowano w Śródmieściu. Tutaj 59% bezrobotnych stanowią kobiety. 17% kobiet w wieku produkcyjnym mieszkających w Śródmieściu posiada status osoby bezrobotnej i tylko 11% mężczyzn.

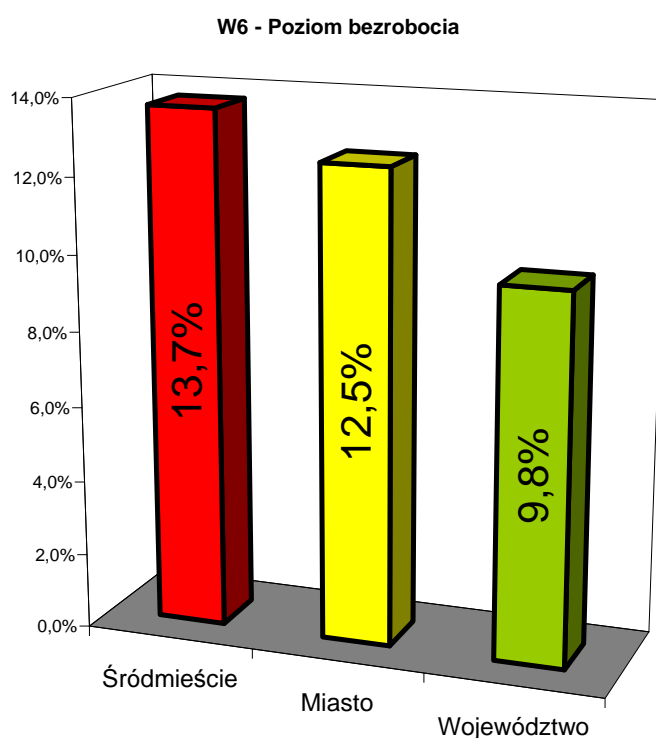
Stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym w Śródmieściu na koniec 2006 r. wyniósł 13,7%. W tym samym czasie w całym mieście poziom bezrobocia wyniósł 12,5%, natomiast w województwie dolnośląskim 9,8%. Zatem poziom

⁷ W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena

bezrobocia dla Śródmieścia był 1,1 razy wyższy niż poziom dla miasta i 1,4 razy wyższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium bezrobocia może zostać wskazane jako obszar rewitalizacji.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.8. Poziom bezrobocia według wykształcenia

Ważnym kryterium mobilności na rynku pracy jest wykształcenie. Duża liczba osób z niskim wykształceniem (poniżej zawodowego) wśród osób bezrobotnych oznacza, że aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych jest bardzo trudna do przeprowadzenia. Liczba miejsc pracy niewymagających wykształcenia minimum zawodowego, nawet przy stosunkowo dobrze rozwiniętym przemyśle lekkim, jest ograniczona. Niewykwalifikowani mieszkańcy Wałbrzycha w zdecydowanej większości należą do grupy bezrobotnych długotrwale.

Ogółem w całym mieście liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej na koniec 2006 r. wyniosła 3 657, z czego 595 odnosi się do Śródmieścia, czyli 16%. W tabeli poniżej

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

zaprezentowano dane dotyczące osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej w Wałbrzychu z podziałem na obszary.

Tabela 31. Liczba bezrobotnych mieszkańców Wałbrzycha z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	643 ⁸
58-301	Nowe Miasto	410
58-302	Stary Zdrój	496
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	463
58-304	Biały Kamień, Konradów	498
58-305	Sobiećcin	337
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	149
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	55
58-308	Kozice, Rusinowa	81
58-309	Piaskowa Góra	279
58-314, 58-316	Podzamcze	246
SUMA		3 657

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu

Wśród ogółu bezrobotnych w Śródmieściu osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej stanowią 40%, a z wykształceniem zawodowym 30%. 21% bezrobotnych mieszkańców Śródmieścia posiada wykształcenie policealne i średnie zawodowe.

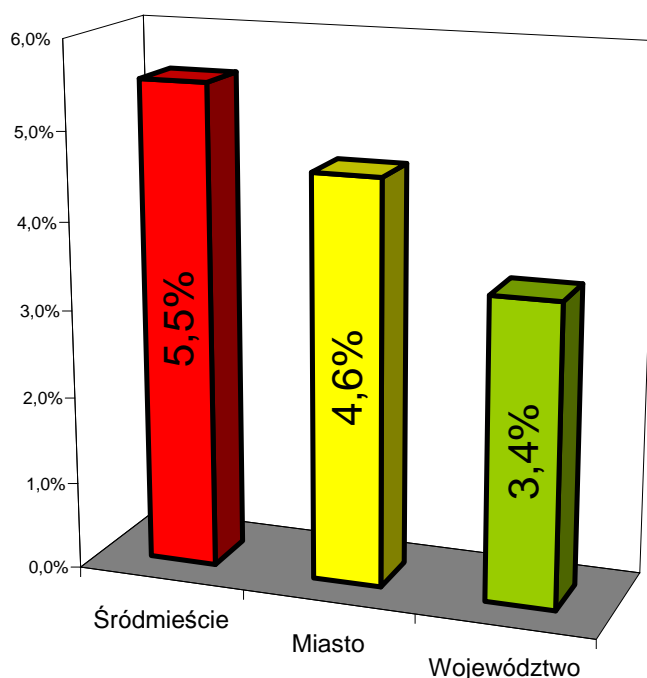
⁸ W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena

Stosunek liczby osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej do liczby osób w wieku produkcyjnym w Śródmieściu na koniec 2006 r. wyniósł 5,5%. W tym samym czasie w całym mieście poziom bezrobocia według wykształcenia gimnazjalnego i poniżej wyniósł 4,6%, natomiast w województwie dolnośląskim 3,4%. Zatem poziom bezrobocia według wykształcenia gimnazjalnego i poniżej dla Śródmieścia był 1,2 razy wyższy niż poziom dla miasta i 1,6 razy wyższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium bezrobocia według wykształcenia gimnazjalnego i poniżej może zostać wskazane jako obszar rewitalizacji.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

W7 - Poziom bezrobocia według wykształcenia gimnazjalnego i poniżej

4.2.9. Poziom bezrobocia według wieku niemobilnego

Wiek niemobilny odnosi się do wieku produkcyjnego i dla mężczyzn znajduje się w przedziale 45-64 roku życia, natomiast dla kobiet w przedziale 45-59. Jak wynika ze statystyk powiatowych urzędów pracy w

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

całej Polsce ta grupa bezrobotnych rzeczywiście należy do grupy, którą bardzo trudno aktywizuje się na rynku pracy. Osoby w wieku niemobilnym wśród bezrobotnych długotrwale stanowią duży odsetek.

Ogółem w Wałbrzychu mieszka 4 187 osób bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej, z czego 613 zameldowanych jest w Śródmieściu, to jest 15%. W tabeli poniżej zaprezentowano dane dotyczące osób bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej w Wałbrzychu z podziałem na obszary.

Tabela 32. Liczba bezrobotnych mieszkańców Wałbrzycha w wieku 45 lat i powyżej według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców bezrobotnych w wieku 45 lat i powyżej
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	663 ⁹
58-301	Nowe Miasto	368
58-302	Stary Zdrój	463
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	382
58-304	Biały Kamień, Konradów	529
58-305	Sobiećcin	315
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	181
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	71
58-308	Kozice, Rusinowa	106
58-309	Piaskowa Góra	466
58-314, 58-316	Podzamcze	643
SUMA		4 187

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu

41% bezrobotnych ze Śródmieścia ukończyło 45 lat. Najmłodszy bezrobotni (18-24) stanowią 13% bezrobotnych z obszaru Śródmieścia. 24% znajduje się w grupie wiekowej 25-34 lat, a 21% w grupie 35-44 lat.

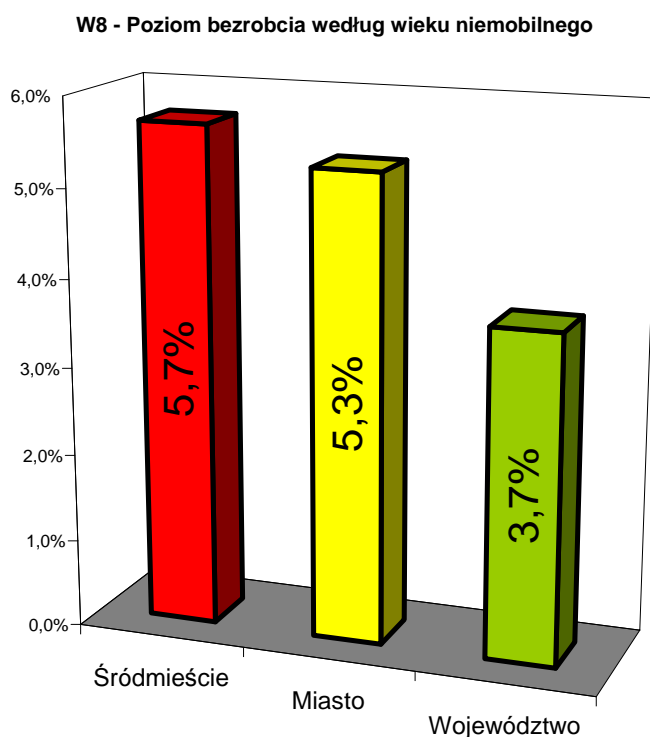
Stosunek liczby osób bezrobotnych w wieku niemobilnym do liczby osób w wieku produkcyjnym w Śródmieściu na koniec 2006 r. wyniósł 5,7%. W tym samym czasie w całym mieście poziom bezrobocia według wieku niemobilnego wyniósł 5,3%, natomiast w

⁹ W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena

województwie dolnośląskim 3,7%. Zatem poziom bezrobocia według wieku niemobilnego dla Śródmieścia był 1,1 razy wyższy niż poziom dla miasta i 1,5 razy wyższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium bezrobocia według wieku niemobilnego może zostać wskazane jako obszar rewitalizacji.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.10. Poziom niepełnosprawności

Osoby niepełnosprawne zalicza się do grupy osób zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym i zawodowym, dlatego też poziom liczby mieszkańców poszczególnych obszarów posiadających orzeczenie o niepełnosprawności wskazuje się jako jedno z pomocniczych kryteriów wyboru obszarów do rewitalizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Ogółem w Wałbrzychu mieszka 11 190 osób niepełnosprawnych¹⁰, czyli należy do tej grupy niemal co dziesiąty obywatel miasta. W tabeli poniżej zaprezentowano dane dotyczące liczby niepełnosprawnych mieszkańców Wałbrzycha z podziałem na obszary.

Tabela 33. Liczba niepełnosprawnych mieszkańców Wałbrzycha według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców niepełnosprawnych
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	1 687 ¹¹
58-301	Nowe Miasto	872
58-302	Stary Zdrój	871
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	900
58-304	Biały Kamień, Konradów	1 327
58-305	Sobiećcin	645
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	373
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	186
58-308	Kozice, Rusinowa	360
58-309	Piaskowa Góra	1 773
58-314, 58-316	Podzamcze	2 196
SUMA		11 190

Źródło: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Wałbrzychu

Śródmieście zamieszkiwało w tym czasie 1 560 niepełnosprawnych, co stanowi 14% liczby niepełnosprawnych w całym mieście.

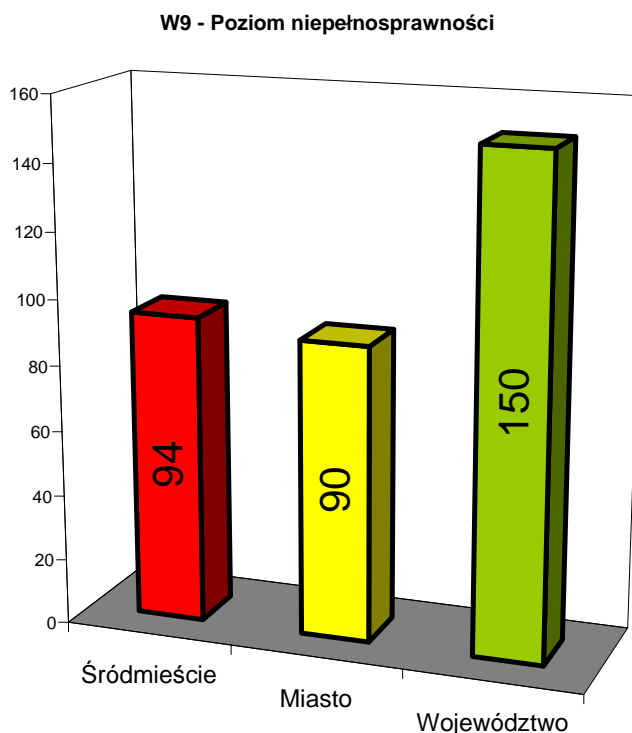
Na 1000 mieszkańców Śródmieścia na koniec 2006 r. 94 osoby posiadały orzeczenie o niepełnosprawności. W tym samym czasie w całym mieście poziom niepełnosprawności wyniósł 90, natomiast w województwie dolnośląskim 150. Zatem poziom niepełnosprawności dla Śródmieścia był 1,04 razy wyższy niż poziom dla miasta i 1,6 razy niższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż Śródmieście pod względem kryterium niepełnosprawności może zostać wskazane jako obszar rewitalizacji.

¹⁰ Stan na 31.12.2006

¹¹ W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

4.2.11. Poziom przedsiębiorczości

Na potrzeby wyboru obszaru do rewitalizacji badany jest poziom przedsiębiorczości mieszkańców. Im niższy udział osób prowadzących działalność gospodarczą w liczbie mieszkańców poszczególnych obszarów, tym większa przesłanka do wskazania takiego obszaru do rewitalizacji.

Ogółem w całym mieście 8 346 osób prowadzi działalność gospodarczą, z czego przedsiębiorcy zamieszkujący Śródmieście stanowią 14% (1 143). W tabeli poniżej zaprezentowano dane dotyczące liczby mieszkańców Wałbrzycha prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowaną w Ewidencji Działalności Gospodarczej Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu z podziałem na obszary.

Tabela 34. Liczba mieszkańców Wałbrzycha prowadzących działalność gospodarczą według obszarów wyróżnionych na podstawie kodu pocztowego (stan na 31 XII 2006r.).

Oznaczenie obszaru	Tereny osiedlowe wchodzące w obręb obszaru	Liczba mieszkańców prowadzących działalność
--------------------	--	---

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

		gospodarczą
58-300	Śródmieście, Podgórze I, Gaj	1 236 ¹²
58-301	Nowe Miasto	568
58-302	Stary Zdrój	610
58-303	Podgórze II, Glinik Nowy	493
58-304	Biały Kamień, Konradów	998
58-305	Sobięcin	315
58-306	Książ, Szczawienko, Lubiechów	341
58-307	Poniatów i Nowy Poniatów	130
58-308	Kozice, Rusinowa	163
58-309	Piaskowa Góra	1 597
58-314, 58-316	Podzamcze	1 895
SUMA		8 346

Źródło: Ewidencja Działalności Gospodarczej Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu

Dane powyżej odnoszą się do liczby osób prowadzących działalność gospodarczą, które zamieszkują Śródmieście. Biorąc pod uwagę liczbę siedzib, które znajdują się w Śródmieściu w stosunku do całego miasta, odnotowuje się na tym obszarze aż 23% lokalizacji. Zatem mimo relatywnie dogodnych warunków (od strony zasobów lokalowych i popytu) mieszkańcy Śródmieścia nie wykazują się przedsiębiorczością.

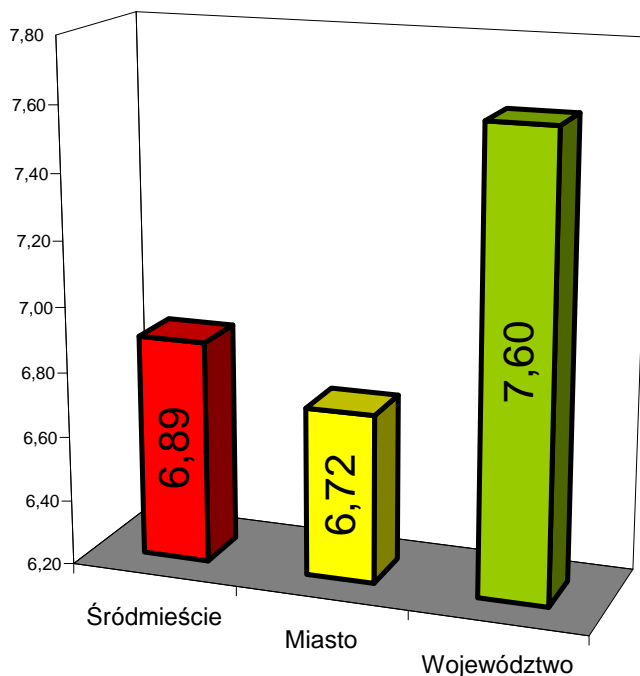
Na 100 mieszkańców Śródmieścia na koniec 2006 r. 6,89 osób prowadziło działalność gospodarczą. W tym samym czasie w całym mieście poziom przedsiębiorczości wyniósł 6,72, natomiast w województwie dolnośląskim 7,60. Zatem poziom przedsiębiorczości dla Śródmieścia był 1,02 razy wyższy niż poziom dla miasta i 1,10 razy niższy niż poziom dla województwa. Oznacza to, iż pod względem kryterium przedsiębiorczości nie należy kwalifikować Śródmieścia jako obszaru rewitalizacji.

Wykres wizualizuje wyżej opisane relacje.

¹² W tabeli przedstawiono liczbę uwzględniającą mieszkańców ulicy Beethovena

W10 - Poziom przedsiębiorczości

4.2.12. Podsumowanie analizy dotyczącej wskazania obszaru do rewitalizacji i obszaru mieszkalnictwa

Jak wynika z przeprowadzonej analizy kryteriów degradacji społecznej, obszar Śródmieścia **zamieszkiwany przez 16 600 osób o powierzchni 227.4 ha** należy zakwalifikować jako obszar wskazany do rewitalizacji oraz obszar mieszkalnictwa. Tylko pod względem poziomu przedsiębiorczości i prowadzenia działalności gospodarczej sytuacja w Śródmieściu jest lepsza niż w całym mieście. Pod każdym innym z badanych kryteriów Śródmieście jawi się jako obszar wymagający natychmiastowej interwencji. W związku z tym Śródmieście wskazuje się jako obszar podlegający wsparciu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013. Kwota wsparcia w przeliczeniu na jednego mieszkańca obszaru wskazanego do rewitalizacji będzie wynosić **ok. 1 181 zł**.

W Śródmieściu według Ewidencji Ludności nie mieszkają przedstawiciele mniejszości narodowych oraz imigranci. Gmina współpracuje i wspiera działania instytucji realizujących różnego rodzaju przedsięwzięcia na rzecz tych grup społecznych na obszarze całego miasta.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Mniejszość Romska

Od 2004 roku Wałbrzych aktywnie uczestniczy w „Programie na rzecz społeczności romskiej”. W jego zakres wchodzi sprawy: edukacji, walki z bezrobociem, zdrowia, sytuacji bytowej, przeciwdziałania przestępstwom popełnionym na tle etnicznym, podtrzymywania i propagowania kultury romskiej, wiedzy o Romach w społeczeństwie polskim, wiedzy o reformach dokonujących się w Polsce wśród Romów. W zakresie edukacji celem programu jest poprawa stanu oświaty wśród Romów poprzez zwiększenie liczby dzieci romskich kończących szkołę, poprawę frekwencji oraz wyników nauczania dzieci i młodzieży romskiej, ułatwienie młodzieży romskiej kontynuowania nauki w szkołach ponadpodstawowych i wyższych. Program w zakresie edukacji ma zapobiec zwiększeniu liczby bezrobotnych bez żadnych kwalifikacji zawodowych osób pochodzenia romskiego, przeciwdziałać zepchnięciu tej grupy na margines społeczeństwa w jeszcze większym stopniu, niż to się dzieje obecnie, powstrzymać proces dziedziczenia biedy przez następne pokolenia. Prowadzone są dodatkowe zajęcia edukacyjne dla dzieci romskich uczęszczających do Publicznych Szkół Podstawowych: Nr 2, 5, 17, 23, 30 i Zespołu Szkolno - Przedszkolnego Nr 2.

Na potrzeby programu, w ramach projektu „Asystent Edukacji Romskiej” zostało zatrudnionych 2 Asystentów Edukacji Romskiej, z którymi współpracuje 2 nauczycieli wspomagających. Głównymi miejscami ich pracy są: Publiczna Szkoła Podstawowa nr 5, nr 23 oraz nr 30. Wymienione placówki nie znajdują się na obszarze wsparcia, na którym będzie realizowany Program Rewitalizacji, co wynika z faktu, że szkoły z obszaru Śródmieścia nie zgłaszały problemów ze społecznością romską.

Mniejszość Niemiecka

Niemieckie Towarzystwo Społeczno Kulturalne liczy obecnie 720 członków mieszkających w rejonie Wałbrzycha, a także Kłodzka, Dzierżoniowa i Świdnicy. Głównym celem NTSK jest pielęgnacja języka ojczystego, kultury i obyczajów niemieckich. Prowadzone są lekcje języka niemieckiego dla dzieci i młodzieży. Dzieci i młodzież uczestniczą stale w życiu Towarzystwa, biorą udział we wszystkich organizowanych imprezach z własnymi programami - w uroczystościach z okazji Bożego Narodzenia, Dnia Matki, Witania Wiosny oraz we wspólnych wycieczkach. Różne koła zainteresowań - jak koło majsterkowiczów, grupa chóru i strojów regionalnych, grupa pielęgnowania gwary dolnośląskiej - mają także swoje regularne spotkania. W zakresie socjalnym realizowana jest opieka nad chorymi członkami, odwiedziny członków w podeszłym wieku i schorowanych, którzy już nie mogą regularnie przychodzić do miejsca spotkań.

Gmina Wałbrzych współpracuje z Niemieckim Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym. Dotyczy to między innymi kontaktów i wspólnych projektów z miastem partnerskim Wałbrzycha w Niemczech - Freibergiem. Ważnym projektem prowadzonym we współpracy z Towarzystwem była Polsko-Niemiecka

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Konferencja dotycząca przyszłości zabytkowej „Lisiej Sztolni” zlokalizowanej na terenie Muzeum Przemysłu i Techniki.

Stowarzyszenie „Dom Bretanii” w Wałbrzychu:

Powstanie Domu Bretanii w Wałbrzychu jest konsekwencją wieloletnich, bezinteresownych kontaktów pomiędzy regionem wałbrzyckim a Bretanią, który to region Francji był miejscem pracy wielu Polaków, którzy wrócili do Polski, a część z nich zamieszkała w Wałbrzychu. Kontakty przyczyniły się do nawiązania współpracy międzyszkolnej, udziału przedstawicieli Wałbrzycha w Tragach Regionalnych i festiwalach folklorystycznych w Bretanii. W 1995 roku współpraca została sformalizowana, utworzono Stowarzyszenie "Bretania -Wałbrzych", w Bretanii zrzeszające miasta bretońskie i Akademicki Komitet Szkolnictwa Katolickiego Bretanii. W Wałbrzychu powstał Dom Bretanii, będący siedzibą Stowarzyszenia ściśle współpracującego z Gminą Wałbrzych.

Celem działań realizowanych przez Stowarzyszenie jest:

1. współpraca między regionami Polski i Francji w dziedzinie kultury, szkolnictwa, turystyki i ekonomii,
2. promocja języka francuskiego,
3. wymiana młodzieży i grup zawodowych,
4. upowszechnianie wiedzy i doświadczeń z zakresu funkcjonowania władz samorządowych i administracji rządowej,
5. wymiana doświadczeń w zakresie rozwoju demokracji lokalnej,
6. wzajemne poznanie społeczności lokalnych poprzez inicjowanie i wspieranie przedsięwzięć mających przybliżyć dorobek kultury materialnej i duchowej, tradycje i obyczaje,
7. umożliwienie młodzieży udziału w stażach językowych, zawodowych, spotkaniach europejskich.

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce

Świecka organizacja żydowska powstała w 1950 roku w wyniku połączenia Centralnego Komitetu Żydów Polskich i Żydowskiego Towarzystwa Kultury. Obecnie liczy około 2700 członków i jest największą żydowską organizacją w Polsce. Celem Towarzystwa jest zaspokajanie potrzeb kulturalnych społeczności żydowskiej i jej reprezentowanie, rozwijanie twórczości literackiej, artystycznej i naukowej, promowanie języka jidysz, ochrona dziedzictwa żydowskiego w Polsce oraz pomoc materialna i duchowa jego członkom. W Wałbrzychu istnieje Oddział Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce, który ma swoją siedzibę w budynku przy ul. Moniuszki 13-15.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

W tabeli poniżej zaprezentowano zbiorcze zestawienie analizy porównawczej degradacji społecznej w Śródmieściu w odniesieniu do sytuacji w całym mieście i w całym województwie.

Kryterium główne	W relacji do miasta	W relacji do województwa	Obszar do rewitalizacji	Obszar mieszkalnictwa
Ubóstwa i wykluczenia	↑	↑	TAK	TAK
Bezrobocia długotrwałego	↑	↑	TAK	TAK
Prowadzenia działalności gospodarczej	↑	↑	NIE	TAK
Przestępczości i wykroczeń	↑	↑	TAK	TAK
Niski poziom wartości zasobu mieszkaniow.	↑	↑	TAK	TAK
Kryterium pomocnicze (poziom)	W relacji do miasta	W relacji do województwa	Obszar do rewitalizacji	
Bezrobocia	↑	↑	TAK	
Bezrobocia według wykształcenia	↑	↑	TAK	
Bezrobocia według wieku niemobilnego	↑	↑	TAK	
Niepełnosprawności	↑	↓	TAK	
Przedsiębiorczości	↑	↓	NIE	

poziom wyższy, obszar kwalifikuje się

poziom niższy, obszar kwalifikuje się

poziom wyższy, obszar nie kwalifikuje się

poziom niższy, obszar nie kwalifikuje się

poziom wyższy, bez znaczenia dla kwalifikowania

poziom niższy, bez znaczenia dla kwalifikowania

Rysunek 1. Granice obszaru objętego Lokalnym Programem Rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Tabela 35. Ulice obszaru wsparcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015.

1 Maja 1-63
Aptekarska
Bałtycka
Barlickiego Norberta
Batorego do nr 70
Bohaterów Pracy, pl.
Browarna
Buczka Mariana
Chrobrego Bolesława
Cicha
Czajkowskiego Józefa al.
Czajkowskiego Piotra
Czarneckiego Stefana
Czerwonego Krzyża
Dąbrowiecka
Dmowskiego Romana
Dojazdowa
Dworcowa
Garbarska
Gdańska
Głowackiego Bartosza
Gołębia
Graniczna
Grunwaldzki pl.
Jagiellońska
Karpacka
Kasprowicza Jana
Kasztanowa
Kilińskiego Jana
Kolejowa
Kołatąją Hugona
Konopnickiej Marii
Kopernika Mikołaja
Kossaka Juliusza
Koszarka Nr 5
Kościelna
Kościelny, pl.
Kościuszki Tadeusza
Kraszewskiego Józefa Ignacego
Krzywoustego Bolesława
Książęca
Kunickiego Stanisława
Kurpiowska
Lewartowskiego
Limanowskiego Bolesława

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Lotników
Lubelska
Łukowa
Madalińskiego Antoniego
Magistracki, pl.
Mała
Matejki
Mazowiecka
Mączna
Mickiewicza Adama
Młynarska
Moniuszki Stanisława zw. Nr 118
Na Rozdrożu, pl.
Niepodległości parzyste do 32 ,nieparzyste do 37
Niska
Nowogrodzka
Nowowiejska
Nowy Świat
Okrzei Stefana
Ossowskiego Michała
Pankiewicza Józefa
Piastowska
Piłsudskiego do nr 17
Pługa Adama
Poleska
Południowa
Przebieg
Przechodnia
Przemysłowa
Pszczyńska
Ptasia
Raciborska
Reja Nr 1,2,3
Rejtana Tadeusza
Rolnicza
Rycerska
Rynek
Sienkiewicza Henryka nr 1-9
Sikorskiego Władysława gen.
Skargi Piotra
Skarżyska
Skrzetuskiego Jana
Słowackiego Juliusza
Słowicza
Solskiego Ludwika
Sowia
Spokojna
Straży Pożarnej

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Syrokomi Władysława
Szmidta Andrzeja
Szpitalna
Św. Jadwigi
Teatralny, pl.
Tetmajera Kazimierza zw. Nr j.w. (16,19,21,23)
Traugutta Romualda
Tuwima Juliana, pl.
Waryńskiego Ludwika
Wąska
Welońskiego Piusa
Wronia
Wysockiego Pióra 1-19, 2-14
Wyspiańskiego Stanisława
Wyzwolenia, al.
Zajączka Józefa
Zakopiańska
Zamkowa
Żółkiewskiego Stanisława

4.3. Obszar wskazany do wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013

Ze wszystkich obszarów miasta wskazanych do rewitalizacji, które są, lub będą w przyszłości objęte działaniami Gminy, zmierzającymi do poprawy sytuacji i eliminowania zjawisk kryzysowych, należy wskazać obszar do wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013. Projekty zlokalizowane w obszarze wsparcia w ramach RPO powinny przynosić wartość dodaną. Fundusze nie powinny być skierowane jedynie na projekty w sposób uzupełniający lub tym bardziej zastępujący środki własne. Dlatego też biorąc powyższe pod uwagę, po analizie wskaźników kwalifikowalności, zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i Urzędu Marszałkowskiego uznano, że

obszarem wskazanym do wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2007-2013 będzie obszar Śródmieścia

Zidentyfikowane na tym obszarze projekty przyniosą trwałe wartości dla rozwoju nie tylko tego obszaru, ale również obszarów ościennych dotkniętych problemami degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej.

4.4. Uwarunkowania i problemy przestrzenne obszaru wskazanego do rewitalizacji

Obszar wskazany do rewitalizacji – Śródmieście znajduje się w centralnej części miasta w zdecydowanej większości funkcjonuje w granicach głównych ulic Wałbrzycha: Gen. Władysława Sikorskiego, Al. Wyzwolenia i Adama Mickiewicza. Do Śródmieścia należy duży teren Parku Miejskiego im. Jana III Sobieskiego. W Śródmieściu zgromadzonych jest wiele instytucji publicznych, w tym m.in. Urząd Miejski. Śródmieście posiada bardzo bogate zasoby dziedzictwa kulturowego Wałbrzycha. Należą do nich głównie obiekty sakralne oraz kamienice czynszowe. W zdecydowanej większości są to zasoby podlegające degradacji technicznej. Na niszczących elewacjach zanikają detale architektoniczne świadczące o dziedzictwie kulturowym Wałbrzycha, niszczą również dachy kamienic, klatki schodowe i instalacje wewnętrzne. Tylko nieliczne wspólnoty mieszkaniowe podejmują inicjatywy remontowe na większą skalę. Interwencje ograniczają się stanów kryzysowych związanych z przeciekającymi dachami. Stare, w większości stuletnie kamienice Śródmieścia charakteryzują się **niską wydajnością energetyczną**. Wynika to z wielu problemów technicznych zidentyfikowanych dla kamienic mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej Śródmieścia. Do problemów tych należą głównie: nieszczelne i zniszczone połacie dachowe, niesprawne odwodnienia przy połaciach dachowych oraz zniszczona izolacja pionowa i pozioma przeciwwilgociowa, zniszczona stolarka okienna i drzwiowa zarówno w częściach wspólnych, jak i w indywidualnych mieszkaniach oraz lokalach użytkowych, przestarzałe i niesprawne instalacje wewnętrzne, stosowane ogrzewanie indywidualne na paliwo stałe, zawilgocone mury o osłabionych konstrukcjach.

Zdecydowana większość budynków zlokalizowanych na obszarze wsparcia została wybudowana przed 1939 rokiem, a wiek znacznej ich części przekracza 100 lat. Budynki wymagają wzmocnień i remontów w różnym zakresie, niektóre z nich także dociepleń. Wieloletni Program Gospodarowania Zasobem Mieszkaniowym Gminy Wałbrzych na lata 2009 – 2013 zakłada przeprowadzenie szczegółowej analizy potrzeb remontowych budynków komunalnych oraz wspólnotowych, określenie planów remontów w tym okresie, a także szacunkową wartość rocznych kwot przewidzianych na te zadania w budżecie Gminy. Założono, że roczny wzrost nakładów na remonty zasobu mieszkaniowego będzie wynosił minimum 5% plus wskaźnik inflacji.

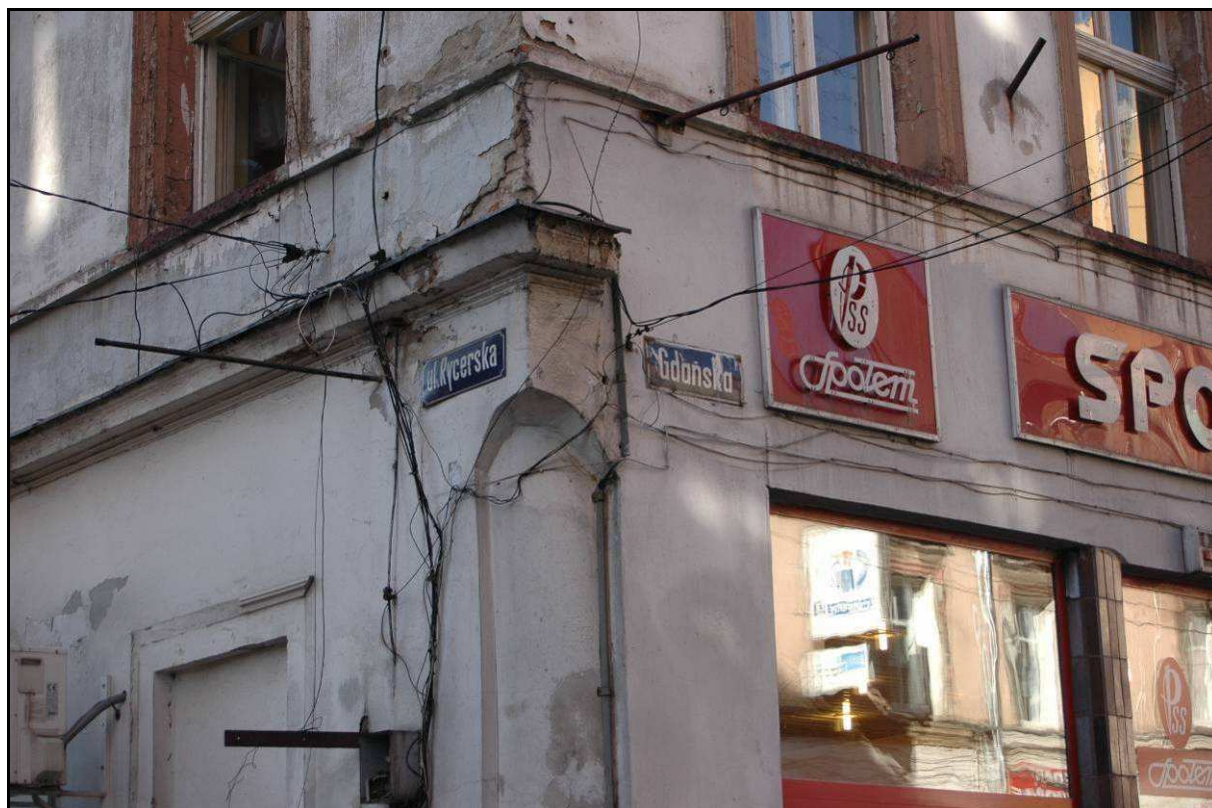
Istotne jest, że Centrum Wałbrzycha odpowiadające obszarowi wsparcia jest objęte ochroną konserwatorską, a duża część budynków jest wpisana do rejestru zabytków. W związku z tym inwestycje związane z dociepleniem budynku nie zawsze są możliwe do realizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

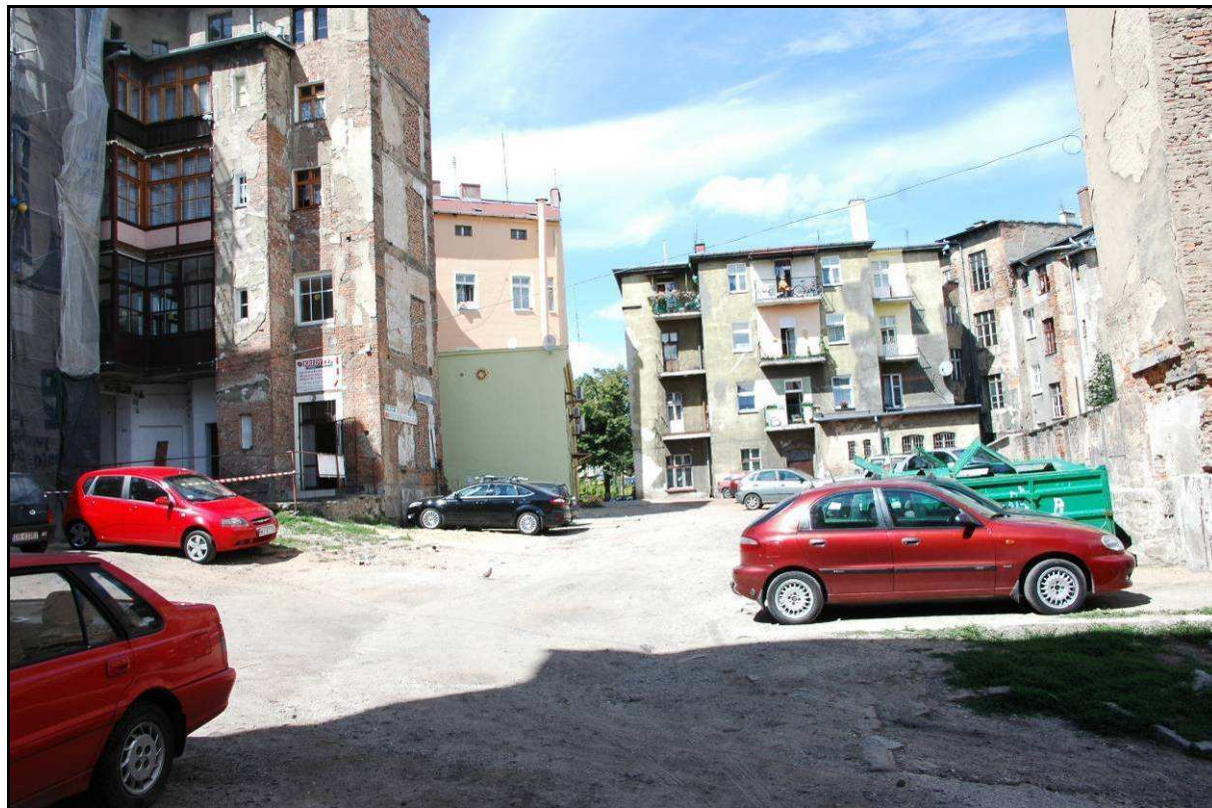
Fotografie 1. i 2. Piękne niegdyś kamienice ulicy Moniuszki obecnie bardzo zniszczone tracą walory estetyczne

Fotografia 3. Narożnikowa kamienica ulic Gdańskiej i Rycerskiej – to jedna z głównych przestrzeni publicznych starego miasta. Kamienica w bardzo złym stanie „obwieszona” kablami telefonicznymi, antenowymi i elektrycznymi

Fotografia 4. Zniszczone kamienice ulicy Lewartowskiego. W ich otoczeniu zaniedbana zielen.

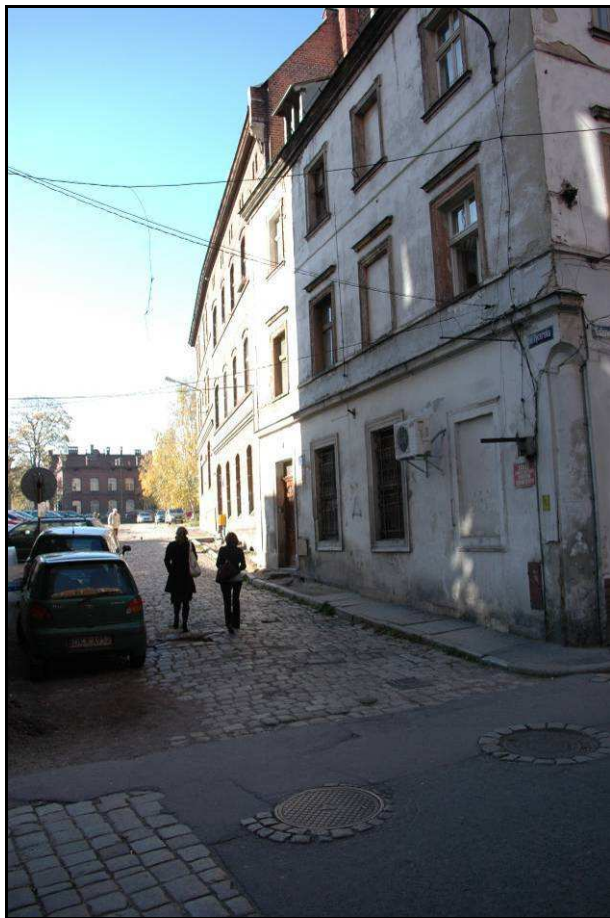

Fotografia 5. Podwórze pomiędzy Placem Magistrackim i Rynkiem. W jeszcze gorszym stanie niż fronty są tyły kamienic Śródmieścia.

Do nietypowego, jak dla centrum miasta, elementu Śródmieścia należy teren Fabryki Porcelany Krzysztof S.A. Odgradzony stanowi jednak element dysfunkcyjny. To nie jedyny obszar przemysłowy w Śródmieściu, ale największy. Stare Miasto zlokalizowane głównie w Rynku i jego bezpośrednim sąsiedztwie posiada gęstą zabudowę wielorodzinną. Układ komunikacyjny tego obszaru należy do stosunkowo skomplikowanych. Nawierzchnie ulic są zdewastowane. Podobnie nawierzchnie chodników. Zdecydowana większość ulic i chodników pokryta jest płytami betonowymi lub/i asfaltem, płytami betonowymi lub brukiem z ubytkami. W tym stanie ciągi komunikacyjne są nie tylko nieestetyczne, ale zagrażają bezpieczeństwu ich użytkowników. Problem ten dotyczy również reprezentatywnych ulic Śródmieścia, które stanowią ciągi handlowo-usługowe. Dalsza degradacja nawierzchni ulic i chodników będzie prowadzić do utraty funkcji handlowych i usługowych centrum miasta, co przełoży się na degradację gospodarczą Śródmieścia.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

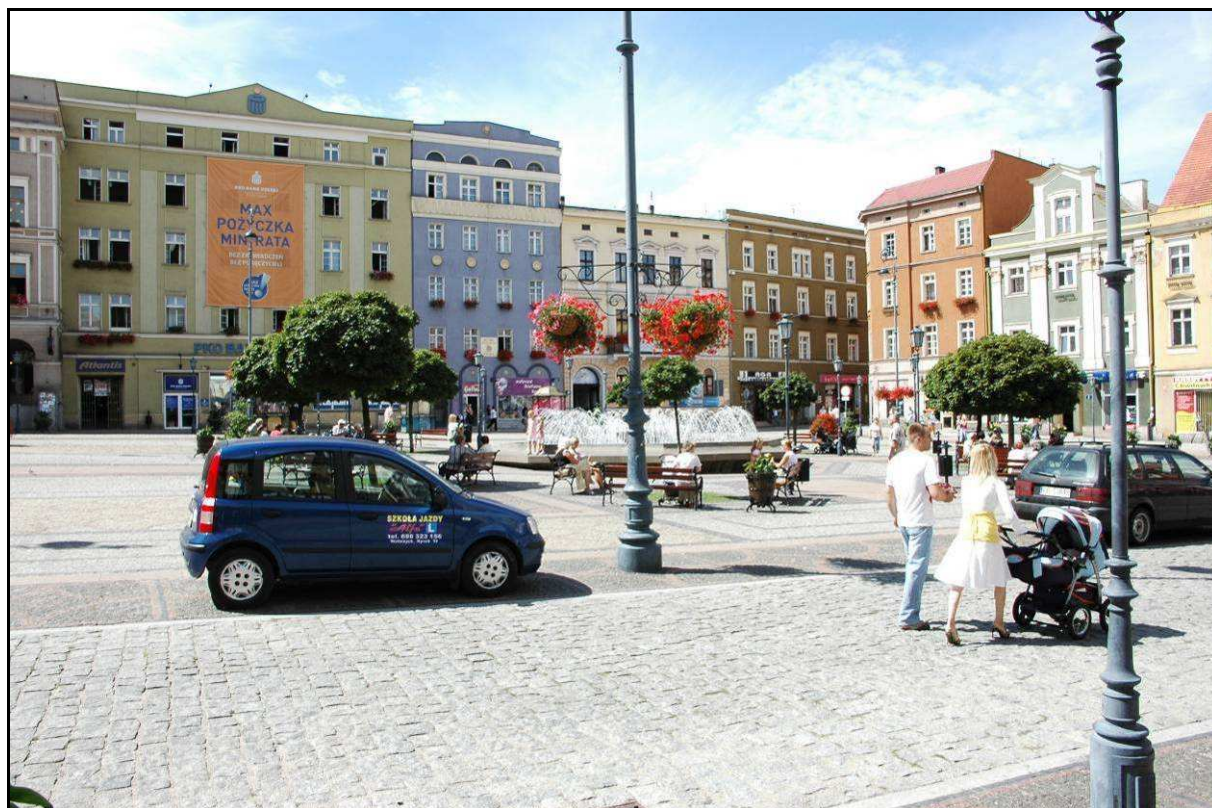

Fotografie 6. i 7. Ulica Rycerska i ulica Sienkiewicza to jedne z licznych przykładów wieloletnich prowizorycznych remontów i zaniedbań w zakresie dróg i chodników.

W Śródmieściu jako centrum miasta nie funkcjonują poza Rynkiem dobrze rozwinięte strefy przestrzeni publicznych centrotwórczych. Zazwyczaj elementami dysfunkcyjnymi jest utrudniający poruszanie się pieszych ruch kołowy, zdewastowana infrastruktura, zaniedbana zieleń, brzydkie i niszczące obiekty małej architektury, brak punktów lokalizacji gastronomii. Brakuje również dobrze wykształconych przestrzeni do rozwoju kultury, która jest jednym z najważniejszych elementów centrotwórczych.

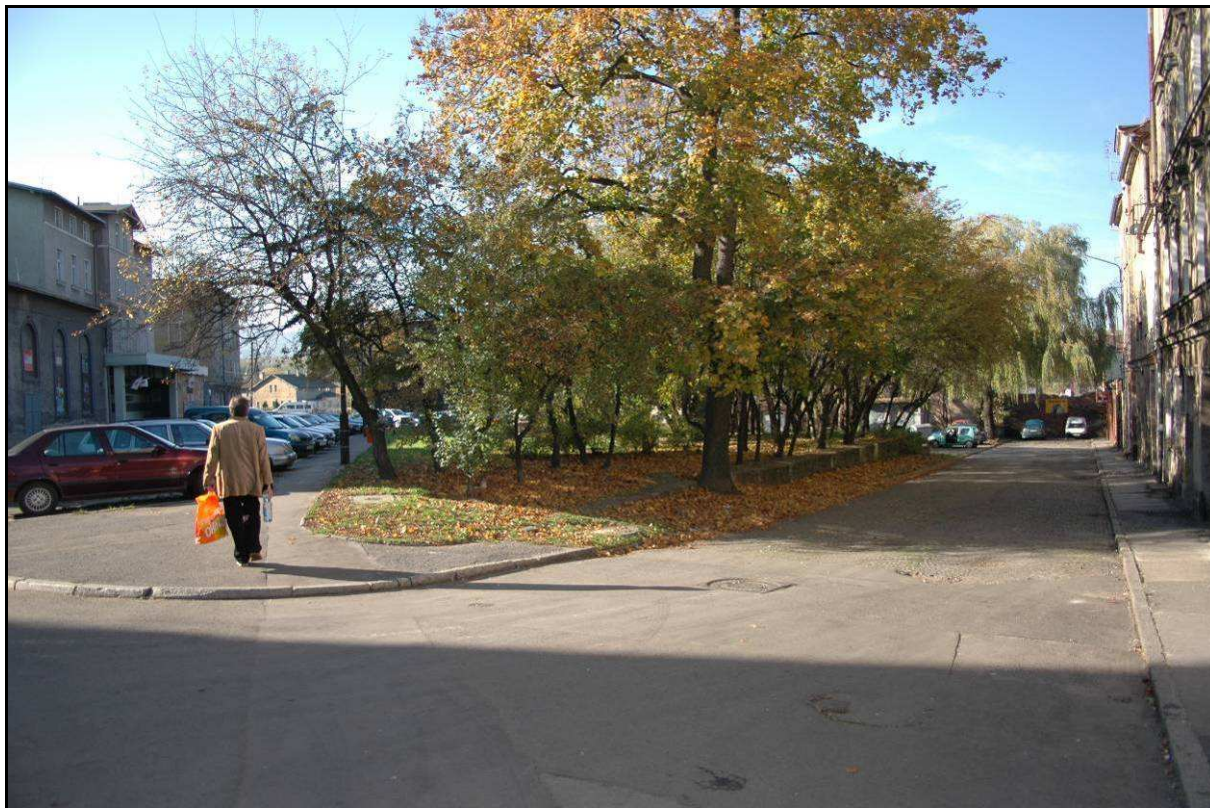
Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Fotografia 8. Rynek to jedyna w pełni dobrze zagospodarowana przestrzeń publiczna centrum ponad 120 tysięcznego miasta.

Fotografia 9. Plac Kościelny otoczony kamienicami o zniszczonych, nieestetycznych elewacjach posiada zaniedbaną zielen i niewielką liczbę ławek. Znajdując się przy zabytkowym kościele, muzeum i bardzo blisko Rynku, mógłby być jedną z atrakcyjniejszych przestrzeni publicznych Wałbrzycha.

Fotografia 10. Plac Teatralny to przestrzeń pod funkcje kultury. Obecnie ze względu na złe zagospodarowanie stanowi nieestetyczny o brzydkiej nawierzchni plac z niewielkim skwerem zieleni po środku, na którym znajdują się tylko dwie ławki.

W Śródmieściu, w stosunku do zdiagnozowanych problemów społecznych, znajduje się niedostateczna liczba obiektów należących do infrastruktury społecznej i kulturalnej, a istniejące obiekty również wymagają remontów. Najbardziej zadbanymi obiektami użyteczności publicznej są właściwie tylko budynki administracji samorządowej i rządowej.

Fotografia 11. W głębi Placu Teatralnego wymagający remontu i przebudowy budynek Teatru Dramatycznego.

Fotografia 12. Wymagający remontu budynek Zespołu Szkół nr 2.

4.4.1. Potrzeby osób niepełnosprawnych i stan ich zaspokojenia – aspekt przestrzenny.

Na obszarze Śródmieścia funkcjonują następujące obiekty użyteczności publicznej, które są dostępne, lub częściowo dostępne dla osób niepełnosprawnych, w tym dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

- Urząd Miejski – przy Ratuszu jest winda, w pozostałych budynkach Urzędu Miejskiego przy ul. Matejki i Limanowskiego nie ma żadnych udogodnień dla osób niepełnosprawnych;
- Biblioteka „Pod Atlantami” – jest winda;
- ZUS, ul. Kopernika – jest podjazd i winda;
- ZUS, Pl. Grunwaldzki – jest winda;
- PCPR, ul. Limanowskiego – jest podjazd;
- MOPS, ul. Beethovena – jest platforma;
- Poczta, ul. Słowackiego – jest podjazd;
- Budynek Sądu, ul. Słowackiego – jest winda, nie ma natomiast podjazdu umożliwiającego wjazd na wózek do budynku na parter;

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Dolnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego, ul. Wysockiego – jest podjazd;
- Starostwo Powiatowe, Al. Wyzwolenia – jest podjazd, ale nie ma windy umożliwiającej dostanie się z parteru na wyższe kondygnacje;
- Przychodnia Specjalistyczna, ul. Browarna – jest winda;
- Przychodnia Specjalistyczna, ul. Matejki – jest winda, nie ma podjazdu umożliwiającego wjazd na parter;
- Przychodnia Specjalistyczna, ul. Wysockiego – jest podjazd i winda.

Pozostałe instytucje takie jak Muzeum, Teatr Dramatyczny, Teatr Lalki i Aktora, ADM Śródmieście, Prokuratura nie są wyposażone w podjazdy i inne udogodnienia dla osób niepełnosprawnych. Od strony Al. Wyzwolenia cała starówka jest mało dostępna dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz generalnie osób mających trudności z poruszaniem się po schodach, w tym również matek z dziećmi.

Fotografie 13. i 14. Teatr Dramatyczny. Osoby poruszające się na wózku inwalidzkim mają do sforsowania potrójną przeszkodę: wysoki krawężnik oraz główne i boczne schody prowadzące do wejścia. Trudno porusza się również wewnątrz budynku.

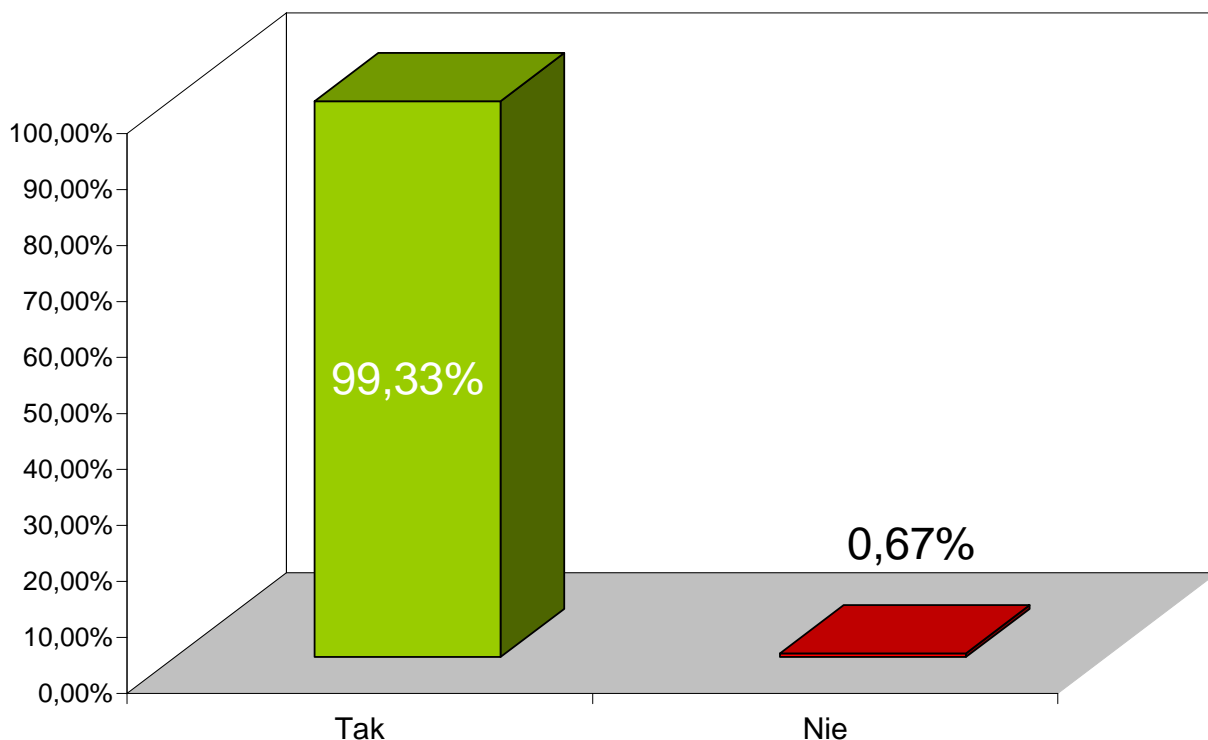
Fotografie 15. i 16. Wejście od starówki do Teatru Lalki i Aktora dla osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim jest praktycznie niemożliwe. Od strony Al. Wyzwolenia, aby dostać się na starówkę trzeba pokonać wysokie, strome schody.

4.5. Problemy społeczno-gospodarcze i przestrzenne zidentyfikowane na podstawie sondażu społecznego

Na potrzeby opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji przeprowadzono na stronach internetowych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu sondaż społeczny wśród mieszkańców miasta. Na jego podstawie zidentyfikowano opinie społeczności lokalnej na temat problemów społeczno-gospodarczych i przestrzennych Śródmieścia Wałbrzycha oraz opinii na temat proponowanych przez samorząd projektów inwestycyjnych. Ocena projektów została przedstawiona w rozdziale 6.8.1. Z sondażu, w którym wzięło udział 200 osób¹³ z terenu całego miasta, wynika, iż niemal wszyscy respondenci uważają, że Śródmieście Wałbrzycha wymaga ożywienia gospodarczego, społecznego oraz poprawy wizerunku przestrzenno-architektonicznego. Na 200 udzielających odpowiedzi osób tylko jedna była innego zdania.

Czy obszar Śródmieścia Wałbrzycha wymaga ożywienia gospodarczego, społecznego oraz poprawy wizerunku przestrzenno-architektonicznego?

¹³ Dane na dzień 21.10.2008r.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Do najpoważniejszych problemów dotyczących Śródmieście zaliczono zły stan techniczny budynków mieszkalnych (90% odpowiedzi). Kolejny najczęściej pojawiający się w odpowiedziach problem w 76% odpowiedzi to patologie społeczne (alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie, przestępczość nieletnich). Niewystarczająca oferta usług gastronomiczno-turystycznych to problem Śródmieścia według niemal 69% respondentów. Kolejne to brak poczucia bezpieczeństwa, brak oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży, ubóstwo i wykluczenie społeczne, mała liczba wydarzeń kulturalnych, zły stan „małej” architektury. Pod progiem 40% znalazł się problem związany ze słabą integracją społeczną mieszkańców Śródmieścia oraz tylko w 24% odpowiedzi wymieniono problem wysokiego poziomu bezrobocia.

Zatem opinie mieszkańców Wałbrzycha są z niewielkimi wyjątkami (np. poziom bezrobocia) zgodne ze stawianą diagnozą stanu Śródmieścia na podstawie danych statystycznych i przeprowadzonych wizji lokalnych.

Na wykresie poniżej przedstawiono szczegółowo strukturę odpowiedzi odnośnie problemów Śródmieścia.

Najpoważniejsze problemy związane z jakością życia na obszarze Śródmieścia

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

W ramach konsultacji społecznych wykorzystano również wyniki badań uzyskane w efekcie realizacji projektu „**Look Twice**”. Koordynatorem projektu współfinansowanego ze środków Fundacji Batorego oraz Fundacji Boscha w ramach programu Partnerstwo Inicjatyw Społecznych była Fundacja Edukacji Europejskiej w Wałbrzychu. Podstawowym celem projektu było wypracowanie przez jego uczestników reprezentujących dwa miasta Wałbrzych i Użgorodna Ukrainie dokumentów pt. „WZORZEC MIASTA”, podzielonych na części, według 5 obszarów tematycznych. Jeden z nich dotyczył zarządzania miastem, a w tym rewitalizacji. Konsultacje w tej sprawie objęły mieszkańców, liderów społecznych i organizacje pozarządowe. Projekt był realizowany w okresie od lutego do grudnia 2008 roku.

Istotne jest, że wnioski zawarte w wypracowanym dokumencie „WZORZEC MIASTA” odnoszące się do rewitalizacji Wałbrzycha w znacznej części pokrywają się z rezultatami konsultacji prowadzonymi przez Gminę przy opracowaniu projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Wałbrzycha. Przede wszystkim za obszar wymagający podjęcia działań rewitalizacyjnych w pierwszej kolejności uznano Centrum miasta. Zdaniem uczestników projektu, należy podjąć działania, w efekcie których stanie się ono „przyjazne” w szerokim tego słowa znaczeniu dla mieszkańców miasta i turystów.

W dokumencie stwierdza się, że Centrum musi być wizytówką miasta między innymi z uwagi na fakt, że tu właśnie usytuowane są budynki administracyjne, usługowe i kulturalne. Aby mieszkańcy Wałbrzycha mogli z tak szeroko pojętych usług skorzystać drogi prowadzące do Centrum muszą być zmodernizowane. Rozwinięta w wyniku przeprowadzanych działań sieć usług, skoncentrowana w tym rejonie, pozytywnie przyczyni się do poprawy sytuacji społecznej mieszkańców śródmieścia oraz zmniejszenia bezrobocia. W kontekście planowanych działań rewitalizacyjnych należy podkreślić, że uczestnicy projektu dostrzegli również potrzebę stworzenia możliwości aktywnego spędzania wolnego czasu i uprawiania sportu przez młodzież, dzieci i dorosłych, wprowadzenia czytelnich oznakowań wszystkich wałbrzyskich atrakcji turystycznych, a także uruchomienie miejsca, w którym będzie się odbywać współpraca między podmiotami społecznymi. Wałbrzych powinien być miastem przyjaznym, w którym udział niepełnosprawnych mieszkańców oraz osób należących do mniejszości narodowych nie będzie niczym ograniczony, dzięki czemu będą oni mogli wносить swój wkład w życie lokalnej społeczności.

Cele wykazane w Lokalnym Projekcie Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008 – 2015 w znacznej mierze pokrywają się z wnioskami wypracowanymi przez uczestników projektu „Look Twice”, a zaplanowane działania inwestycyjne oraz „miękkie” będą prowadzić do ich realizacji.

4.6. Logika interwencji w obszarze wskazanym do rewitalizacji – zidentyfikowane problemy.

Poniższy schemat przedstawia drzewo problemów. Drzewo jest podstawą logiki interwencji na obszarze do rewitalizacji. Diagnoza społeczno-gospodarcza i przestrzenna obszaru, której wyniki zaprezentowano w poprzednich rozdziałach oraz wyniki przeprowadzonego sondażu społecznego, pozwoliły rozpoznać problem główny obszaru wskazanego do rewitalizacji, a także umożliwiły zidentyfikowanie jego przyczyn i następstw. Na tej podstawie można będzie skonstruować cel bezpośredni i cele pośrednie rewitalizacji oraz działania, które należy przedsięwziąć dla realizacji założonych celów.

Głównym problemem rewitalizowanego obszaru jest postępująca degradacja przestrzenna połączona z nasileniem problemów społecznych. Efektem tych niekorzystnych zjawisk jest niedostatecznie rozwinięta funkcjonalność Śródmieścia w kontekście jego roli centrum ośrodka subregionalnego i lokalnej obsługi mieszkańców i przedsiębiorców. Funkcjonalność centrum zależy głównie od dobrze zagospodarowanych przestrzeni publicznych pod rozwój usług centrotwórczych, w tym kultury, gastronomii, obsługi ruchu turystycznego, rekreacji i wypoczynku. Brak takich przestrzeni będzie pogłębiał dysfunkcjonalność obszaru, a w konsekwencji prowadził do jego marginalizacji i utraty znaczenia Śródmieścia jako centrum miasta będącego ośrodkiem subregionalnym, a także utraty funkcji istotnych dla rozwoju samego miasta. Braki w zakresie stanu technicznego infrastruktury sieciowej i budynków będą z kolei skutkować utratą walorów, które stanowią o potencjale całego obszaru, w tym szczególnie walorów dziedzictwa kulturowego. Na fakt niedostatecznie rozwiniętej funkcjonalności obszaru wpływają również czynniki gospodarcze i społeczne. Lokalna gospodarka nie ma charakteru typowego dla centrum (np. gastronomia i obsługa ruchu turystycznego), co może w konsekwencji prowadzić do utraty konkurencyjności. W Śródmieściu obserwuje się również nagromadzenie problemów społecznych związanych z bezrobociem, ubóstwem, niską przedsiębiorczością i przestępczością. Skutkuje to pauperyzacją społeczności zamieszkującej obszar i utratą przez nią zdolności rozwiązywania problemów i wychodzenia z kryzysu.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Drzewo problemów obszaru wskazanego do rewitalizacji:

Następstwa głównego problemu w sferze przestrzennej:

- utrata znaczenia Śródmieścia i miasta jako ośrodka subregionalnego,
- utrata roli Śródmieścia jako miejsca integracji społecznej mieszkańców, centrum kultury, miejsca spędzania wolnego czasu, zakupów, rekreacji i sportu,
- utrata wartości materialnych gruntów, infrastruktury, budynków zlokalizowanych w Śródmieściu,
- utrata spójności i komplementarności funkcjonalnej z obszarami osiedli mieszkaniowych, na których sytuacja społeczno-gospodarcza jest korzystniejsza (przeniesienie lub rozwój niektórych usług centrum na innych obszarach),
- utrata wartości kulturowych Śródmieścia.

Następstwa głównego problemu w sferze gospodarczej:

- słaba dynamika rozwoju gospodarczego Śródmieścia wobec potencjału turystycznego oraz w kontekście pełnienia funkcji centrum miasta jako obszaru obsługi mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców
- marginalizacja gospodarcza i niska atrakcyjność inwestycyjna obszaru,
- utrata konkurencyjności przedsiębiorców działających w Śródmieściu,
- niskie dochody lokalnych przedsiębiorców pomimo dużego potencjału turystycznego obszaru.

Następstwa głównego problemu w sferze społecznej:

- wzrost patologii społecznych,
- ubożenie społeczności obszaru, brak umiejętności i możliwości udziału w życiu społecznym i zadbana o własne otoczenie (pogarszanie się warunków mieszkaniowych i egzystencjalnych),
- brak umiejętności wykorzystania potencjału turystycznego miasta,
- utrata tożsamości lokalnej i zanik inicjatywy obywatelskiej, brak zainteresowania sprawami Śródmieścia,
- odpływ ludzi młodych i dobrze wykształconych z Śródmieścia do innych obszarów lub poza miasto.

Główny problem:

Postępująca degradacja przestrzenna połączona z nasileniem problemów społecznych, a w efekcie niedostatecznie rozwinięta funkcjonalność obszaru Śródmieścia Wałbrzycha w kontekście jego roli centrum ośrodka subregionalnego oraz w kontekście roli lokalnej obsługi mieszkańców i przedsiębiorców.

Przyczyny głównego problemu w sferze przestrzennej:

- niedostateczna powierzchnia przestrzeni publicznych pod rozwój usług centrotwórczych, w tym kultury, gastronomii, obsługi ruchu turystycznego, rekreacji i wypoczynku,
- funkcjonowanie sąsiadujących dysharmonizujących z

Przyczyny głównego problemu w sferze gospodarczej:

- niewystarczająco rozwinięta i źle sprofilowana w kontekście roli centrum sfera handlu i usług centrotwórczych, w tym: niewystarczająco rozwinięte usługi obsługi ruchu turystycznego, gastronomii, rozrywki,

Przyczyny głównego problemu w sferze społecznej:

- społeczność obszaru dotknięta bezrobociem, także długotrwałym, ubóstwem, niską przedsiębiorczością i innymi związanymi z tym problemami i dysfunkcjami,
- niska mobilność na rynku

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

przestrzenią śródmiejską obszarów przemysłowych,

- braki w infrastrukturze społecznej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej,
- ubytki w stanie technicznym budynków, w tym budynków zabytkowych, instytucji użytku publicznego i mieszkalnych,
- niedostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych infrastruktura użyteczności publicznej,
- ubytki w stanie technicznym infrastruktury sieciowej, dróg i chodników,
- niefunkcjonalne rozwiązania komunikacyjne

wypoczynku, kultury,

- brak oddolnych inicjatyw działania na rzecz podnoszenia atrakcyjności gospodarczej i turystycznej obszaru.

pracy osób bezrobotnych wynikająca z niskich kwalifikacji oraz dużego odsetka bezrobotnych w wieku niemobilnym,

- stosunkowo duża liczba osób niepełnosprawnych,
- wysoka przestępczość.

4.7. Logika interwencji w obszarze wskazanym do rewitalizacji – zidentyfikowane cele rewitalizacji.

Zgodnie z logiką interwencji cel bezpośredni rewitalizacji Śródmieścia Wałbrzycha odnosi się do zidentyfikowanego problemu głównego. Biorąc, zatem pod uwagę problem związany z postępującą degradacją przestrzenną połączoną z nasileniem problemów społecznych, należy założyć, iż głównym celem rewitalizacji będzie odnowa tego obszaru miasta rozumiana, jako wieloaspektowa poprawa jego funkcjonalności w kontekście roli Centrum Wałbrzycha, jako miasta pełniącego funkcję ośrodka subregionalnego, a także, jako roli tej części miasta w kontekście obsługi mieszkańców, przedsiębiorców i turystów. Cele pośrednie rewitalizacji odnoszące się do następstw problemu głównego również można podzielić na sferę przestrzenną, gospodarczą i społeczną. W sferze przestrzennej zidentyfikowano następujące cele pośrednie:

- Wzrost znaczenia Śródmieścia Wałbrzycha, jako centrum miasta i obszaru o funkcjach subregionalnych w kontekście jego uwarunkowań przestrzennych,
- Poprawa atrakcyjności przestrzennej Śródmieścia Wałbrzycha w regionie i kraju,
- Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego miasta dla potrzeb rozwoju turystyki i kultury o znaczeniu lokalnym i ponadregionalnym,
- Poprawa warunków mieszkaniowych w Śródmieściu,
- Poprawa atrakcyjności przestrzennej Śródmieścia jako obszaru do uprawiania rekreacji i sportu, wypoczynku i rozrywki oraz korzystania z usług kultury,
- Rozwój infrastruktury społecznej na rzecz wsparcia osób zagrożonych i dotkniętych wykluczeniem społecznym i zawodowym z terenu Śródmieścia,
- Rozwój infrastruktury edukacyjnej o znaczeniu lokalnym i regionalnym,
- Dostosowywanie obiektów, w szczególności użyteczności publicznej i usługowych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.

W sferze gospodarczej założono następujące cele pośrednie:

- Podniesienie konkurencyjności obszaru jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej i korzystania z usług oraz lokalnego handlu i gastronomii zgodnie z kierunkami transformacji gospodarczej Śródmieścia,
- Poprawa wizerunku obszaru jako miejsca atrakcyjnego turystycznie i rekreacyjnie,
- Uaktywnienie procesów optymalizacji struktury gospodarczej z osiągnięciem wzrostu udziału usług turystycznych, gastronomii, handlu typowego dla centrum oraz usług wyższego rzędu.

W sferze społecznej założono następujące cele pośrednie:

- Aktywizacja zawodowa i społeczna osób objętych pomocą społeczną,
- Wzrost aktywności i tożsamości lokalnej mieszkańców Śródmieścia,

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Poprawa sytuacji życiowej rodzin przeżywających problemy bytowe oraz opiekuńczo-wychowawcze,
- Zatrzymanie mechanizmów społecznego wykluczenia, zapobieganie społecznej izolacji i marginalizacji najsłabszych i najbardziej zagrożonych grup społecznych,
- Wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego w Śródmieściu,
- Aktywizacja sportowa i kulturalna oraz poprawa dostępu do edukacji mieszkańców Śródmieścia, szczególnie młodzieży.

Kwantyfikacja wskaźników produktu i rezultatu odnoszących się do realizacji celów została przedstawiona w rozdziale 4.8.

Należy zaznaczyć, że cele rewitalizacji określone w każdej ze sfer nie stanowią pełnej listy celów, które powinny być osiągnięte dla wyprowadzenia obszaru Śródmieścia ze stanu kryzysowego. Przyjęto, że zawarta w opracowaniu lista obejmuje cele, które są priorytetowe do osiągnięcia w perspektywie obowiązywania LPR, czyli do 2015 r.

W związku z tym, iż na większość projektów realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015, beneficjenci przedsięwzięć będą ubiegać się o dofinansowanie w ramach RPO WD, należy podkreślić zgodność celów LPR i RPO. Wszystkie cele postawione w Programie Rewitalizacji przekładają się bezpośrednio na realizację głównego celu Priorytetu 9. RPO, który brzmi: *Głównym celem priorytetu jest przeciwdziałanie marginalizacji obszarów miast województwa dolnośląskiego, na których nasilają się negatywne zjawiska społeczne i ekonomiczne oraz ulega degradacji stan fizyczny przestrzeni. Działania podjęte w ramach priorytetu prowadzić będą do odnowy najbardziej zdegradowanych obszarów miejskich oraz wzmocnienia struktur społeczno – ekonomicznych. Wsparcie udzielone zostanie w szczególności na zintegrowane rozwiązania traktujące kompleksowo problemy gospodarcze, społeczne i środowiskowe.* Cele LPR są również zgodne z celami innych priorytetów, w szczególności odnosi się to do Priorytetu „Turystyka i Kultura”, którego głównym celem jest: *wzrost konkurencyjności dolnośląskiej oferty turystycznej oraz wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa przeszłości dla podniesienia atrakcyjności regionu na rynku krajowym i międzynarodowym.*

Odnosząc cele rewitalizacji Śródmieścia Wałbrzycha do celów Regionalnego Programu Operacyjnego, należy mieć na względzie przede wszystkim fakt regionalnego znaczenia obiektów dziedzictwa kulturowego i turystyki tego obszaru oraz fakt, iż sam obszar stanowi centrum ośrodka o znaczeniu subregionalnym.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Drzewo celów obszaru wskazanego do rewitalizacji:

Cele pośrednie w sferze przestrzennej:

- Wzrost znaczenia Śródmieścia Wałbrzycha jako centrum miasta i obszaru o funkcjach subregionalnych w kontekście jego uwarunkowań przestrzennych,
- Poprawa atrakcyjności przestrzennej Śródmieścia Wałbrzycha w regionie i kraju,
- Ochrona i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego miasta dla potrzeb rozwoju turystyki i kultury o znaczeniu lokalnym i ponadregionalnym,
- Poprawa warunków mieszkaniowych w Śródmieściu,
- Poprawa atrakcyjności przestrzennej Śródmieścia jako obszaru do uprawiania rekreacji i sportu, wypoczynku i rozrywki oraz korzystania z usług kultury,
- Rozwój infrastruktury społecznej na rzecz wsparcia osób zagrożonych i dotkniętych wykluczeniem społecznym i zawodowym z terenu Śródmieścia,
- Rozwój infrastruktury edukacyjnej o znaczeniu lokalnym i regionalnym,
- Dostosowywanie obiektów, w szczególności użyteczności publicznej i usługowych do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych.

Cele pośrednie w sferze gospodarczej:

- Podniesienie konkurencyjności obszaru jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej i korzystania z usług oraz lokalnego handlu i gastronomii zgodnie z kierunkami transformacji gospodarczej Śródmieścia,
- Poprawa wizerunku obszaru jako miejsca atrakcyjnego turystycznie i rekreacyjnie,
- Uaktywnienie procesów optymalizacji struktury gospodarczej z osiągnięciem wzrostu udziału usług turystycznych, gastronomii, handlu typowego dla centrum oraz usług wyższego rzędu.

Cele pośrednie w sferze społecznej:

- Aktywizacja zawodowa i społeczna osób objętych pomocą społeczną,
- Wzrost aktywności i tożsamości lokalnej mieszkańców Śródmieścia,
- Poprawa sytuacji życiowej rodziny przeżywających problemy bytowe oraz opiekuńczo-wychowawcze,
- Zatrzymanie mechanizmów społecznego wykluczenia, zapobieganie społecznej izolacji i marginalizacji najsłabszych i najbardziej zagrożonych grup społecznych,
- Wzrost poczucia bezpieczeństwa publicznego w Śródmieściu,
- Aktywizacja sportowa i kulturalna oraz poprawa dostępu do edukacji mieszkańców Śródmieścia, szczególnie młodzieży.

Cel bezpośredni:

Poprawa funkcjonalności obszaru Śródmieścia Wałbrzycha w aspekcie lokalnej i subregionalnej obsługi mieszkańców miasta, turystów i przedsiębiorców.

Plan działań w sferze przestrzennej:

- Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych na strefy aktywizacji gospodarczej,

Plan działań w sferze gospodarczej:

- Organizowanie i zarządzanie współpracą przedsiębiorców i instytucji publicznych w zakresie podejmowania

Plan działań w sferze społecznej:

- Realizacja programów edukacyjnych, sportowych i kulturalnych dla młodzieży i dzieci ukierunkowanych

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

kulturalnej, integracji społecznej, wypoczynku i rekreacji,

- Remonty budynków mieszkalnych również z wewnętrznymi instalacjami oraz otoczeniem, w tym szczególnie podwórzy i placów zabaw,
- Remonty i adaptacje obiektów zabytkowych pod działalność turystyczną, kulturalną i edukacyjną,
- Modernizacje, remonty i adaptacje budynków pod działalność w sferze pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej mieszkańców obszaru,
- Modernizacje budynków administracji publicznej z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- Remonty i modernizacje infrastruktury sieciowej, dróg i chodników,
- Przygotowanie lokalizacji punktów gastronomii oraz usług i handlu atrakcyjnych dla centrum miasta,
- Rozbudowa monitoringu wizyjnego,
- Budowa i remonty infrastruktury sportowej wraz z zagospodarowaniem zieleni i stref rekreacji przyrodniczej,
- Budowa i wydzielanie miejsc parkingowych zgodnie z przyjętym systemem organizacji komunikacji w Śródmieściu.

wspólnych inicjatyw poprawiających atrakcyjność obszaru jako rejonu robienia zakupów i korzystania z

- lokalnych usług,
- Promocja Śródmieścia jako terenu pod inwestycje, szczególnie w obszarze usług, handlu i turystyki,
- Promocja Śródmieścia jako miejsca atrakcyjnego do spędzania wolnego czasu, robienia zakupów, korzystania z gastronomii, korzystania z usług kultury i turystyki.

również na eliminowanie skutków doświadczania problemów życiowych rodziny,

- Rozwój systemowych form współpracy środowisk działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, w tym szczególnie budowanie trwałych partnerstw lokalnych (także z pracodawcami) i grup samopomocowych,
- Rozwój w Śródmieściu form centrum aktywizacji lokalnej,
- Realizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla młodzieży szkolnej nastawionych na wyrównywanie szans edukacyjnych, w tym promowanie i rozwijanie uzdolnień,
- Organizacja specjalistycznych form dokształcania zasobów ludzkich instytucji działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych,
- Organizacja szkoleń i innych form doskonalenia zawodowego dla osób bezrobotnych, w tym szczególnie kobiet,
- Rozwijanie form wolontariatu głównie w sferze opiekuńczej oraz wychowawczej,
- Organizowanie i udzielanie poradnictwa prawnego, psychologicznego i wsparcia emocjonalnego dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Rozwijanie świetlic środowiskowych,
- Rozwijanie form interwencji kryzysowej,
- Tworzenie centrów i klubów integracji społecznej,
- Tworzenie i prowadzenie placówek wychowania przedszkolnego,
- Inicjowanie i rozwijanie programów profilaktyczno-edukacyjno-wychowawczych ze szczególnym naciskiem na profilaktykę uzależnień,
- Organizacja imprez i wydarzeń kulturowych i sportowych.

4.8. Plany działań w poszczególnych sferach rozwoju

Dla obszaru wskazanego do rewitalizacji określono plany działań przestrzennych, gospodarczych i społecznych, które zawierają listę priorytetowych typów projektów oraz projektów kluczowych inwestycyjnych i społecznych. Plany działań wraz z celami, które realizowane są za pomocą projektów są podstawą do prowadzenia polityki rewitalizacji na wskazanym obszarze. Zakłada się, że prócz wskazanych projektów kluczowych zidentyfikowanych na etapie opracowania LPR, co roku będą wdrażane projekty rewitalizacyjne realizowane również przez podmioty zewnętrzne. Na potrzeby realizacji polityki rewitalizacji zostaną uruchomione mechanizmy wdrażania i finansowania zadań rewitalizacyjnych. Dostęp do środków będzie zależał przede wszystkim od tego, czy cele planowanych projektów rewitalizacyjnych zgodne są z celami oraz priorytetowymi typami projektów.

4.8.1. Plan działań przestrzennych

Działania przestrzenne w obszarze Śródmieście będą skupiać się na następujących zakresach:

- Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych na strefy aktywizacji gospodarczej, kulturalnej, integracji społecznej, wypoczynku i rekreacji,
- Remonty budynków mieszkalnych również z wewnętrznymi instalacjami oraz otoczeniem, w tym szczególnie podwórzy i placów zabaw,
- Remonty i adaptacje obiektów zabytkowych pod działalność turystyczną i kulturalną,
- Modernizacje, remonty i adaptacje budynków pod działalność w sferze pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej mieszkańców obszaru,
- Modernizacje budynków administracji publicznej z dostosowaniem do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- Remonty i modernizacje infrastruktury sieciowej, dróg i chodników,
- Przygotowanie lokalizacji punktów gastronomii oraz usług i handlu atrakcyjnych dla centrum miasta,
- Rozbudowa monitoringu wizyjnego,
- Budowa i remonty infrastruktury sportowej wraz z zagospodarowaniem zieleni i stref rekreacji przyrodniczej,
- Budowa i wydzielanie miejsc parkingowych zgodnie z przyjętym systemem organizacji komunikacji w Śródmieściu.

Działania przestrzenne realizowane w wyżej wymienionym zakresie mają przede wszystkim przyczynić się do znacznego poprawienia funkcjonalności szczególnie Śródmieścia, jako obszaru o znaczeniu ponadlokalnym obsługującym:

- mieszkańców miasta i okolicznych obszarów wiejskich, a także powiatów wchodzących w skład podregionu wałbrzyskiego (powiat dzierzoniowski, kłodzki, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki)

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

- lokalny biznes, przedsiębiorców z terenu powiatów podregionu wałbrzyskiego oraz kontrahentów lokalnych przedsiębiorstw.

Śródmieście docelowo jest również przeznaczone do obsługi zwiększonego, w związku z aktywizacją turystyczną gminy i okolic i realizacją m.in. zadań w obszarze Śródmieścia, ruchu turystycznego.

W zakresie poprawy obsługi mieszkańców zakłada się, że działania inwestycyjne w sferze przestrzennej określone dla Śródmieścia będą dotyczyć stworzenia wyraźnej i atrakcyjnej centralnej przestrzeni miasta zawierającej strefy wypoczynkowo-rekreacyjne w warunkach centrum miasta, dobrze zorganizowany komunikacyjnie dostęp do obiektów administracji publicznej, kultury i gastronomii oraz punktów handlowych. W zakresie obsługi lokalnego biznesu działania będą dotyczyć przede wszystkim poprawy dostępu do instytucji administracji publicznej oraz poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Śródmieściu.

W planie działań przestrzennych przewiduje się również poprawę dostępu do obiektów użyteczności publicznej dla niepełnosprawnych oraz powiększenie bazy instytucji działających w sferze pomocy społecznej. Wynika to przede wszystkim ze znacznej dysfunkcyjności tego terenu pod względem społecznym, co przekłada się również na pogorszenie funkcjonalności całego terenu.

Stosunkowo duży zakres działań dotyczy również poprawy substancji mieszkaniowej, w tym starej i zabytkowej. Budynki mieszkalne, które stanowią zdecydowaną większość zasobów obiektów kubaturowych Śródmieścia, mogą należeć do atrakcji turystycznych Wałbrzycha. Stan techniczny kamienic zlokalizowanych w Śródmieściu jest zły lub bardzo zły. Dalsza dewastacja tkanki architektonicznej budynków nie tylko wpłynie na znaczne obniżenie atrakcyjności turystycznej Śródmieścia, ale może doprowadzić do sytuacji kryzysowych związanych z zagrożeniami katastrofy budowlanej. Dlatego wydaje się niezbędnym wprowadzenie zachęt do inwestowania w remonty kamienic będących w zasobach szczególnie wspólnot mieszkaniowych. Gmina Wałbrzych również powinna podjąć działania inwestycyjne we własnych zasobach lub w zasobach, w których posiada współwłasność. Działania takie powinny być realizowane w sposób skoordynowany. Remonty budynków powinny dawać również efekt zachęty i dobrego przykładu, dlatego proponuje się, aby wykonywać inwestycje sukcesywnie kwartałami lub wzdłuż wybranych ulic.

Działania rewitalizacyjne w obszarze Śródmieścia Wałbrzycha w aspekcie działań przestrzennych będą również związane z ochroną dziedzictwa kulturowego i przystosowania go pod rozwój turystyczny miasta. Obszar ten posiada duży potencjał rozwoju turystycznego.

Jako centralny obszar miasta Śródmieście będzie się zmieniać, nabierając funkcji typowych dla współczesnych miast europejskich, które nie są już miejscem typowego handlu i usług, które to przenoszone są do centrów handlowych. Zatem przekształcenia przestrzenne Śródmieścia w Wałbrzychu będą ukierunkowane na zachowanie funkcji centrotwórczych, stworzenie atrakcyjnej i niepowtarzalnej przestrzeni integracji społecznej mieszkańców, zarówno w sferze obyczajowej, jak i kulturalnej i

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

rozrywkowej, która to przestrzeń będzie konkurować z centrami handlowymi nową jakością i niepowtarzalną funkcjonalnością. Będzie to odnosić się również do rozwoju turystyki w Śródmieściu.

Projekty infrastrukturalne kluczowe, które będą realizowane w Śródmieściu będą posiadać charakter zintegrowanych głównie w oparciu o cele związane z tworzeniem centralnej przestrzeni publicznej, interwencją w mieszkalnictwo oraz rozwojem infrastruktury społecznej.

Rewitalizacja przestrzenna Śródmieścia prowadzona w najbliższych latach będzie niejako przedłużeniem wielu działań podjętych już w podobnym zakresie w latach ubiegłych. Zakłada się, że działania rewitalizacyjne prowadzone w Śródmieściu w perspektywie 2008-2015 będą przynosić nowe korzyści społeczności lokalnej, ale będą również uzupełnieniem i kontynuacją działań podjętych wcześniej.

Należy jednak pamiętać, iż warunkiem skutecznej realizacji procesu rewitalizacji jest posiadanie zintegrowanego programu z precyzyjnie określonym planem działań prowadzących do osiągnięcia wyznaczonych celów. W poprzednim okresie finansowania, w listopadzie 2004 roku Rada Miejska Wałbrzycha, po konsultacjach społecznych uchwaliła Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2004 – 2006. Dzięki temu dokumentowi Wałbrzych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego Województwa Dolnośląskiego pozyskał z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego około 11,2 mln zł.

Pierwszy projekt, który zrealizowano dzięki tym środkom to „Adaptacja budynku przy ul. Pocztowej 22 na Ośrodek Integracji dla bezdomnych”. W efekcie w Wałbrzychu powstał nowoczesny ośrodek, przystosowany na potrzeby osób niepełnosprawnych, wyposażony na poszczególnych piętrach w pełne węzły sanitarne, aneksy kuchenne, świetlicę, gabinet lekarski pomocy doraźnej oraz salę zajęciową do realizacji programów wychodzenia z bezdomności i prowadzenia grup wsparcia. W obiekcie stworzono również nowoczesną noclegownię dla bezdomnych z 60 łózkami. W ciągu dnia na terenie ośrodka może przebywać 120 osób z możliwością udziału w zajęciach terapeutycznych oraz grup wsparcia.

Kolejny projekt „Centrum Aktywizacji Dzieci i Młodzieży SKATEPARK” polegał na modernizacji istniejącego budynku magazynowego i przystosowaniu go na potrzeby centrum. Dzięki temu młodzież uzyskuje możliwość prowadzenia zajęć sportowo – rekreacyjnych (skatepark), a dodatkowo uczestnictwa w zajęciach z zakresu profilaktyki oraz kulturalno wychowawczych.

Trzeci projekt będący elementem poprzedniego Lokalnego Programu Rewitalizacji to „Modernizacja i rozbudowa hali lekkoatletycznej przy ulicy Chopina, służącej rozwojowi infrastruktury edukacyjno-sportowej”. Dzięki realizacji projektu powstał jeden z najnowocześniejszych obiektów sportowych na Dolnym Śląsku, umożliwiającą prowadzenie zajęć rekreacyjnych i treningowych dla dzieci i młodzieży.

W 2007 roku w Wałbrzychu podjęto się opracowania programu pod nazwą „Trakt Wałbrzyski”, którego podstawowym elementem jest wiązka projektów mających doprowadzić do ożywienia ekonomicznego i społecznego, a także zwiększenia potencjału turystycznego i kulturalnego Wałbrzycha.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

Zasadniczym celem realizacji opisanych w tym dokumencie projektów jest wykorzystanie ruchu turystycznego generowanego przez znajdujący się na obrzeżach administracyjnych miasta Zamek Książ do rozwoju gospodarczego Wałbrzycha, poprzez „przyciągnięcie” turystów masowo odwiedzających Zamek właśnie do centrum miasta.

Zaproponowane działania koncentrują się na stworzeniu oraz promocji ponadlokalnego markowego produktu turystycznego, na bazie wybranych obiektów o znaczącym potencjale turystycznym, w dużej części związanych z dziedzictwem kulturowym Wałbrzycha. Obiekty te znajdują się na szlaku „trakcie” łączącym Zamek Książ z obszarem wokół Góry Chełmiec w dzielnicy Biały Kamień, gdzie powstaje nowoczesny kompleks sportowo – rekreacyjny „Aqua Zdrój” z centrum Wałbrzycha.

Projekty opisane w koncepcji „Trakt Wałbrzyski” są bardzo ważnym elementem działań rewitalizacyjnych na obszarze całego miasta i należy je traktować jako zintegrowany, świadomie inicjowany proces przemian przestrzennych, ekonomicznych, a także społecznych. Główne efekty realizacji programu, zgodnie z zapisami „Traktu Wałbrzyskiego” powinny być widoczne w Śródmieściu Wałbrzycha.

Centrum miasta, dzięki staraniom organizacyjnym i finansowym władz Wałbrzycha, w ostatnich latach systematycznie zmienia swoje oblicze. Po kilkudziesięciu latach braku jakichkolwiek działań, Rynek w wyniku przebudowy i remontów kamienic odzyskał należny mu wygląd i charakter. Poza zmianą wyglądu, stał się miejscem wielu wydarzeń przyciągających zarówno mieszkańców, jak i turystów.

W miarę możliwości konsekwentnie realizowane są zadania inwestycyjne na obszarze całego Centrum miasta i na ile jest to możliwe koszty tych zadań częściowo pokrywane są z zewnętrznych źródeł finansowania. W okresie ostatnich trzech lat przeprowadzono modernizację budynku Muzeum mieszczącego się w zabytkowej kamienicy dawnego Pałacu Albertich. Na ten cel wykorzystana została dotacja uzyskana w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dzięki wsparciu Urzędu Marszałkowskiego zrealizowano częściowy remont Kościoła Ewangelicko – Augsburskiego pod wezwaniem Zbawiciela przy Placu Kościelnym. Termomodernizacja zabytkowego budynku Państwowej Szkoły Podstawowej nr 28 została wykonana przy udziale środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego EOG. Systematycznie modernizowana jest również infrastruktura drogowa. Przykładem są remonty ulic Konopnickiej, Słowackiego i Alei Wyzwolenia. W tym ostatnim przypadku inwestycję zrealizowało Starostwo Powiatowe.

Należy jednak mieć na uwadze, że Śródmieście Wałbrzycha (poza samym Rynkiem), w dalszym ciągu charakteryzuje się znacznym fizycznym zdegradowaniem historycznego zespołu urbanistycznego.

Pomimo dużego stopnia degradacji centrum miasta, jego niezwykła jak na warunki polskie różnorodność zabudowy, interesujące rozwiązania architektoniczne oraz duża liczba zabytków sprawiają, że jest to miejsce bardzo atrakcyjne dla turystów. W sąsiedztwie Rynku zlokalizowane są także najważniejsze

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

instytucje kultury: Filharmonia Sudecka, Teatr Dramatyczny, Teatr Lalki i Aktora, Muzeum w Wałbrzychu (dawny Pałac Albertich z 1801 roku), Biblioteka i Galeria „Pod Atlantami”.

Ta część miasta objęta została trasą turystyczną „Szlakiem Starego Grodu”, w której skład wchodzi między innymi:

- budynek Sądu Rejonowego (niegdyś siedziba firmy handlowej wzniesiona w 1852r.,
- klasycystyczna budowla dawnego młyna wodnego wzniesiona ok. 1700 roku, przebudowana w 1812 roku,
- Plac Grunwaldzki – najbardziej ruchliwy plac wałbrzyski (wcześniej siedziba największego hotelu w mieście „Grunwald”,
- dawny kinoteatr „Capitol”, w którym po wojnie przez wiele lat funkcjonował Górniczy Dom Kultury,
- stok Góry Parkowej – obecnie Park im. Jana Sobieskiego. Na jednym z niższych wzniesień w 1911 r. wybudowano dom wycieczkowy „Harcówka”,
- budynek kościoła staroluterańskiego wzniesiony w latach 1847 – 1848- obecnie świątynia polsko – katolicka,
- Kościół p.w. Świętych Aniołów Stróżów – najbardziej charakterystyczna budowla miasta z wysoka na około 80 metrów. wieżą,
- Kościółek p.w. Matki Boskiej Bolesnej wzniesiony w 1714 roku,
- Ewangelicki Kościół Zbawiciela wzniesiony w latach 1785-1788,
- Renesansowy Pałac Czetrtritzów wzniesiony w latach 1604-1628 – obecnie siedziba Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, wałbrzyskiej Delegatury Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony zabytków oraz Stowarzyszenia Dom Bretanii.

Centrum miasta zostało uznane za szczególnie ważne pod względem przekazu historycznego i kulturowego, a cały układ urbanistyczny tak zwanego „Starego Miasta” został wpisany do Rejestru Zabytków i objęty ochroną konserwatorską.

Działania opisane w koncepcji „Traktu Wałbrzyskiego” łącznie z przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi zapisanymi w Lokalnym Programie Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015 oraz innych dokumentach przyjętych przez władze miasta mają przywrócić Śródmieściu funkcję „serca miasta” – jako ośrodka administracyjno-usługowo-kulturalnego. W miarę możliwości realizacja kolejnych zamierzeń powinna się również odbywać przy jak największym udziale środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych. Poza zadaniami związanymi z rewitalizacją, które zostały opisane w tym dokumencie dotyczy to również innych inwestycji. Przykładem może być modernizacja Teatru Dramatycznego im. Jerzego Szaniawskiego oraz budowa Auli Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, planowane do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego.

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha na lata 2008-2015

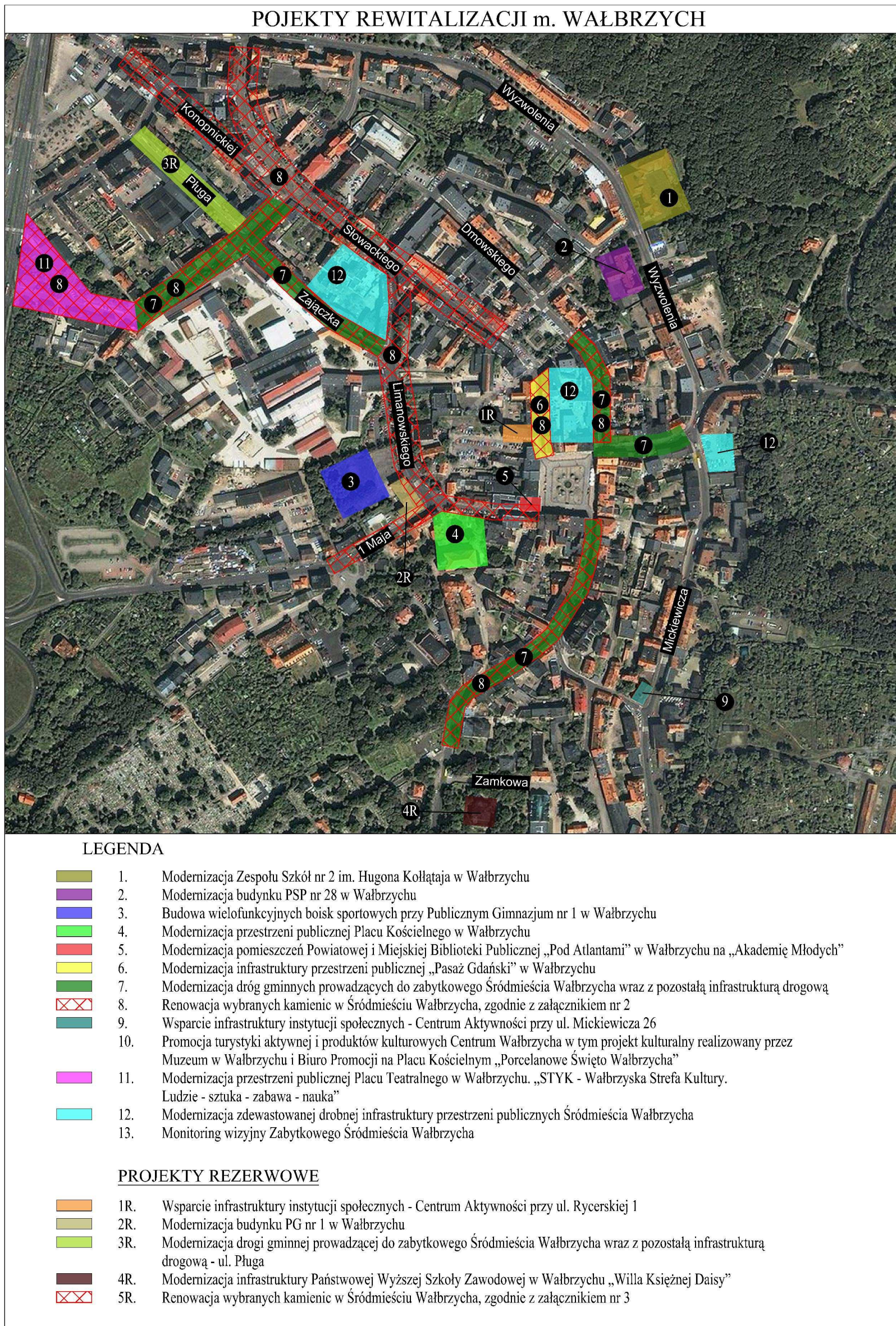
Poza specjalnymi programami i konkretnymi przedsięwzięciami inwestycyjnymi, również konsekwentnie są i będą przyjmowane przez władze Wałbrzycha uchwały o charakterze urbanistyczno - planistycznym, dotyczące zagospodarowania przestrzennego centrum. Także ten fakt świadczy o roli jaki ten obszar ma pełnić w przyszłości w aspekcie rozwoju całego miasta.

W okresie od kwietnia do czerwca 2008 roku Rada Miejska Wałbrzycha przyjęła cztery uchwały dotyczące miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wybranych obszarów Śródmieścia, położonych w bezpośrednim sąsiedztwie centrum. W uchwałach wykazano, że istniejący zespół staromiejskiej zabudowy na wskazanych terenach, a także zdegradowane obszary przemysłowe wymagają przekształceń funkcjonalnych i strukturalnych, działań rehabilitacyjnych oraz nowych form zagospodarowania. W związku z faktem, że Śródmieście jest centrum usługowo-handlowym i administracyjnym miasta, dopuszczono na tym obszarze lokalizację wielkopowierzchniowych obiektów handlowych. W efekcie tych decyzji w śródmiejskim rejonie miasta planuje się lokalizację trzech nowoczesnych galerii usługowo-handlowych z wieloekranowymi kinami, restauracjami, kawiarniami, hipermarketami oraz infrastrukturą towarzyszącą. Galeriom towarzyszyć będą zespoły parkingowe oraz elementy małej infrastruktury, takie jak place zabaw i amfiteatr. Te inwestycje oraz działania realizowane w latach 2008-2015 w sposób zdecydowany wpłyną na zwiększenie szeroko rozumianej atrakcyjności centrum dla inwestorów, mieszkańców i turystów. Podjęte działania łącznie z planowanymi zamierzeniami rewitalizacyjnymi stanowią element kompleksowych przedsięwzięć dotyczących obszaru wsparcia.

Mapa poniżej prezentuje lokalizację zamierzeń inwestycyjnych podejmowanych w ramach rewitalizacji na lata 2008-2015, które zostały zidentyfikowane na etapie opracowania aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Rysunek 2. Lokalizacja zaplanowanych projektów inwestycyjnych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2008-2015

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

W załączniku nr 1 przedstawiono matryce logiczne projektów kluczowych, które stanowią listę indykatywną Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015, a także listę projektów rezerwowych. Realizacji przedsięwzięć z listy podstawowej będzie towarzyszyło wdrażanie działań społecznych związanych głównie z aktywizacją społeczną i zawodową mieszkańców Śródmieścia i z promocją gospodarczą tego obszaru. Wskazane projekty tworzą komplementarną, względem wcześniej realizowanych projektów i względem siebie, całość. Dwa z nich dotyczą rewitalizacji przestrzeni publicznych atrakcyjnych terenów placów Kościelnego i Teatralnego. W pierwszym z wymienionych placów zostaną znacznie usprawnione funkcje lokalnej integracji, rekreacji i wypoczynku, a w związku z otwarciem wejścia na plac przy Muzeum i przebudową tego placu, projekt przyczyni się do uzyskania dodatkowej przestrzeni pod funkcje kultury. Przestrzeni takich wyjątkowo brakuje w Wałbrzychu, a tym bardziej w jego centrum. Podobne efekty zostaną uzyskane po zrealizowaniu projektu dotyczącego rewitalizacji Placu Teatralnego. W tym jednakże przypadku odrestaurowana przestrzeń będzie charakteryzowała się przewagą funkcji kulturalnej względem wypoczynku i rekreacji. Planuje się nie tylko odnowić i przebudować same place, ale również otaczające je ulice i chodniki oraz elewacje i dachy przyległych do tych ulic kamienic. Dzięki temu zostanie zrealizowany cel przywrócenia w pełni tym miejscom wartości kulturowych i estetycznych. Powinno to z kolei wpłynąć pozytywnie na aktywność gospodarczą w rejonie przedmiotowych placów. Niewątpliwie bowiem kryterium podstawowym atrakcyjności inwestycyjnej obszarów centrum miasta jest atrakcyjność przestrzeni, na której mają być zlokalizowane punkty działalności gospodarczej. Dzięki interwencji w zasoby mieszkaniowe uda się równocześnie poprawić sytuację mieszkańców budynków objętych oboma projektami.

Plac Kościelny po rewitalizacji będzie służyć jako przestrzeń pod realizację wielu projektów o charakterze społecznym, kulturalnym i promocyjnym. Muzeum w Wałbrzychu, do którego dzięki realizacji inwestycji zostanie stworzony swobodny dostęp, planuje realizację na placu Tygodnia Kultury Wałbrzyskiej. Tutaj swoje projekty będzie realizować również Wałbrzyski Ośrodek Kultury, m.in.: *Wałbrzych na Harleyu*. Parafia Ewangelicko-Augsburska, której kościół znajduje się na placu Kościelnym, deklaruje organizację na placu m.in. *Wałbrzyskie Warsztaty Gospel Wałbrzych, Międzynarodowy Festiwal Orkiestr Dętych i Piknik Rodzinny z okazji Dnia Europy (9 maja), Wakacyjne Warsztaty Gospel dla dzieci i młodzieży*. Wydział Edukacji i Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego w Wałbrzychu planuje organizację na placu Kościelnym uroczystości z okazji świąt narodowych: rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja oraz rocznica odzyskania niepodległości.

Również plac Teatralny po rewitalizacji stanie się miejscem realizacji projektów społecznych i przede wszystkim kulturalnych. Wałbrzyski Ośrodek Kultury planuje tu organizację m.in. takich imprez, jak: *Teatr Telewizji na dużym ekranie i Taneczne prezentacje*. Plac stanie się miejscem organizacji imprez kulturalnych dla innych podmiotów. Według założeń instytucje kultury oraz artyści niezależni będą mogli tu realizować swoje projekty. Na etapie konsultacji społecznych LPR Zespół Pieśni i Tańca „Wałbrzych” zadeklarował organizację na placu Teatralnym imprezy pn. *Festyn z Zespołem Pieśni i Tańca „Wałbrzych”*.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

W ramach modernizacji zdewastowanej drobnej infrastruktury przestrzeni publicznych Śródmieścia planuje się odnowienie ponad 22 tys. m² atrakcyjnych obszarów z punktu widzenia rozwoju funkcji kultury, turystyki oraz rekreacji mieszkańców dzielnicy.

Realizacja celu głównego rewitalizacji Śródmieścia w zakresie poprawy funkcjonalności obszaru dla obsługi turystów będzie wzmocniana za pomocą inwestycji bezpośrednio związanych z promocją turystyczną centrum miasta. Planuje się m.in. rozbudowę systemu wizyjnego (tabliczki, oznakowania ulic, słupki kierunkowe, podświetlane tablice, itp.), którego obecnie brakuje w Śródmieściu.

Poprawa sytuacji mieszkaniowej zostanie osiągnięta dzięki realizacji innych projektów zaplanowanych na lata 2008-2015. Dotyczy to szczególnie tych związanych z kompleksowymi remontami elewacji i dachów całych ulic zlokalizowanych przy Rynku (ul. Lewartowskiego, ul. Moniuszki, ul. Słowackiego, ul. Gdańska, wokół Placu Teatralnego, ul. 1-go Maja, ul. Limanowskiego, ul. Zajęczka i ul. Konopnickiej). Dodatkowo szeroką ulicę Lewartowskiego dochodzącą do Placu Teatralnego planuje się przekształcić na atrakcyjny ciąg pieszo-jezdny, tworząc tym samym zupełnie nową przestrzeń alei spacerowej i handlowej. Podobnie atrakcyjne przestrzenie spacerowo-handlowe zostaną wykształcone w przypadku inwestycji realizowanych na ulicach Gdańskiej, Moniuszki i Słowackiego. Wszystkie ulice tworzą ciąg wyznaczający oś północno-południową Śródmieścia. Takie podejście do rewitalizacji centrum z pewnością przyczyni się do rozwoju innych tego typu inicjatyw. Zaproponowane projekty dadzą początek rewitalizacji kolejnych przestrzeni Śródmieścia prowadząc do rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego tego obszaru i przyczyniając się do rozwoju całego miasta.

Gmina Wałbrzych realizuje od wielu lat prace z zakresu termomodernizacji, nie opierając się przy tym jedynie na środkach z własnego budżetu. Od kilku lat aktywnie pozyskiwane są środki w ramach tak zwanych premii termomodernizacyjnych z wykorzystaniem kredytów termomodernizacyjnych. Na zadania dotyczące dociepleń budynków publicznych pozyskiwane są również fundusze w ramach Kontraktów Wojewódzkich oraz Wojewódzkiego i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Kolejnym źródłem z którego finansowane były tego rodzaju zadania jest Norweski Mechanizm Finansowy. Zakłada się również, że od 2009 roku rozpocznie się realizacja dużego projektu dotyczącego termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej w Wałbrzychu w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko

W ramach planu działań przestrzennych będzie realizowany projekt dotyczący modernizacji dróg gminnych. Celem projektu będzie poprawa dostępności do zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha – obszaru bardzo atrakcyjnego turystycznie o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

Wśród projektów zaplanowanych na lata 2008-2015 są także inwestycje związane z poprawą funkcjonowania infrastruktury społecznej, szczególnie obiektów kultury (adaptacja pomieszczeń zabytkowej kamienicy „Pod Czterema Atlantami” pod działalność kulturalną skierowaną szczególnie do młodzieży),

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

edukacji (remont zabytkowego budynku Zespołu Szkół nr 2), sportu i rekreacji (budowa kompleksu boisk sportowych „Orlik”) oraz obiektów szeroko pojętej pomocy społecznej (adaptacja kamienicy przy ul. Mickiewicza 26 oraz Rycerskiej 1 (projekt z listy rezerwowej) pod działalność społeczną).

Jednym z najważniejszych celów realizacji opisanych projektów będzie zapewnienie zrównoważonego rozwoju miasta i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Działania rewitalizacyjne automatycznie przyczynią się do poprawy sytuacji społeczno – gospodarczej Wałbrzycha. Poprzez poprawę stanu ciągów komunikacji, montaż poręczy i innych urządzeń skierowanych do osób niepełnosprawnych, zwiększy udział tej grupy osób, a także ludzi starszych w życiu lokalnej społeczności. Poprawa stanu oświetlenia i zakresu monitoringu Śródmieścia prowadzić będzie do zapobiegania aktom wandalizmu i przestępczości. Poprzez remont elewacji zabytkowych kamienic zwiększy się atrakcyjność tego obszaru dla potencjalnych inwestorów, turystów i mieszkańców innych dzielnic. Będzie to również ważnym czynnikiem zapobiegającym migracji ludzi młodych. Rewitalizacja Śródmieścia będzie procesem długotrwałym i kosztownym, ale powinna stanowić szansę na odnowę nie tylko Centrum Wałbrzycha, ale także innych dzielnic zagrożonych degradacją. Planowane działania mają prowadzić do integracji lokalnej społeczności, wzrostu poczucia przynależności do wspólnoty i odpowiedzialności za współwłasność.

Jak wynika z analizy zakresu i charakteru planowanych przedsięwzięć, rewitalizacja Śródmieścia Wałbrzycha będzie posiadać takie cechy, jak: wieloaspektowość, kompleksowość, prorozwojowość i długookresowość. Tylko takie podejście do rewitalizacji może przynieść efekty odnowy społeczno-gospodarczej i przestrzennej zdegradowanego obszaru miejskiego.

Wszystkie projekty planu działań przestrzennych będą uwzględniały potrzeby osób niepełnosprawnych.

4.8.2. Plan działań gospodarczych

Działania gospodarcze w obszarze Śródmieście będą skupiać się na następujących zakresach:

- Stworzenie warunków sprzyjających podejmowaniu i rozwijaniu działalności gospodarczej, w szczególności w zakresie gastronomii, usług turystycznych, rzemiosła, kultury, wspieranie współpracy przedsiębiorców i instytucji publicznych w zakresie podejmowania wspólnych inicjatyw poprawiających atrakcyjność obszaru jako rejonu handlu i lokalnych usług,
- Promocja Śródmieścia jako terenu pod inwestycje, szczególnie w obszarze usług, handlu i turystyki,
- Promocja Śródmieścia jako miejsca atrakcyjnego do spędzania wolnego czasu, wypoczynku, korzystania z gastronomii, korzystania z usług kultury i turystyki.

Istotnym elementem zmian dotyczących Śródmieścia oraz całego miasta jest stworzenie jak najlepszych warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Punktem wyjścia do podjęcia kroków w tym kierunku jest przekonanie władz Wałbrzycha, że samorzady posiadają bardzo duże możliwości w zakresie tworzenia atmosfery sprzyjającej rozwojowi przedsiębiorstw, dysponują bowiem instrumentami, które mogą ułatwić i uprościć prowadzenie działalności gospodarczej i wpłynąć na poziom inwestycji w gminie. W związku z realizacją założonego celu już podjęto następujące działania:

- utworzono Punkt Obsługi Przedsiębiorców łącznie z Lokalną Agendą Funduszu Poręczeń Kredytowych gdzie przedsiębiorcy w jednym miejscu mogą uzyskać niezbędne informacje na temat zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, oferty inwestycyjnej gminy, systemu ulg podatkowych, zachęt i preferencji dla przedsiębiorców rozpoczynających i prowadzących działalność gospodarczą;
- w ramach Biura Obsługi Klienta przy Urzędzie Miejskim w praktyce realizowana jest idea „jednego okienka”, gdzie przedsiębiorca może złożyć lub pobrać stosowne formularze, a oprócz wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej może również dokonać formalności dotyczących aktualizacji NIP-7 i nadania numeru REGON;
- opracowano zbiór przepisów, których celem jest wspieranie przedsiębiorczości na terenie Wałbrzycha pod nazwą „**Pakiet Przedsiębiorczość**”. Pakiet ten to zestaw uchwał i zarządzeń ustalających preferencyjne stawki podatków i opłat lokalnych, a także zasady zwolnień z podatku od nieruchomości. Zasadniczym elementem pakietu są preferencyjne stawki podatku od nieruchomości w tak zwanym „**Śródmiejskim Obszarze Wsparcia**”, który został wyznaczony stosowną uchwałą Rady Miejskiej Wałbrzycha. Podatek dla różnych rodzajów działalności określonych w uchwale, takich jak gastronomia, hotelarstwo, sprzedaż pamiątek, wyrobów rzemieślniczych wynosi w centrum Wałbrzycha 1 zł/m². Inne, najważniejsze elementy „Pakietu Przedsiębiorczość” to preferencyjne stawki czynszu za gminne lokale użytkowe, preferencje w podatku od środków

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

transportu, w opłacie targowej, zwolnienie oraz zwolnienie z opłaty administracyjnej za wpis do ewidencji działalności gospodarczej.

Podobnie jak w przypadku projektów z planu działań przestrzennych, plan działań gospodarczych będzie kontynuacją polityki rewitalizacji Śródmieścia rozpoczętej w ubiegłych latach. Wyżej opisane inicjatywy władz miasta wiązały się przede wszystkim z wprowadzeniem rozwiązań prawnych umożliwiających pobudzenie rozwoju gospodarczego obszaru Śródmieścia. Na lata 2008-2015 zaplanowano działania związane przede wszystkim z promocją gospodarczą Śródmieścia oraz rozwojem kapitału ludzkiego lokalnych przedsiębiorstw. Dzięki wprowadzonym wcześniej mechanizmom wsparcia przedsiębiorczości oraz dzięki planowanym na kolejne lata działaniom, będzie można zaoferować lokalnym przedsiębiorcom, działającym w obszarze o cechach degradacji społeczno-gospodarczej, kompleksowe wsparcie, które powinno przełożyć się na wzrost konkurencyjności śródmiejskiej gospodarki.

Plan działań gospodarczych będzie zawierał projekty prowadzące przede wszystkim do osiągnięcia celu ożywienia gospodarczego Śródmieścia oraz zapobieżenia utraci jego roli jako centrum handlu i usług centrotwórczych. Należy jednak podkreślić, że Śródmieście nie będzie konkurować z centrami handlowymi tymi samymi produktami (np. markowe sklepy odzieżowe, duże księgarnie, sklepy spożywcze). Śródmieście już weszło w fazę transformacji z centrum podstawowych usług i handlu do centrum usług wyższego rzędu i handlu produktami artystycznymi, odzieżą butikową, specjalistycznymi książkami, antykami, itd., jednakże proces ten będzie przyspieszał i powinien być prawidłowo poprowadzony i koordynowany. Oczywiście w Śródmieściu pozostaną usługi i handel artykułami pierwszej potrzeby, jednakże działalność taka będzie nastawiona na obsługę lokalną mieszkańców Śródmieścia. Transformacja tego obszaru będzie przyspieszać, dlatego w planie działań gospodarczych należy założyć projekty podnoszące aktywność lokalnych przedsiębiorców w zakresie wspólnej promocji obszaru, na którym prowadzą działalność, przekształcania lub przenoszenia działalności, podejmowania wspólnych inicjatyw na rzecz rozwoju gospodarczego Śródmieścia o znaczeniu ponadregionalnym i funkcji centrum miasta. Skorelowane działania przestrzenne i gospodarcze mogą odnieść bardzo dobry skutek w zakresie ożywienia gospodarczego rejonu, a tym samym również ożywienia społecznego.

Obecnie w Polsce i bardzo wielu miastach świata podobnych do wielkości Wałbrzycha obserwuje się problem wymierania gospodarczych centrów. Aby zapobiec temu problemowi należy stworzyć atrakcyjną przestrzeń handlu i usług konkurującą z centrami handlowymi i galeriami zlokalizowanymi poza centrum. W tym zakresie będzie niezbędna również zmiana profilu prowadzenia działalności gospodarczej w centrum.

Należy w ramach tego planu działań prowadzić również projekty związane z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej obszaru. Turystyka dla centrów miast jest jednym z ważniejszych źródeł obrotu gospodarczego. W związku z tym należy założyć, że kampanie promocyjne odnoszące się do obszaru Śródmieście jako miejsca atrakcyjnego gospodarczo będą kierowane również na realizację celów związanych z rozwojem turystycznym.

4.8.3. Plan działań społecznych

Celem zadań w zakresie pomocy społecznej jest kompleksowe podejście do spraw rodziny i jej najważniejszych potrzeb.

W tym celu władze Wałbrzycha opracowały i konsekwentnie realizują Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Wałbrzycha, której priorytetami są: kształtowanie świadomego i odpowiedzialnego społeczeństwa zdolnego do rozwiązywania swoich problemów życiowych, realizacja zadań profilaktycznych i edukacyjnych w celu integracji osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, budowa gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną. Priorytety te realizowane są poprzez następujące programy:

- Pomocy społecznej
- Profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii
- Profilaktyki i promocji zdrowia
- Edukacji publicznej

Na przestrzeni kilku ostatnich lat po raz pierwszy zostały w Wałbrzychu przeprowadzone wszechstronne i pogłębione badania pod kątem analizy zachowań problemowych dzieci i młodzieży, a także osób dorosłych. Sporządzony raport stał się podstawą zbudowania środowiskowego programu profilaktycznego zachowań problemowych adresowanego do wszystkich osób i instytucji działających w obszarze pomocy społecznej, a w szczególności profilaktyki. Został opracowany szczegółowy plan działań, który jest sukcesywnie wdrażany i będzie bardzo ważnym elementem Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008 - 2013.

Instytucje podległe Gminie zostały bardzo aktywnie włączone w działalność profilaktyczną dla osób reprezentujących wszystkie grupy wiekowe. Wdrożone zostały również precyzyjne zasady finansowania działań, programów i przedsięwzięć w zakresie profilaktyki społecznej w drodze konkursów ofert i przetargów. Zmieniony został również sposób monitorowania efektywności finansów przekazywanych na przeciwdziałanie uzależnieniom. Biorąc pod uwagę ogromną rolę działań z zakresu pomocy społecznej w odniesieniu do szeroko rozumianej rewitalizacji obszaru wsparcia (nasilenie problemów społecznych jak wykazały wyniki analizy wskaźnikowej występuje w Centrum Wałbrzycha), Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha zawiera opis szeregu przedsięwzięć dotyczących tej sfery, planowanych do realizacji w latach 2008 – 2015 i następnych.

Działania społeczne w obszarze Śródmieście będą skupiać się na następujących zakresach:

- Realizacja programów edukacyjnych, sportowych i kulturalnych dla młodzieży i dzieci ukierunkowanych również na eliminowanie skutków doświadczania problemów życiowych rodziny,

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Wsparcie projektów społecznych ze źródeł zewnętrznych, np. PO Kapitał Ludzki, Priorytet VII Aktywizacja Zawodowa i Społeczna Osób Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym,
- Rozwój systemowych form współpracy środowisk działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych, w tym szczególnie budowanie trwałych partnerstw lokalnych (także z pracodawcami) i grup samopomocowych,
- Rozwój w Śródmieściu form centrum aktywizacji lokalnej,
- Realizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla młodzieży szkolnej nastawionych na wyrównywanie szans edukacyjnych, w tym promowanie i rozwijanie uzdolnień,
- Organizacja specjalistycznych form dokształcania zasobów ludzkich instytucji działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych,
- Organizacja szkoleń i innych form doskonalenia zawodowego dla osób bezrobotnych, w tym szczególnie kobiet,
- Rozwijanie form wolontariatu głównie z sferze opiekuńczej oraz wychowawczej,
- Organizowanie i udzielanie poradnictwa prawnego, psychologicznego i wsparcia emocjonalnego dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- Rozwijanie świetlic środowiskowych,
- Rozwijanie form interwencji kryzysowej,
- Tworzenie centrów i klubów integracji społecznej,
- Tworzenie i prowadzenie placówek wychowania przedszkolnego,
- Inicjowanie i rozwijanie programów profilaktyczno-edukacyjno-wychowawczych ze szczególnym naciskiem na profilaktykę uzależnień,
- Organizacja imprez i wydarzeń kulturowych i sportowych.

Plan działań społecznych jest bardzo ważnym elementem rewitalizacji. Należy stwierdzić, że dla powodzenia rewitalizacji prawidłowe poprowadzenie procesu odnowy społecznej jest kluczowe. Jednocześnie odnowa społeczna, poprawa sytuacji społecznej i eliminacja problemów w tym zakresie jest głównym celem rewitalizacji. Jako proces musi być prowadzona zarówno narzędziami inwestycyjnymi, jak i projektami tzw. społecznymi. Obszar odnawiany jedynie poprzez przedsięwzięcia inwestycyjne nie może zostać funkcjonalnie wyprowadzony z kryzysu. W obszarze Śródmieście zlokalizowano bardzo duże nasycenie problemów społecznych i to nie przypadkiem te problemy stały się kryterium wyboru obszarów do rewitalizacji. Ich eliminacja musi być prowadzona poprzez sprawne połączenie odnowy technicznej ze społeczną.

W związku z tym plan działań społecznych będzie się skupiał przede wszystkim na projektach nakierowanych na przeciwdziałanie problemom społecznym i eliminowanie już istniejących. Grupy społeczne, które zostaną tu włączone do wsparcia to przede wszystkim osoby zagrożone lub dotknięte

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

wykluczeniem zawodowym lub/i społecznym. Wykluczenie oznacza niewypełnienie ról społecznych, obowiązków zawodowych lub rodzicielskich.

Działania realizowane w obszarze Śródmieścia będą miały zarówno charakter systemowy, jak i pojedynczych inicjatyw podejmowanych przez mniejsze organizacje pozarządowe. Należy jednakże dążyć do tego, aby wszystkie projekty, zadania realizowane w ramach rewitalizacji Śródmieścia były koordynowane. Ważną cechą wspólną inicjatyw społecznych powinna być oddolność. Budowa społeczności aktywnej, samopomocowej i wewnętrznie zintegrowanej będzie jednym z głównych celów dla Śródmieścia. Beneficjentami działań podejmowanych w Śródmieściu w ramach projektów społecznych będą grupy najbardziej zagrożone marginalizacją, w tym głównie osoby długotrwale doświadczające bezrobocia i ubóstwa, kobiety, które stanowią większość wśród bezrobotnych, młodzież i dzieci, które stanowią duży odsetek osób objętych pomocą społeczną.

Realizacja planu działań społecznych będzie oparta zarówno na nowych zidentyfikowanych projektach, które dołączono do indykatywnej listy projektów w ramach planu działań społecznych Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzych, jak i na prowadzonej obecnie działalności w sferze polityki społecznej głównie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Ośrodek zaangażowany jest w realizację projektów, których głównymi odbiorcami są osoby zagrożone i dotknięte wykluczeniem społecznym, a także dzieci i młodzież pochodząca z rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Zdecydowana większość inicjatyw podejmowanych przez MOPS prowadzona jest na terenie całego miasta, w tym w Śródmieściu. Jedną z ważniejszych form prowadzenia aktywnej polityki pomocy społecznej jest praca socjalna, w tym szczególnie kontrakt socjalny, który jest umową określającą sposób współdziałania między rodziną, a pracownikiem socjalnym w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej. Zawierany jest w sytuacjach, w których istnieje możliwość podjęcia przez osobę lub rodzinę działań mających na celu poprawę własnej sytuacji życiowej zwłaszcza w sytuacji bezrobocia, problemu z alkoholem, bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. W kontrakcie socjalnym dokonuje się oceny sytuacji oraz formułuje cele, które klient ma osiągnąć dla przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej. Praca socjalna jako działalność zawodowa pracownika socjalnego opiera się na metodzie indywidualnego przypadku, metodzie grupowej oraz metodzie organizacji środowiska lokalnego. Ostatnia z metod jest w coraz większym zakresie realizowana w Wałbrzychu. Jej przejawem jest między innymi realizacja programu Centrum Aktywności Lokalnej (CAL), którego głównym celem jest organizacja społeczności lokalnej i zachęcanie do działalności na rzecz społeczności lokalnej. Obecnie program realizowany jest na terenie Nowego Miasta. Zakłada się wprowadzenie tej formy do Śródmieścia.

MOPS jest również inicjatorem powstania Lokalnego Centrum Wolontariatu. Wolontariusze rekrutowani do działalności w ramach LCW angażowani są do pracy z dziećmi i młodzieżą z rodzin

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

dysfunkcyjnych oraz osobami starszymi, samotnymi i niepełnosprawnymi. Zakłada się, że w Śródmieściu będzie propagowana i rozwijana idea Centrum Wolontariatu.

MOPS w ramach swojej działalności prowadzi również wiele innych form wsparcia osób tego wymagających oraz form aktywizacji społecznej i zawodowej. Należą do nich przede wszystkim:

- punkt konsultacyjny dla osób z problemem alkoholowym i ich rodzin,
- grupy motywacyjne dla osób z problemem alkoholowym,
- grupę wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- grupę psychoedukacyjną dla sprawców przemocy domowej,
- punkt interwencyjno – konsultacyjny,
- punkty „Niebieskiej Linii”,
- punkt konsultacyjny dla osób eksperymentujących ze środkami psycho-aktywnymi,
- punkt konsultacyjny dla rodziców dzieci uzależnionych od narkotyków,
- Integracyjny Dom dla Bezdomnych,
- Klub Integracji Społecznej,
- 16 środowiskowych świetlic opiekuńczo-wychowawczych, z których dwie działają w Śródmieściu.
- księgozbiór specjalistyczny.
- telefon zaufania, telefon informacyjny.

Integracyjny Dom dla Bezdomnych jest placówką koedukacyjną dla osób bezdomnych, kobiet i mężczyzn, czynny całodobowo, dysponujący 60 miejscami noclegowymi. Dom pełni funkcję otwartego domu wsparcia, w którym w ciągu dnia mogą przebywać osoby bezdomne również spoza placówki. Korzystają z pomocy psychologicznej, terapeutycznej i z zabiegów pielęgnacyjno – higienicznych. Ważnym elementem pracy z osobami bezdomnymi jest opracowany działania o charakterze profilaktycznym, osłonowym i aktywizującym. W Integracyjnym Domu dla Bezdomnych działa Punkt Interwencyjno-Konsultacyjny świadczący usługi poradnicze i doradztwo w trudnych sytuacjach życiowych.

Dwie ze **środowiskowych świetlic opiekuńczo-wychowawczych** prowadzonych jest w Śródmieściu. W ramach zajęć opiekuńczo-wychowawczych prowadzone są programy psychoedukacyjne oraz różnorodne inicjatywy wypełniające czas wolny dzieci i młodzieży. Wychowankowie placówek pochodzą zazwyczaj z rodzin dysfunkcyjnych, zagrożonych szeroko rozumianą patologią społeczną, bardzo często o niskim standardzie materialnym, gdzie rodzice wobec problemów związanych ze swoimi dziećmi są całkowicie bezradni.

Przy świetlicy „Śródmieście” (Pl. Teatralny 3) działa Ośrodek Profilaktyki dla Dzieci i Młodzieży realizujący programy edukacyjno-profilaktyczne i prozdrowotne.

Bardzo ważną form aktywizacji społecznej i zawodowej jest **Klub Integracji Społecznej** prowadzący usługi z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej. Celem prowadzonych działań jest pomoc

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

w uzyskaniu bezpieczeństwa socjalnego, pomoc w osobistym rozwoju i aktywizacja zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją. Członkowie KIS biorą udział w programie opracowanym na podstawie indywidualnej diagnozy. Program dostosowany jest do potrzeb i problemów jej odbiorców.

W ramach zajęć z zakresu reintegracji społecznej prowadzi się:

- diagnozy psychologiczne i zawodowe,
- zajęcia psychoedukacyjne - treningi interpersonalne,
- zajęcia w grupach wsparcia,
- zajęcia w grupach motywacyjno-integracyjnych,
- zajęcia uspołeczniające pn. „Kultura dla wszystkich”, udział w spektaklach teatralnych i seansach filmowych.

W ramach zajęć z zakresu reintegracji zawodowej prowadzi się:

- kurs języka angielskiego,
- warsztaty z zakresu edukacji personalnej i zawodowej,
- zajęcia z doradcą zawodowym,
- warsztaty aktywizacyjne dla bezrobotnych.

Wiele z wyżej wymienionych inicjatyw będzie rozwijane dla obszaru Śródmieścia, tak aby działania w tym szczególnie dotkniętym problemami społecznymi obszarze mogły być kierowane do jego społeczności w jak najbardziej efektywny sposób. Dotyczy to przede wszystkim rozwoju działalności środowiskowej świetlicy opiekuńczo-wychowawczej „Śródmieście” oraz Ośrodka profilaktyki dla dzieci i młodzieży funkcjonującym przy tejże świetlicy i rozwoju działalności Punktu „Niebieskiej Linii” funkcjonującym w Komisariacie IV Policji zlokalizowanym w Śródmieściu. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej może również zostać zaangażowany merytorycznie w realizację przedsięwzięcia związanego z adaptacją kamienicy przy ul. Mickiewicza 26 na działalność z dziedziny pomocy społecznej.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował i realizuje projekty współfinansowane ze środków zewnętrznych, które również są adresowane do mieszkańców Śródmieścia. Należą do nich:

- Program wsparcia dla młodzieży przy współudziale wolontariuszy "Szansa dla młodzieży" – celem projektu było przeciwdziałanie marginalizacji społecznej wałbrzyskiej młodzieży w wieku 15-17 lat pochodzącej z rodzin dysfunkcyjnych, słabo uczącej się oraz sprawiającej trudności wychowawcze, poprzez: zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej młodzieży, przygotowanie młodzieży do podejmowania świadomych decyzji o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej, przygotowanie młodzieży do "wejścia" na rynek pracy, stworzenie warunków do eliminacji barier rozwojowych młodzieży (osobistych, edukacyjnych i finansowych), przygotowanie

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

młodzieży do pełnienia ról społecznych przy jednoczesnym usamodzielnieniu i uodpornieniu na negatywne wpływy środowiska. (Projekt zrealizowany).

- Program wsparcia dla młodzieży przy współudziale wolontariuszy "Wybieram swoją przyszłość" – celem Projektu było przeciwdziałanie marginalizacji społecznej wałbrzyskiej młodzieży w wieku 15-17 lat, pochodzącej z rodzin dysfunkcyjnych, słabo uczącej się i sprawiającej trudności wychowawcze, poprzez: zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej młodzieży; przygotowanie młodzieży do podjęcia właściwych decyzji związanych z wyborem szkoły i zawodu; eliminację barier psychicznych, edukacyjnych i finansowych młodzieży. (Projekt zrealizowany).
- „Poznaj swój świat – program profilaktyki niedostosowania społecznego” - adresowany był do dzieci i młodzieży szkół podstawowych i gimnazjalnych w wieku od 7 do 15 lat oraz ich rodziców z rodzin problemowych, niewydolnych wychowawczo, w dużym stopniu niedostosowanych społecznie, dotkniętych uzależnieniami i przemocą domową. (Projekt zrealizowany).
- „Popraw swój świat” program przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu młodzieży polsko-czeskiego pogranicza – celem projektu jest wzmocnienie transgranicznych kontaktów mieszkańców pogranicza polsko-czeskiego poprzez działania kierowane do grupy młodzieży w wieku 15 - 17 lat, o szczególnych potrzebach społecznych, wychowawczych i edukacyjnych zamieszkujących pogranicze, rozszerzenie działań terapeutycznych o możliwości poznania rówieśników z kraju sąsiada, ich obyczajów, zabytków, a także zintegrowanie się oraz wymianę doświadczeń specjalistów z zakresu opieki nad młodzieżą. (Projekt w trakcie realizacji).
- „Od bierności do aktywności - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu”. Głównym celem projektu jest przywrócenie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w wieku aktywności zawodowej, bezrobotnych, poszukujących pracy, korzystających ze świadczeń społecznych do zatrudnienia lub uzyskania zdolności do zatrudnienia z jednoczesną integracją ze społeczeństwem poprzez:
 - zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez kontrakty socjalne,
 - stworzenie warunków do eliminowania barier edukacyjnych, społecznych, psychologicznych i zawodowych,
 - uzyskanie zdolności do zatrudnienia przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym,
 - zmniejszenie liczby osób pozostających bez zatrudnienia,
 - upowszechnienie form aktywnej integracji i pracy socjalnej.(Projekt w trakcie realizacji).

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

- „Ja i mój wybór” program przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży – program przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży. Adresowany jest do dzieci i młodzieży szkół podstawowych i gimnazjalnych w wieku od 7 do 15 lat oraz ich rodziców. (Projekt w trakcie realizacji).

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie to druga z ważniejszych instytucji publicznych działających w zakresie pomocy społecznej. W zakresie działalności posiada przede wszystkim opiekę nad procesem rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, opiekę nad dzieckiem poprzez rozbudowany system poradnictwa specjalistycznego.

PCPR prowadzi Powiatowe Centrum Wolontariatu oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze (4 placówki). W swoich strukturach prowadzi również Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Centrum zajmuje się także zarządzaniem mieszkaniami chronionymi.

Do projektów systemowych finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego realizowanych przez PCPR należy „Feniks – program reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców powiatu wałbrzyskiego”.

Również ta instytucja będzie zaangażowana w działania społeczne realizowane na rzecz społeczności Śródmieścia Wałbrzycha.

Poniżej przedstawiono karty zidentyfikowanych projektów kluczowych, które stanowią listę indykatywną Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015. Projekty te są kontynuacją prowadzonych działań w zakresie polityki społecznej, stanowią ich uzupełnienie lub rozszerzenie. Należy jednak zaznaczyć, iż do procesu rewitalizacji będą zapraszane organizacje pozarządowe działające w sferze społecznej, które w ramach programów współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi będą realizować projekty na rzecz społeczności Śródmieścia.

Plan działań społecznych będzie realizowany również przez inne podmioty. Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wałbrzychu planuje uruchomienie dużego projektu pn. *Trener Osiedlowy*, zgodnie z którego założeniami, młodzież m.in. ze Śródmieścia uprawiająca sport zostanie objęta wsparciem profesjonalnego trenera podczas pozaszkolnej rekreacji.

Jednym z ważniejszych partnerów realizacji planu działań społecznych, a tym samym całego Programu, są organizacje pozarządowe. Wiele z nich realizuje projekty na terenie Śródmieścia. Do prężniej działających organizacji w tym zakresie należą:

- **Fundacja Edukacji Europejskiej w Wałbrzychu**
 - *Pracujące mamy* - współfinansowany z EFS w ramach PO KL – celem projektu jest przygotowanie 40 młodych matek (dzieci w wieku do 5 lat) do aktywności zawodowej, zmiany kwalifikacji zawodowych i przerwania wielomiesięcznego rozstania z pracą, w związku z

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

urodzeniem dziecka, wyposażenie uczestników projektu w zestaw kluczowych umiejętności, niezbędnych w poruszaniu się na rynku pracy, wyposażenie uczestników projektu w dodatkowe kwalifikacje zawodowe, pomoc w nawiązaniu przez uczestników bezpośredniego kontaktu z potencjalnymi pracodawcami. Projekt jest skierowany do 40 kobiet w wieku od 18 do 40 roku życia pozostających bez zatrudnienia po urodzeniu dziecka i niezarejestrowanych w PUP, jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy. Termin realizacji: 04.02.2008 - 27.02.2009.

- *Sprawniejsi niż inni* - współfinansowany z MF EOG, Norweskiego Mechanizmu Finansowego i środków budżetu państwa Rzeczypospolitej Polskiej dla organizacji pozarządowych - celem projektu jest przeprowadzenie szkoleń ogólnych (trening psychologiczny, aktywne metody poszukiwania pracy), zawodowych (szwaczka, płytkarz/ posadzkarz, operator wózków widłowych), praktyk i przygotowania zawodowego dla 20 osób niepełnosprawnych. Ponadto dla osób, które nie zostaną zatrudnione w wybranych firmach po zakończeniu przygotowania zawodowego zaoferowany zostanie udział w kursach komputerowych oraz szkoleniach z zakresu aktywnego i skutecznego poszukiwania zatrudnienia. Projekt jest realizowany w okresie od sierpnia 2008 r. do października 2009 r.
- *Partnerstwo "Mufflon"* - współfinansowane z EFS w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. Celem Partnerstwa MUFLON było wypracowanie oraz przebadanie modelu gospodarki społecznej wykorzystującego specyficzne lokalne uwarunkowania, wspierającego proces likwidacji dyskryminacji i nierówności na rynku pracy, na przykładzie regionu wałbrzyskiego. W ramach programu każdy z beneficjentów został objęty opieką pedagogiczno - psychologiczno - socjalną, ponadto beneficjenci mogli wziąć udział w warsztatach motywacyjnych oraz szkoleniach zawodowych oraz z zakresu przedsiębiorczości, których efektem było utworzenie spółdzielni socjalnych. Jednym z rezultatów realizacji projektu było również utworzenie *Regionalnego Ośrodka Wspierania Przedsiębiorczości Społecznej*, którego zadaniem jest wspieranie spółdzielni socjalnych.
- **Stowarzyszenie „S.t.O.P. w Wałbrzychu:**
 - *Program podniesienia świadomości obywatelskiej i kultury prawnej mieszkańców regionu wałbrzyskiego* - współfinansowane ze środków Grantu Środki Przejściowe 2005 „Podnoszenie świadomości społecznej i wzmocnienie rzecznictwa oraz działań monitorujących organizacji pozarządowych”, w ramach Funduszu Współpracy. Projekt realizowany był w powiecie wałbrzyskim, w gminach: Wałbrzych (siedziba biura przy ul. Mickiewicza 29 w Wałbrzychu, jadalnia przy Parafii Św. Jerzego i Matki Bożej Różańcowej na Białym Kamieniu), Czarny Bór, Stare Bogaczowice, Walim oraz w powiecie świdnickim i w Gminie Świebodzice. Podstawowe działania w projekcie obejmowały poradnictwo obywatelskie, poradnictwo prawne, rzecznictwo indywidualne i systemowe oraz mediacje (tj. pozasądowe rozwiązywanie sporów). W ramach

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

tego projektu, od lutego do końca września 2008 roku Biuro Biuro porad Obywatelskich udzieliło w sumie 2727 porad, w tym 1667 kobietom i 1060 mężczyznom.

- **Regionalne Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych:**

- *Regionalny Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości Społecznej ROWPS* - jest programem Regionalnego Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, powstał w ramach partnerstwa na rzecz rozwoju „MUFLON”. Partnerstwo funkcjonuje w ramach realizacji Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL finansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. ROWPS koordynuje Miejsko-Gminny Program Wspierania Ekonomii Społecznej, na terenie powiatu Wałbrzyskiego i miasta Świdnica. Dodatkowo w siedzibie ROWPS-u znajduje się Infopunkt Ekonomii Społecznej, jest to kolejny projekt realizowany w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, pt. „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”, we współpracy z siecią organizacji pozarządowych SPLOT. W ramach projektu Regionalnego Ośrodka Wspierania Przedsiębiorczości Społecznej utworzono 5 spółdzielni socjalnych, które prowadzą działalność w branżach: gastronomicznej, biurowo - rachunkową oraz budowlaną.
- *Wolontariusz Roku Regionu Wałbrzyskiego* - Konkurs o tytuł „Wolontariusza Roku Regionu Wałbrzyskiego” wpisuje się w obchody Międzynarodowego Dnia Wolontariusza ustanowionego w 1986 roku przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Celem Konkursu jest promowanie idei wolontariatu a także wykazanie, iż nie brakuje osób, które z dobrego serca pomagają osobom indywidualnym, instytucjom i organizacjom w codziennej pracy. Działalność tę widać w trosce o dobro drugiego człowieka, dbałość o ekologię, oświatę oraz inne dziedziny życia społecznego. Konkurs jest również okazją do publicznego podziękowania wolontariuszom za ofiarowaną przez nich pomoc.

- **Fundacja Zielone Wzgórze:**

- *Szkolna Liga Koszykówki* - przedsięwzięcie zostało zapoczątkowane w roku szkolnym 2007/2008. Jego celem jest organizacja rozgrywek w koszykówkę dzieci i młodzieży z wałbrzyskich szkół podstawowych i gimnazjalnych. W tym roku (2008/2009) rozgrywki, dzięki pozyskanym środkom finansowym od firmy Toyota Motor Facturing Poland przyjęły nazwę "Toyota Basket Liga". W roku szkolnym 2008/2009 w rozgrywkach weźmie udział aż 20 drużyn (10 szkół gimnazjalnych i 10 ponad gimnazjalnych) - w tym 3 szkoły bezpośrednio z obszaru wsparcia LPR (PSP nr 28, PG nr 1 i PG nr 3).

Na etapie konsultacji społecznych LPR i w trakcie pozyskiwania projektów do Programu swoje projekty zgłosiło Stowarzyszenie Obrona Praw Człowieka „St.O.P.” w Wałbrzychu. Oba projekty zostały szczegółowo zapisane w matrycach logicznych, odnoszą się realizacji celów związanych z realizacją programów profilaktycznych, szkoleń dla grup zawodowych, które zajmują się pomocą rodzinie, działaniami

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

informacyjnymi na temat skutków agresji, organizacją zajęć w zakresie dziennego pobytu dzieci i młodzieży, a także świadczeniem poradnictwa obywatelskiego i prawnego. Stowarzyszenie planuje również prowadzenie mediacji, szkoleń i kursów oraz działań aktywizujących dzieci i młodzież.

Wszystkie projekty społeczne zaplanowane w ramach LPR zostały zapisane w matrycach logicznych znajdujących się w załączniku nr 1.

4.9. Spodziewane mierzalne efekty realizacji celów rewitalizacji i planów działań.

Poniżej przedstawiono wybrane wskaźniki produktu i rezultatu, za pomocą których należy opisać cele LPR. Wskaźniki zostały skwantyfikowane wartościami do osiągnięcia w roku 2015.

Lp.	Nazwa produktu	Wartość i jednostka miary
1.	Liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury szkolnej, kształcenia ustawicznego i zawodowego oraz edukacji dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych	2 szt.
2.	Powierzchnia wybudowanych obiektów infrastruktury szkolnej i/lub przedszkolnej i/lub kształcenia ustawicznego i/lub edukacji specjalnej	5 860 m ²
3.	Powierzchnia odnowiona / Powierzchnia odnowiona z zakresu drobnej infrastruktury przestrzeni publicznej	22 925 m ²
4.	Powierzchnia budynku/pomieszczeń poddana renowacji	585,12 m ²
5.	Długość zmodernizowanej drogi gminnej na obszarze miejskim	0,976 km
6.	Liczba budynków mieszkalnych poddanych renowacji	50 szt.
7.	Liczba projektów dotyczących informacji i promocji turystycznej	1 szt.
8.	Liczba elektronicznych systemów ostrzegawczych i monitorujących	8 szt.
9.	Liczba godzin pracy trenera (tygodniowo)	15 h
10.	Liczba godzin funkcjonowania placówek wsparcia rodziny, dzieci i młodzieży (tygodniowo)	37 h
11.	Liczba osób objętych wsparciem	118 os.
12.	Liczba godzin świadczonego poradnictwa obywatelskiego (tygodniowo)	20 h
13.	Liczba godzin funkcjonowania Akademii (tygodniowo)	40 h
Lp.	Nazwa rezultatu	Wartość i jednostka miary
1.	Liczba osób korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektu (rocznie)	10 000 os.
2.	Liczba uczniów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektu	1 217 os.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

3.	Powierzchnia zagospodarowana w ramach priorytetu	22 925 m ²
3.	Liczba osób odwiedzających instytucje kultury	5 000 os./rocznie
4.	Nośność drogi	100 kN/oś
5.	Liczba osób zamieszkujących budynek mieszkalny wielorodzinny poddany renowacji	1056 os.
6.	Liczba turystów odwiedzających obszar objęty wsparciem	50 000 os./rocznie
7.	Powierzchnia miasta objęta monitoringiem	500 000 m ²
8.	Liczba osób objętych wsparciem w ramach projektu (rocznie)	190 os.
9	Liczba osób, które ukończą projekt	80 os.
10	Liczba udzielonych porad obywatelskich i prawnych (w ciągu jednego roku)	2 000 os.
11	Liczba osób, która skorzystała z pełnej oferty Akademii (rocznie)	5 000 os.

Źródło: Opracowanie własne

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

5. Plan finansowy realizacji działań

Projekt kluczowy	Jednostki uczestniczące we wdrażaniu zadania	Czas realizacji	Źródła finansowania	Szacowane koszty zadania [zł]	Szacowane nakłady w latach			
					2008	2009	2010	2011-2015
Lista podstawowa								
Modernizacja Zespołu Szkół nr 2 im. Hugona Kołłątaja w Wałbrzychu	Powiat Wałbrzyski	III kwartał 2007 - III kwartał 2012	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	2 000 000	500 000	500 000	500 000	500 000
Modernizacja budynku PSP nr 28	Gmina Wałbrzycha	I kwartał 2010-IV kwartał 2010	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	1 400 000	-	-	1 400 000	-
Budowa wielofunkcyjnych boisk sportowych przy Publicznym Gimnazjum nr 1 w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	IV kwartał 2008 - III kwartał 2009	Środki własne beneficjenta, dotacja z budżetu Państwa, ERDF (RPOWD)	3 100 000	900 000	2 200 000	-	-
Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Kościelnego w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	II kwartał 2009 - II kwartał	Środki własne beneficjenta,	2 200 000	-	750 000	1 450 000	-

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

		2010	ERDF (RPOWD)					
Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Pod Atlantami w Wałbrzychu na „Akademię młodych”	Gmina Wałbrzych	II kwartał 2010 - IV kwartał 2010	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	150 000	-	-	150 000	-
Modernizacja infrastruktury przestrzeni publicznej „Pasaż Gdański” w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	I kwartał 2009 - III kwartał 2010	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	2 650 000	-	350 000	2 300 000	-
Modernizacja dróg gminnych prowadzących do zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową	Gmina Wałbrzych	I kwartał 2009 - III kwartał 2012	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	7 000 000	-	500 000	3 250 000	3 250 000
Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha, zgodnie z załącznikiem nr 2	Gmina Wałbrzych, Wspólnoty mieszkaniowe	I kwartał 2007 - IV kwartał 2013	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	15 068 526	2 715 575	2 715 575	2 715 575	6 921 801
Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza 26 w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	II kwartał 2009 - III kwartał 2011	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	2 000 000	-	100 000	1 200 000	700 000
Promocja turystyki aktywnej i produktów kulturowych Centrum Wałbrzycha w tym projekt kulturalny realizowany przez	Gmina Wałbrzych	III kwartał 2009 - III kwartał	Środki własne beneficjenta,	700 000	-	300 000	400 000	-

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Muzeum w Wałbrzychu i Biuro Promocji na Placu Kościelnym „Porcelanowe Święto Wałbrzycha”		2010	ERDF (RPOWD)					
Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Teatralnego w Wałbrzychu „STYK – Wałbrzyska Strefa Kultury. Ludzie – sztuka – zabawa – nauka”	Gmina Wałbrzych	II kwartał 2009 – III kwartał 2011	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	3 900 000	-	200 000	1 850 000	1 850 000
Modernizacja zdewastowanej drobnej infrastruktury przestrzeni publicznych Śródmieścia Wałbrzycha	Gmina Wałbrzych	III kwartał 2009 – III kwartał 2011	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	1 790 000	-	300 000	745 000	745 000
Monitoring wizyjny Zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha	Gmina Wałbrzych	III kwartał 2009 - IV kwartał 2011	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	250 000	-	30 000	-	220 000
Trener Osiedlowy – Boisko Orlik przy Publicznym Gimnazjum nr 1	Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wałbrzychu	II kw. 2010 – IV kw. 2013	Środki własne beneficjenta	270 000	-	-	60 000	210 000
Środowiskowa świetlica opiekuńczo-wychowawcza	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	I kw. 2009 – IV kw. 2013	Środki własne beneficjenta	369 302	-	69 122	72 505	227 675
Punkt Informacyjno-Konsultacyjny „Niebieska Linia”	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	I kw. 2009 – IV kw. 2013	Środki własne beneficjenta	30 808	-	4 758	6 000	20 050
Ośrodek profilaktyki dla dzieci	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	I kw. 2009 – IV kw. 2013	Środki własne beneficjenta	190 482	-	36 800	37 876	115 806

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Działajmy wspólnie	Stowarzyszenie Obrona Praw Człowieka „St.O.P.” w Wałbrzychu	IV kw. 2011 – IV kw. 2013	Budżet Gminy Miasta Wałbrzycha, Urzędu Wojewódzkiego, MPiPS oraz EFS (POKL)	1 900 000	-	-	-	1 900 000
Centrum Aktywności Społecznej – Centrum AS	Stowarzyszenie Obrona Praw Człowieka „St.O.P.” w Wałbrzychu	IV kw. 2011 – IV kw. 2013	EFS (POKL)	3 100 000	-	-	-	3 100 000
Multicentrum Edukacyjne pod Atlantami	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna „Biblioteka pod Atlantami” w Wałbrzychu	I kw. 2011 - IV kw. 2012	Środki własne beneficjenta, EFS (POKL)	400 000	-	-	-	400 000
Partnerska rodzina - program wsparcia dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	I kw. 2009 – I kw. 2011	Środki własne beneficjenta, EFS (POKL)	1 093 356	-	500 000	500 000	93 356
Od bierności do aktywności - projekt systemowy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	I kw. 2009 – IV kw. 2013	Środki własne beneficjenta, EFS (POKL)	7 049 040	-	1 400 000	1 400 000	4 249 040
Razem (lista podstawowa)				56 611 514				
Lista rezerwowa								

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych „Centrum Aktywności” przy ul. Rycerskiej 1	Gmina Wałbrzych	II kwartał 2010 - III kwartał 2013	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	1 500 000	-	-	50 000	1 450 000
Modernizacja budynku PG nr 1 w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	I kwartał 2011 - IV kwartał 2013	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	3 500 000	-	-	-	3 500 000
Modernizacja drogi gminnej prowadzącej do Zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową – ul. Pługa	Gmina Wałbrzych	I kwartał 2012 – IV kwartał 2013	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	1 100 000	-	-	-	1 100 000
Modernizacja infrastruktury Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu „Willa Księżnej Daisy”	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Wałbrzychu	I kwartał 2011 - IV kwartał 2012	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	5 000 000	-	-	-	5 000 000
Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha, zgodnie z załącznikiem nr 3	Gmina Wałbrzych, Wspólnoty mieszkaniowe	I kwartał 2007 - IV kwartał 2013	Środki własne beneficjenta, ERDF (RPOWD)	4 953 987	400 000	-	453 987	4 100 000
Razem (lista rezerwowa)				16 053 987				
Razem (lista podstawowa i lista rezerwowa)				72 665 501				

6. Przebieg procesu konsultacji społecznych

Lokalny Program Rewitalizacji, który jest programem operacyjnym oddziałującym na najbliższe otoczenie mieszkańców rewitalizowanego obszaru – Śródmieścia Wałbrzycha, musiał zostać poddany szerokim konsultacjom społecznym. Celem prowadzonych badań i spotkań konsultacyjnych było przede wszystkim poznanie opinii mieszkańców oraz przedstawicieli instytucji i organizacji na temat założeń rewitalizacji przyjętych przez samorząd, ale także poinformowanie społeczności lokalnej o planach związanych z rewitalizacją Śródmieścia i zaproszenie do składania własnych projektów.

W tabeli poniżej przedstawiono przebieg spotkań konsultacyjnych organizowanych przez pracowników magistratu odpowiedzialnych za przygotowanie podstaw prawnych i merytorycznych programu rewitalizacji.

Zaproszeni uczestnicy spotkania	Termin spotkania	Poruszone tematy i wnioski
Radni Rady Miejskiej Wałbrzycha	2 października 2008 r.	Omówiono wybrane projekty, prezentujący założenia LPR odpowiadali na pytania zaproszonych osób dotyczące szczegółów projektów, rozwiązań komunikacyjnych i spraw eksploatacji infrastruktury objętej inwestycjami. Nie zostały zgłoszone żadne wnioski do LPR. Zwrócono jedynie uwagę na potencjalne projekty rewitalizacyjne do rozpoznania.
Wspólnoty Mieszkaniowe z rejonu Śródmieścia Wałbrzycha	2 października 2008 r.	Uczestnicy zostali zaproszeni do składania własnych wniosków. Prezentujący założenia LPR odpowiadali na pytania zaproszonych osób dotyczące szczegółów uzyskania wsparcia na działania remontowe. Organizatorzy zobowiązali się do udzielania odpowiedzi na wszystkie pytania

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

		również poza spotkaniem konsultacyjnym.
Przedstawiciele organizacji pozarządowych	10 października 2008 r.	Przedstawiciele organizacji pozarządowych zostali poinformowani o warunkach uzyskania wsparcia na działania rewitalizacyjne oraz o założeniach LPR. Organizatorzy zaprosili wszystkie organizacje do składania własnych projektów do Programu. Na podstawie deklaracji, które padły podczas spotkania, istnieją szanse na zgłoszenia, co najmniej dwóch projektów odpowiadających zidentyfikowanym potrzebom społecznym na obszarze wsparcia.
Wałbrzyscy Przedsiębiorcy	16 października 2008 r.	W trakcie spotkania podkreślono istotną rolę przedsiębiorców w kształtowaniu LPR na lata 2008-2013 i przedstawiono dostępne metody wyrażania opinii na ww. temat. Przedsiębiorcy pytali o założenia LPR, które mogą odnosić się do ich funkcjonowania gospodarczego w rejonie Śródmieścia (np. rozwiązania ruchu kołowego). Ponadto na spotkaniu pojawiła się informacja, że prowadzone są rozmowy na temat prawdopodobnej fuzji fabryk porcelany „Krzysztof” S.A. i „Wałbrzych” S.A., w efekcie, której w obszarze wsparcia może pojawić się atrakcyjny teren inwestycyjny.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Przedstawiciele MOPS, instytucji kultury i sportu	21 października 2008 r.	Instytucje zostały zaproszone do składania własnych projektów społecznych, do czego się zobowiązały. Ustalono również, iż będą zaangażowane organizacyjnie i merytorycznie w inne działania inwestycyjne i społeczne realizowane w ramach rewitalizacji (np. zagospodarowania Placu Teatralnego).
--	-------------------------	---

W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono również internetowe badania ankietowe, w których wzięło udział około 200 osób – mieszkańców całego miasta. Zostali zapytani o to, czy według nich Śródmieście powinno zostać poddane rewitalizacji, jakie problemy występują w tym obszarze i jak oceniają projekty rewitalizacyjne zaproponowane przez magistrat. Odpowiedzi na dwa pierwsze pytania zostały zrelacjonowane w rozdziale 4.5. W tym punkcie należy podać wyniki ocen projektów rewitalizacyjnych. Najwyżej został oceniony¹⁴ projekt rewitalizacji kamienic zabytkowych przy ul. Moniuszki i Sienkiewicza, następnie projekt Pasaż Gdański, adaptacja piwnic kamienicy „Pod Czterema Atlantami” pod działalność kulturalną i edukacyjną, projekt „Styk”, Plac Kościelny. Najslabiej rewitalizacja ZS nr 2. Należy jednak zaznaczyć, iż w skali 1-10 (gdzie 10 to najwyższa pozytywna ocena) wszystkie projekty spotkały się z uznaniem mieszkańców.

Informacje o prowadzeniu konsultacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008 – 2015 były szeroko rozpowszechnione na stronie www.um.walbrzych.pl. Na jednej z głównych ulic miasta umieszczony został również baner promocyjny informujący o konsultacjach w sprawie programu. Dodatkowo Urząd Miejski zamieścił również ogłoszenia prasowe w tej sprawie w mediach lokalnych – Nowe Wiadomości Wałbrzyskie, Tygodnik Wałbrzyski, „30 Minut” i Dodatek Regionalny Gazety Wyborczej. Ankiety i Karty Projektowe Włączenia Projektów z Dziedziny Mieszkalnictwa były dostępne w 3 punktach w Śródmieściu.

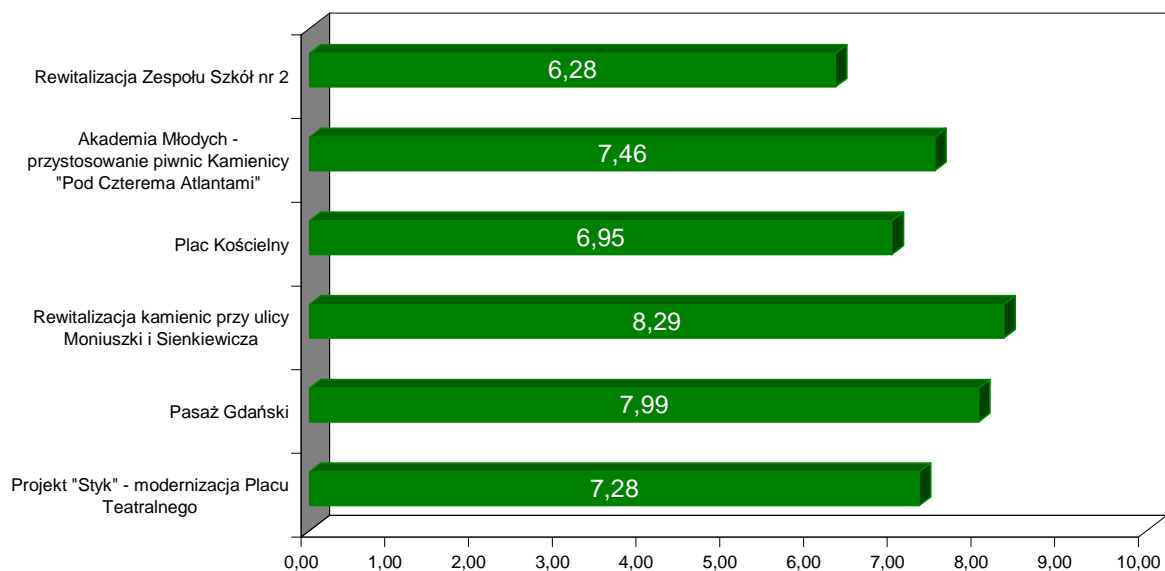
Wykres poniżej prezentuje szczegółowo wyniki konsultacji.

¹⁴ Obliczono średnią ważoną wyników odpowiedzi, gdzie waga to liczba osób stawiająca odpowiedź przy wybranej ocenie

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Jak oceniają propozycje poniżej przedstawionych projektów, potrzebę ich realizacji na obszarze Śródmieścia Wałbrzycha?

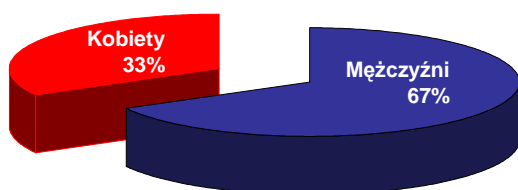

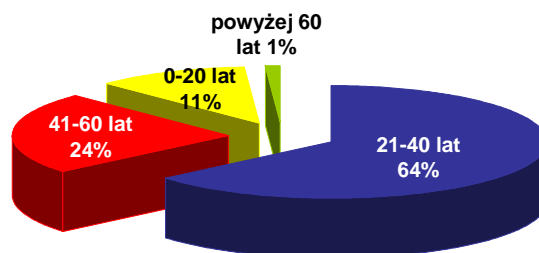
Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Wśród respondentów dominowali mężczyźni oraz ludzie łodzi w wieku 21-40 lat. Ogółem wzięło udział w sondażu 67% mężczyzn i 33% kobiet. Ludzie w wieku 21-40 lat stanowili 64% odpowiadających na ankietę. Największą grupę głoszących stanowili mieszkańcy Śródmieścia. Podobnie wielu respondentów zamieszkuje obszary o kodach pocztowych 58-316 oraz 58-309.

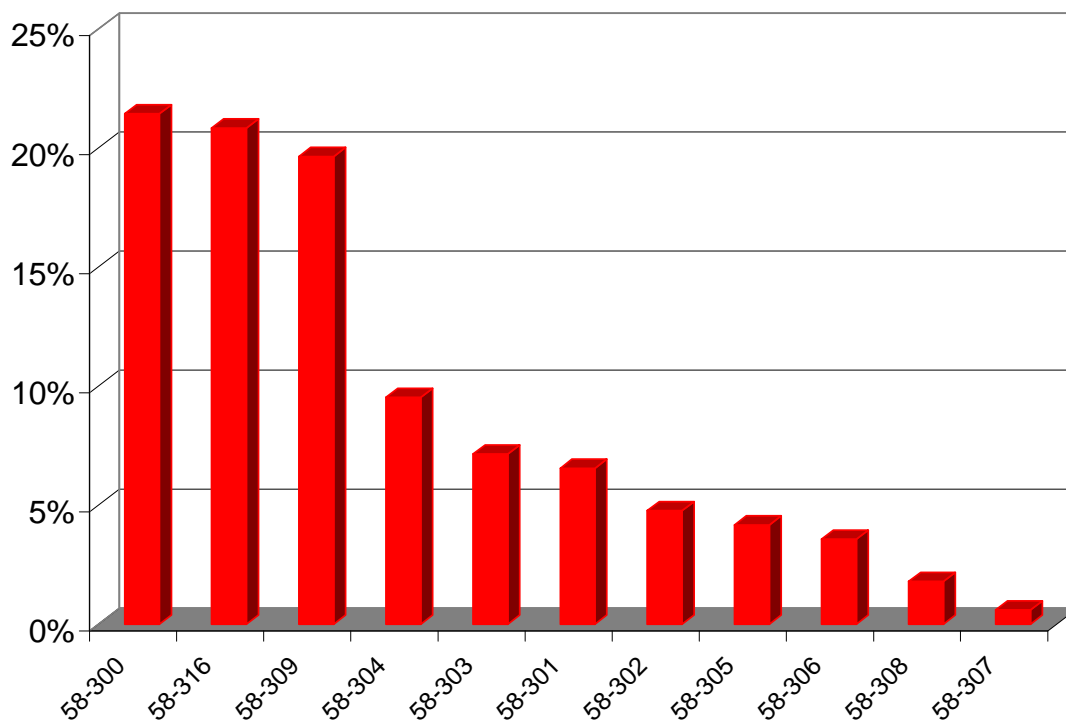
Struktura ludności według płci

Struktura respondentów według wieku

Struktura respondentów według miejsca zamieszkania

7. System wdrażania

System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji został oparty o współfinansowanie z budżetu gminy projektów i funkcjonuje, jako element Lokalnego Programu Rewitalizacji (LPR). Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, iż pełne wdrożenie systemu zakładającego organizację konkursów na projekty rewitalizacyjne nie jest zaplanowane na pierwsze lata realizacji Programu. W pierwszej kolejności muszą być zrealizowane projekty kluczowe wskazane w LPR, następnie Gmina Miasto Wałbrzych przystąpi do wdrażania przedstawionego systemu realizacji Programu. W niniejszym rozdziale i kolejnych przedstawia się system wdrażania LPR docelowo.

Projekty rewitalizacyjne w pierwszych pięciu latach realizacji będą finansowane ze źródeł własnych beneficjentów oraz ewentualnie środków funduszy unijnych. Po tym czasie prócz indywidualnych wskazanych przez Gminę w ramach LPR będą finansowane projekty z dwóch źródeł: środków własnych inwestorów oraz środków budżetu miasta. Możliwe nadal będzie wsparcie kompleksowych działań innych podmiotów ze środków zewnętrznych np. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (w zakresie działań nieinwestycyjnych – społecznych).

Obecnie w ramach RPO WD wyznaczono osobną pulę środków wspierających cele rewitalizacyjne dla każdego miasta. Na realizację Działania 9.1 dla Wałbrzycha wskazano kwotę 5 770 823 Euro.

Docelowo jednym z podstawowych elementów Lokalnego Programu Rewitalizacji Wałbrzycha jako programu operacyjnego będzie system wdrażania zawierający następujące elementy:

- Podstawa prawna dofinansowania projektów rewitalizacyjnych ze środków publicznych;
- Zasady naboru projektów, za pomocą których LPR będzie realizowany;
- Zasady finansowania projektów rewitalizacyjnych;
- Zasady monitorowania realizacji projektów rewitalizacyjnych i całego Programu;
- Zasady rozliczania finansowego i rzeczowego projektów rewitalizacyjnych.

7.1. Podstawa prawna dofinansowania projektów rewitalizacyjnych ze środków publicznych

7.1.1. Informacje wstępne

Wdrożenie projektów zakwalifikowanych do realizacji w ramach programu rewitalizacji może być prowadzone przez jednostkę samorządu terytorialnego na podstawie i w granicach prawa. Organy

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

jednostki samorządu terytorialnego są związane zasadą legalności oraz jawności finansów publicznych, dlatego podstawą każdego wydatku musi być określony przepis prawa, a nie tylko program rewitalizacji.

Dlatego ważne jest, aby w opracowywanej procedurze wdrażania poszczególnych projektów uwzględniać przede wszystkim regulacje ustawowe, zwłaszcza te, które określają tryb wyłaniania, udzielania i rozliczania zadań, na które ma być udzielona dotacja z budżetu jednostki samorządu terytorialnego; przede wszystkim ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zawiera dyrektywy dotyczące ogłaszania konkursu i wyłaniania najlepszych ofert. A zatem tryb przeprowadzenia konkursu na projekty realizowane w obszarze rewitalizowanym, które to projekty będą dofinansowane na podstawie w/w ustawy, musi być zgodny z obowiązującymi przepisami prawa.

W przypadku dotacji udzielanych na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami trzeba mieć na uwadze, że procedura oceny wniosków o dotacje oraz ostateczna decyzja, co do przyznania dotacji należy tylko i wyłącznie do organu stanowiącego i wymaga formy uchwały.

Należy pamiętać, że w zakresie udzielonych dotacji zarówno organy władzy publicznej, jak i podmioty, które otrzymały dotacje są związane ustawą o finansach publicznych, jak i ustawą z dnia 17 grudnia 2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114 ze zm.).

W związku z powyższym wydaje się uprawnione postawienie wniosku, że program rewitalizacji, jako akt o naturze programowej i operacyjnej może określać tylko ogólne ramy dopuszczania złożonych wniosków do realizacji, gdyż z uwagi na dyscyplinę finansów publicznych i zasadę legalizmu obowiązującą organy władzy publicznej podstawą udzielania pomocy finansowej może być tylko przepis rangi ustawowej albo akt prawa miejscowego podjęty na podstawie i w granicach ustawowego upoważnienia, a postępowanie w sprawie udzielenia pomocy powinno być przeprowadzone w oparciu o dyrektywy ustawowe, jeżeli takie zostały przez prawodawcę ustalone, bądź o zasady zawarte w akcie prawa miejscowego.

Zakłada się, że podstawowa ramowa uchwała, w ramach, której zostanie przyjęty Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha, będzie również określała podstawowe zasady i tryb wdrażania Programu, w tym m.in.: harmonogram przyjęcia i zakres uchwał określających szczegółowe zasady dotowania poszczególnych typów projektów w oparciu o Ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Uchwały, które staną się podstawą do wdrożenia mechanizmu dotacji projektów rewitalizacyjnych realizowanych w obszarach rewitalizowanych odwołujące się do w/w dwóch ustaw, będą określać, że projekty rewitalizacyjne podmiotów zewnętrznych (innych niż własne Gminy Wałbrzych) będą dotowane w drodze konkursu.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Zakłada się, że co roku będzie ogłaszany tylko jeden konkurs zawierający procedury właściwe dla obu podstaw prawnych.

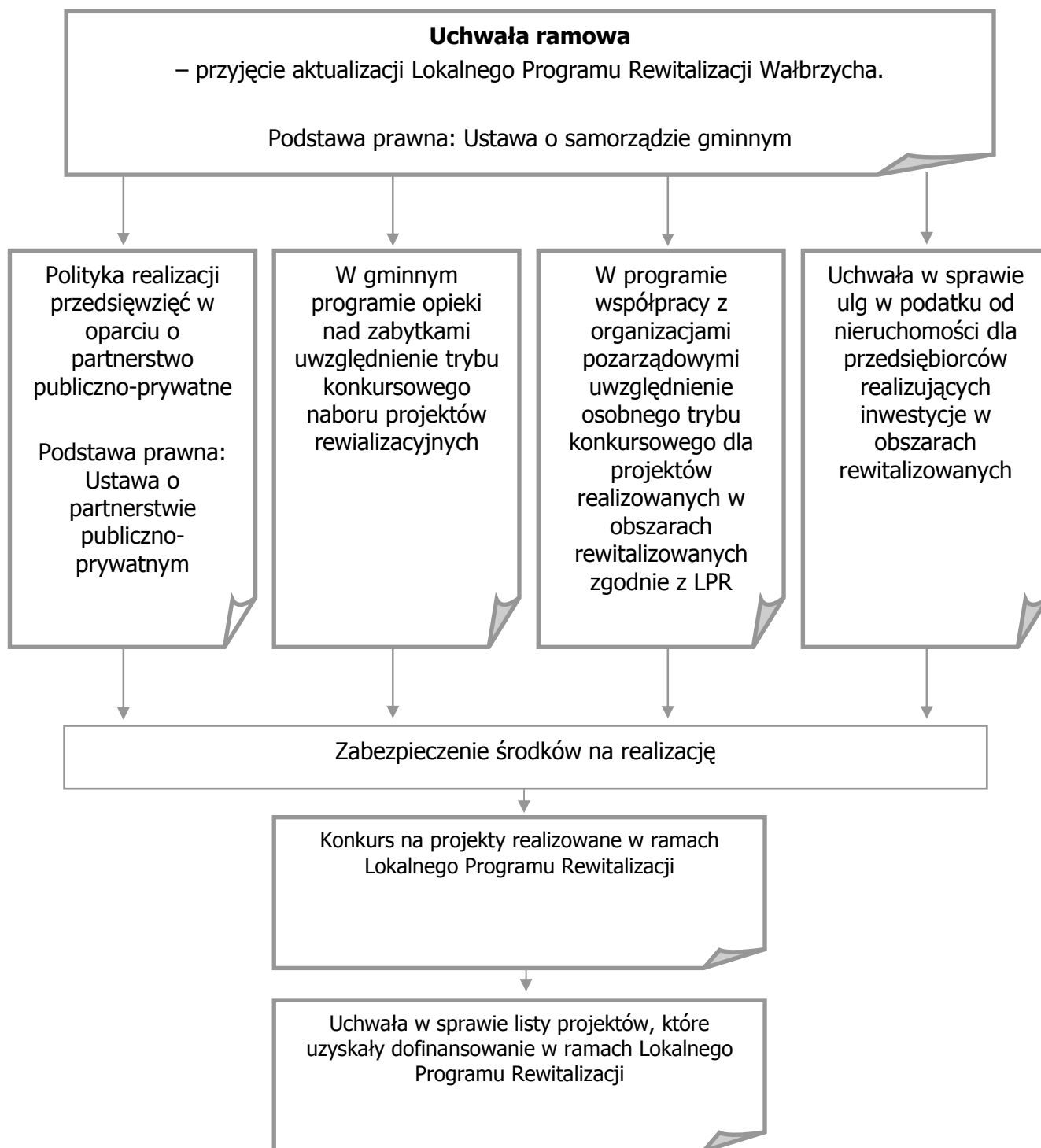
Uchwała ramowa określi również harmonogram i zakres uchwały, na podstawie, której będą realizowane ulgi w podatkach w związku z realizacją przedsięwzięcia inwestycyjnego w obszarze rewitalizowanym.

Zakłada się również, że w ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji powstanie polityka realizacji przedsięwzięć w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.

Schemat przedstawiony poniżej prezentuje proces legislacyjny wdrożenia mechanizmów prawno-finansowych, za pomocą, których będzie realizowany Program.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

7.1.2. Ustawa o finansach publicznych

Zgodnie z art. 176 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 ze zm.) podmioty, które nie są zaliczone do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku mogą otrzymywać z budżetu jednostki samorządu terytorialnego dotacje na cele publiczne związane z realizacją zadań tej jednostki.

Tryb postępowania o udzielenie dotacji na inne zadania niż określone w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 ze zm.), sposób jej rozliczania oraz sposób kontroli wykonywania zleconego zadania określa w drodze uchwały organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, mając na uwadze zapewnienie jawności postępowania o udzielenie dotacji i jej rozliczenia.

7.1.3. Ustawa o ochronie zabytków i opiece na zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.) w art. 81 przyznaje organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego kompetencję do udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie, lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Istotne warunki:

- pierwszym krokiem jest podjęcie uchwały określającej zasady udzielania dotacji,
- organy samorządu powinny określić w uchwale budżetowej wielkość środków finansowych przeznaczonych na dofinansowanie tego rodzaju zadań,
- dotacje mogą być udzielane osobom fizycznym, prawnym oraz jednostkom organizacyjnym nie posiadającym osobowości prawnej, w tym przedsiębiorcom, posiadającym tytuł prawny do zabytku,
- samorząd może udzielić dotacji w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie określonych przez wnioskodawcę prac.

Osoba fizyczna, samorząd terytorialny lub jednostka organizacyjna mogą ubiegać się o dotację celową z budżetu państwa na dofinansowanie wykonania prac konserwatorskich, restauratorskich oraz na roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Warunkiem jest posiadanie prawa własności, posiadanie lub trwały zarząd zabytku(art. 73 ww. ustawy).

Dotacja może być udzielona przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub przez wojewódzkiego konserwatora zabytków(art. 74 ustawy).

Dotacja może wynieść do 50% nakładów koniecznych, a jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod

względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót (art. 78 ustawy).

7.1.4. Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. Nr 121, poz.844 ze zm.) w art. 7 ust. 3 przyznaje radzie gminy prawo do wprowadzenia zwolnień przedmiotowych w podatku od nieruchomości innych niż określone w ustawie oraz w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i niektórych ustaw.

Pojęcie nieruchomości obejmuje grunty, budynki oraz budowle.

Należy mieć na uwadze, że w większości przepis ten jest podstawą tworzenia aktów prawa miejscowego, na podstawie których przedsiębiorcy, którzy inwestują na terenie danej gminy uzyskują ulgi w postaci zwolnień z podatku od nieruchomości.

Na tej podstawie możliwe jest wprowadzenie tylko i wyłącznie zwolnień przedmiotowych zatem bardzo istotna jest odpowiednia redakcja przepisów projektu uchwały.

Zgodnie z art. 20b ustawy uchwała powinna być podjęta z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404 ze zm.).

Uchwała uwzględniająca w swojej treści rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2007 roku w sprawie udzielania przez gminy zwolnień od podatku od nieruchomości, stanowiących regionalną pomoc inwestycyjną, nie wymaga notyfikacji.

7.1.5. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Na podstawie art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 ze zm.) rada gminy uchwała co roku program współpracy z organizacjami pozarządowymi, który stanowi podstawę do udzielania dotacji takim organizacjom na zadania wymienione w art. 4 ustawy. Regulacja ta przewiduje, że formami współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi może być:

- zlecenie organizacjom pozarządowym oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie;

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

- wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności i współdziałania w celu zharmonizowania tych kierunków;
- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, odpowiednio do zakresu ich działania, projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
- tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych, podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 oraz przedstawicieli właściwych organów administracji publicznej.

Ustawa określa, że organizacjami pozarządowymi są niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, i niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw, w tym fundacje i stowarzyszenia, z wyjątkiem partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, chyba że: przepisy odrębne stanowią inaczej, majątek tej fundacji nie jest w całości mieniem państwowym, mieniem komunalnym lub mieniem pochodzącym z finansowania środkami publicznymi w rozumieniu ustawy o finansach publicznych lub fundacja prowadzi działalność statutową w zakresie nauki, w szczególności na rzecz nauki, fundacji utworzonych przez partie polityczne, klubów sportowych będących spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2001 r. Nr 81, poz. 889, z późn. zm.).

Na podstawie tej ustawy dotacje mogą być przyznawane także osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego, stowarzyszeniom jednostek samorządu terytorialnego.

Katalog sfer współpracy określony w art. 4, jest na tyle szeroki, że daje możliwość wykorzystania tej regulacji ustawowej do realizacji projektów, które będą przewidziane w ramach programu rewitalizacji. Wymaga to przyjęcia przez radę gminy odpowiednio zredagowanego programu współpracy oraz uprzedniego zaplanowania odpowiednich środków w budżecie jednostki, a następnie ogłoszenia i przeprowadzenia konkursu ofert opartego na zasadzie równości, na realizację poszczególnych zadań.

Ustawa przewiduje możliwość wspierania realizacji części zadania przez organizację pozarządową. Jednostka samorządu terytorialnego udziela dotacji na realizację określonej części zadania a pozostałe środki finansowe pozyskiwane są przez oferenta z innych źródeł.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Rozliczenie dotacji odbywa się w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawę o finansach publicznych.

7.1.6. Ustawa o partnerstwie publiczno - prywatnym

Ustawa z dnia 25 lipca 2005 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. Nr 169, poz. 1420) w art. 4 pkt 4c stanowi, że przez działanie na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego należy rozumieć także rewitalizację miasta lub jego części.

Umowy zawierane w oparciu o procedurę określoną w tej ustawie pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego, a partnerem prywatnym, którym może być: przedsiębiorca, organizacja pozarządowa, kościół lub inny związek wyznaniowy, podmiot zagraniczny, jeżeli jest przedsiębiorcą w rozumieniu prawa kraju rejestracji i spełnia warunki do wykonywania w Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej, mogą obejmować nie tylko bezpośrednie działania inwestycyjne które dotyczą rewitalizacji objętego umową obszaru ale mogą też w swoim przedmiocie określać zobowiązania do opracowania dokumentów lub projektów, a także mogą dotyczyć zarządzania wyznaczonym obszarem.

W większości przypadków takiej współpracy łączy się sfera komercyjna na poziomie inwestycji ze sferą publiczną na poziomie celu publicznego, który ma być osiągnięty.

Budżet jednostki samorządu terytorialnego, która decyduje się na taką formę współpracy powinien uwzględniać: wydatki na spłatę zobowiązań wynikających z umów o partnerstwie publiczno-prywatnym, skutki zaniechania, okresowego wstrzymania lub ograniczenia zakresu przedsięwzięcia realizowanego w ramach umów o partnerstwie publiczno-prywatnym, wydatki na odszkodowania dla partnerów prywatnych wynikające z umów o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Ustawa dopuszcza także udział budżetu państwa w finansowaniu przedsięwzięcia, jeżeli potrzeba taka wynika z analizy sporządzonej przez jednostkę publiczną.

Przy takiej formie realizacji wyznaczonych zadań w grę wchodzi stosowanie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych.

7.1.7. Pomoc publiczna

Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, do którego należy podejmowanie decyzji w indywidualnych sprawach powinien brać pod uwagę zasady udzielania pomocy publicznej przedsiębiorcom, w tym pomocy de minimis. Wartość pomocy udzielonej przedsiębiorcy w ciągu roku budżetowego, łącznie z wartością pomocy udzielonej przedsiębiorcy udzielonej w ciągu ostatnich dwóch lat poprzedzających nie może przekroczyć równowartości 200 tys. euro. Organ powinien uwzględnić każdą pomoc jaką przedsiębiorca otrzymał co do tych samych kosztów kwalifikowanych.

7.1.8. Zasady naboru projektów rewitalizacyjnych w ramach konkursu

Lokalny Program Rewitalizacji Wałbrzycha będzie realizowany za pomocą projektów rewitalizacyjnych inwestycyjnych i nieinwestycyjnych (tzw. społecznych lub miękkich).

Beneficjentem projektu rewitalizacyjnego może być każdy podmiot niezależnie od formy działalności, wielkości i struktury kapitału oraz osoby fizyczne, jednak dostęp do dofinansowania z budżetu miasta będzie regulowany i ograniczony dla wybranych typów beneficjentów według poszczególnych typów projektów.

Każdy projekt realizowany na obszarze wskazanym do rewitalizacji, jeśli spełnia kryteria zgodności z LPR, będzie realizowany w ramach Programu. Oznacza to, że wszystkie projekty inwestycyjne i nieinwestycyjne gminy realizowane na obszarze rewitalizacji, które spełniają kryteria zgodności z LPR, zostaną skierowane na listę projektów rewitalizacyjnych.

Na listę projektów rewitalizacyjnych będą wpisywane również projekty podmiotów zewnętrznych pod warunkiem, że są zgodne z założeniami LPR i otrzymają rekomendację komisji oceniającej projekty rewitalizacyjne. Lista będzie co roku podejmowana uchwałą Rady Miejskiej. Na liście znajdą się tylko te projekty, które otrzymały dofinansowanie lub inne wsparcie gminy (np. transfer zasobów, w tym gruntów, budynków).

Projekty gminne nie będą podlegać procedurze konkursowej. Podlegają jej wyłącznie projekty podmiotów zewnętrznych.

Konkurs w ramach LPR, ogłaszany co roku, będzie dedykowany szczególnie dla takich instytucji jak: organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, szkoły wyższe, straż pożarna, policja, zakłady opieki zdrowotnej działające w systemie publicznej służby zdrowia, a także przedsiębiorcy lub ewentualnie właściciele kamienic. Gmina może wspierać również projekty innych jednostek samorządu terytorialnego.

Zgłoszenie projektu do rewitalizacji podmiotów zewnętrznych odbywa się na zasadzie konkursu analogicznego do konkursu dla organizacji pozarządowych i instytucji pożytku publicznego, którym zleca się wykonanie części zadań własnych gminy, głównie projektów społecznych.

Kryteria zgodności z Lokalnym Programem Rewitalizacji Wałbrzycha

Projekty zgłaszane do Lokalnego Programu Rewitalizacji, które znajdują się na liście będącej corocznie opracowywanym załącznikiem LPR, muszą spełniać następujące kryteria zgodności oceniane na etapie oceny formalnej:

- Zgodność typu projektu i typu beneficjenta;
- Zgodność z celami rewitalizacji w poszczególnych obszarach wsparcia;

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

- Zgodność z priorytetowymi typami projektów;
- Realizacja minimalnej wartości wskaźników produktów i rezultatów (wartości będą ogłaszane wraz z ogłoszeniem o konkursie).

Ogłoszenie o naborze projektów do Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie pojawiać się co roku i będzie zawierać następujące informacje:

- Odniesienie do LPR ze wskazaniem źródła, z którego można pozyskać aktualną wersję Programu;
- Termin naboru projektów;
- Termin obrad komisji oceny formalnej;
- Termin ogłoszenia wyników konkursu;
- Dostępna ogólna pula środków na dofinansowanie projektów;
- Dostępne inne zasoby, które miasto chce przeznaczyć na projekty rewitalizacyjne;
- Wskazanie, które wydatki będą kwalifikowane do dofinansowania;
- Wartości minimalne wskaźników produktów i rezultatów do osiągnięcia przez jeden projekt;
- Formularz wniosku wraz z kartą projektu.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Przykładowa karta projektu

KARTA PROJEKTU LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI							
1.	Tytuł projektu:						
2.	Opis stanu istniejącego W punkcie należy opisać istniejący stan zaawansowania przedsięwzięcia – czy jest on na etapie pomysłu, czy też poczyniono już pewne kroki w celu jego realizacji						
3.	Nazwa i adres głównego realizatora projektu						
4.	Dane osoby koordynującej przedsięwzięcie	Imię i nazwisko:					
		Telefon/Fax					
		Email:					
5.	Inne podmioty uczestniczące w realizacji projektu Jeśli w przedsięwzięciu kooperuje kilka podmiotów, to należy je wymienić.						
6.	Przewidywany termin:	rozpoczęcia projektu			zakończenia projektu		
7.	Przewidywany, szacunkowy koszt realizacji projektu w rozbiciu na lata - w tysiącach złotych	2008	2009	2010	2011	2012	2013
8.	Planowane finansowanie projektu:						
	Nakłady na projekt ogółem - w tysiącach złotych						
	w tym: środki własne - w tysiącach złotych						
	w tym: dotacje w tysiącach złotych;						
	Inne źródła (np. kredyty bankowe) - w tysiącach złotych.						

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

9.	Kim będą beneficjenci projektu? Dlaczego to tej właśnie grupy skierowany jest projekt?	
10.	Jakie są cele projektu? Na jakie problemy beneficjentów odpowiada projekt i w jaki sposób przyczyni się do ich rozwiązania?	
11.	Jakie są podstawowe działania w ramach projektu?	
12.	Jakie są zakładane twarde (ilościowe) i miękkie rezultaty projektu	

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Formularz wniosku o dofinansowanie powinien zawierać następujące informacje:

- Typ projektu – m.in. czy projekt jest inwestycyjny, nieinwestycyjny, czy zintegrowany (mieszany)? – czy projekt inwestycyjny realizowany przez przedsiębiorcę dotyczy obiektu zabytkowego?
- Nazwa wnioskodawcy;
- Forma prawna wnioskodawcy;
- Dane teleadresowe;
- Dane rejestrowe;
- Dane teleadresowe osoby do kontaktu;
- Partnerzy (nazwa, forma prawna, dane teleadresowe);
- Załączniki:
 - Karta projektu;
 - Kopie dokumentów rejestrowych;
 - Zaświadczenia o niezaleganiu z podatkami i składkami ZUS;
 - Zaświadczenie wkładu własnego;
 - Oświadczenia: o posiadaniu projektu technicznego, pozwolenia na budowę, o dysponowaniu obiektem i inne związane ze specyfiką projektu.

Konkurs będzie składał się z dwóch etapów oceny. Ocenę formalną oraz zgodność z założeniami LPR-u oraz ogłoszonym konkursem będzie dokonywać wskazany zespół pracowników Urzędu Miejskiego. Natomiast drugi etap polega na ocenie strategicznej i merytorycznej projektu i będzie przeprowadzany w asyście wskazanych pracowników Urzędu Miejskiego przez jedną z komisji Rady Miejskiej. Ostateczna decyzja dotycząca dofinansowania, w ramach LPR, będzie podejmowana przez Radę Miejską w drodze uchwały.

Do kryteriów merytorycznej i strategicznej oceny należą m.in.:

- Osiągany efekt łączenia działań z różnych sfer tematycznych;
- Oddziaływanie na jak największą liczbę mieszkańców obszarów rewitalizacji (i miasta);
- Realizacja projektu w partnerstwie z innymi podmiotami również realizującymi projekty w obszarze.
- Wartości wskaźników (ile powyżej minimalnych);
- Powiązanie z innymi projektami;
- Stosunek nakładów do spodziewanych korzyści społecznych;
- Dostępna ogólna pula środków do wsparcia
- Udział środków własnych.

7.2. Zasady finansowania projektów rewitalizacyjnych

Środki, w ramach konkursu, przeznaczone będą na projekty zarówno inwestycyjne jak i tzw. miękkie czy też aktywizujące dany obszar gospodarczo. Zakłada się, że będą to raczej małe granty (mieszczące się w kwotach pomocy de minimis), jednakże wszystkie projekty zgłaszane do konkursu będą musiały formalnie być zgodne z celami i zakresem wsparcia oraz podlegać innym kryteriom opisanym w Lokalnym Programie Rewitalizacji i ogłoszeniu konkursowym. Brak zgodności zgłaszanych projektów z powyższymi założeniami dyskwalifikuje je na etapie oceny w Urzędzie Miejskim.

Miasto na realizację LPR będzie przeznaczać głównie środki budżetu miasta i będą one wyodrębnione na rewitalizację w rocznych budżetach.

W przypadku pozyskania przez miasto innych środków na zadania zgodne z celami, zakresem oraz typami projektów w LPR miasto będzie mogło również przeznaczyć te środki na konkurs.

Rozliczenie projektu będzie odbywać się po jego realizacji. Rozliczenie rzeczowe i finansowe projektu będzie wykonywane przez pracowników Urzędu Miejskiego według przyjętego harmonogramu. Ponadto, w przypadku ważnych z punktu widzenia rewitalizacji zadań, które ze względu na ograniczenia finansowe nie będą mogły podlegać wsparciu z budżetu gminy, samorząd lokalny będzie wspierał te projekty i rekomendował instytucjom zewnętrznym, np. Instytucji Zarządzającej RPO lub Instytucji Pośredniczącej POKL do ich wsparcia z innych źródeł.

Dzięki wdrożeniu takiego systemu rewitalizacja zdegradowanych obszarów Wałbrzycha stanie się rzeczywistym procesem, w który zostaną włączeni wszyscy interesariusze odnowy wybranego obszaru miasta, czyli wszystkie sektory działalności gospodarczej i społecznej. Samorząd lokalny również, co roku, będzie proponować do realizacji projekty własne, dlatego też pula środków na rewitalizację będzie składała się z budżetu na projekty własne oraz projekty zewnętrzne. Co roku proporcja pomiędzy obydwoma komponentami może być różna. W pulę środków na rewitalizację wlicza się również środki niezbędne do pokrycia wkładu własnego dla projektów realizowanych ze źródeł zewnętrznych.

System spowoduje pewne zmiany w innych działaniach prowadzonych przez samorząd, np. w przypadku konkursów ogłoszonych dla organizacji pozarządowych na realizację działań społecznych. Jeśli dany projekt zgłaszany przez organizację pozarządową będzie dotyczył obszaru rewitalizacji (lub odbiorcami projektów będą mieszkańcy tego obszaru) wówczas taki projekt nie będzie już zgłaszany do ogólnego konkursu dla organizacji pozarządowych tylko do konkursu na projekty w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji.

8. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej

Powołany zespół ds. zarządzania LPR będzie miał za zadanie przygotowywania rocznych raportów z monitoringu i ewaluacji Programu. Raporty będą przedstawiane Prezydentowi, a następnie Radzie Miejskiej. Raporty staną się m.in. podstawą do podejmowania decyzji dotyczących finansowania działań rewitalizacyjnych. Zakłada się, że zespół ds. zarządzania LPR będzie zaangażowany zarówno w ocenę projektów rewitalizacyjnych w I etapie konkursu na projekty w ramach LPR, jak i monitorowanie i ocenę realizacji wszystkich projektów, a tym samym całego Programu.

Wszystkie podmioty, które otrzymają dofinansowanie w ramach LPR będą zobowiązane do składania raportów monitoringowych, w tym szczegółowego rozliczenia końcowego, do zespołu ds. zarządzania LPR. Zadaniem zespołu będzie agregowanie raportów monitoringowych z projektów w jeden raport i przeprowadzanie co roku ewaluacji Programu i przygotowanie raportu zawierającego:

- Zestawienie zadań zaplanowanych na dany rok, wykonanych, niewykonanych, zaplanowanych na kolejny rok;
- Zestawienie wskaźników do osiągnięcia w zadaniach wykonanych i niewykonanych;
- Zestawienie wskaźników osiągniętych w zadaniach wykonanych;
- Zestawienie odchyleń od planów;
- Informację merytoryczną na temat realizacji zadań i wykonanych wskaźników, w tym informacja na temat problemów w realizacji zadań i przyczyn niewykonania zadań;
- Zestawienie finansowe wykonanych zadań.

Wyniki sprawozdawczości monitoringowej i ewaluacyjnej będą publikowane w mediach lokalnych oraz na stronach internetowych Urzędu. Zarówno nabory na projekty do konkursu w ramach LPR, jak i informacje na temat wykonanych i rozliczonych projektów będą rozpowszechniane. Wdrożenie pierwszego konkursu zostanie poprzedzone zorganizowaniem spotkania z potencjalnie zainteresowanymi udziałem w konkursie.

8.1. Zasady rozliczania finansowego i rzeczowego projektów rewitalizacyjnych

Zasady rozliczania finansowego i rzeczowego projektów rewitalizacyjnych są zbieżne z działaniami monitoringowymi. Szczegółowemu rozliczeniu finansowemu podlegają wszystkie wydatki poniesione kwalifikowane. Przez rozliczenie finansowe rozumie się złożony przez wnioskodawcę

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

formularz rozliczenia projektu wraz z załączonymi dokumentami księgowymi i wyciągami bankowymi potwierdzającymi poniesienie wydatku. Realizator projektu będzie zobowiązany do wykazania, że dany wydatek był niezbędny do poniesienia w ramach realizacji projektu. W przypadku stwierdzenia przez komisję dokonującą rozliczenia, że dany wydatek nie odnosił się bezpośrednio do realizacji projektu, ta część nie będzie dofinansowana.

Rozliczenie rzeczowe będzie odbywać się na zasadzie zestawienia osiągniętych produktów w sprawozdaniu finansowo-rzeczowym.

9. Załączniki do lokalnego programu rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

PROJEKTY WSKAZANE DO DOFINANSOWANIA W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO DZIAŁANIE 9.1.

Projekt realizowany w ramach RPO WD Działanie 9.1. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich w miastach powyżej 10 tysięcy mieszkańców:

Lista zasadnicza

Nazwa projektu	Wnioskodawca	Całkowita wartość projektu w PLN	Wartość wnioskowanego dofinansowania w PLN (szacunek w EUR)	Okres realizacji projektu	Przewidywane wnioski o płatność
Modernizacja Zespołu Szkół nr 2 im. Hugona Kołłątaja w Wałbrzychu	Powiat Wałbrzyski	2 000 000	1 400 000 (319 343,06)	III kwartał 2007 - III kwartał 2012	2009 - 700 000 2010 - 350 000 2011 - 200 000 2012 - 150 000
Modernizacja budynku PSP nr 28 w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	1 400 000	980 000 (223 540,15)	I kwartał 2010 - IV kwartał 2010	2010 - 980 000
Budowa wielofunkcyjnych boisk sportowych przy Publicznym Gimnazjum nr 1 w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	3 100 000	2 170 000 (494 981,75)	IV kwartał 2008 - III kwartał 2009	2009 - 2 170 000
Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Kościelnego w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	2 200 000	1 540 000 (351 277,37)	II kwartał 2009 - II kwartał 2010	2009 - 525 000 2010 - 1 015 000
Modernizacja pomieszczeń Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej „Pod Atlantami”	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna „Pod Atlantami”	150 000	105 000 (23 950,73)	II kwartał 2010 - IV kwartał 2010	2010 - 105 000

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Atlantami w Wałbrzychu na „Akademię Młodych”					
Modernizacja infrastruktury przestrzeni publicznej „Pasaż Gdański” w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	2 650 000	1 855 000 (423 129,56)	I kwartał 2009 - III kwartał 2010	2009 - 245 000 2010 - 1 610 000
Modernizacja dróg gminnych prowadzących do zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową	Gmina Wałbrzych	7 000 000	4 900 000 (1 117 700,73)	I kwartał 2009 - III kwartał 2012	2009 - 350 000 2010 - 2 275 000 2011 - 1 000 000 2012 - 1 275 000
Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha, zgodnie z załącznikiem nr 2	Wspólnoty mieszkaniowe, Gmina Wałbrzych	15 068 526	6 205 165 (1 415 411,72)	I kwartał 2007 – IV kwartał 2013	2009 - 2 500 000 2010 - 1 100 000 2011 - 1 000 000 2012 - 1 000 000 2013 - 605 165
Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych - Centrum Aktywności przy ul. Mickiewicza 26 w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	2 000 000	1 400 000 (319 343,07)	II kwartał 2009 - III kwartał 2011	2009 - 70 000 2010 - 840 000 2011 - 490 000
Promocja turystyki aktywnej i produktów kulturowych Centrum Wałbrzycha w tym projekt kulturalny realizowany przez Muzeum w Wałbrzychu i Biuro Promocji na Placu Kościelnym „Porcelanowe Święto Wałbrzycha”	Gmina Wałbrzych	700 000	490 000 (111 770,07)	III kwartał 2009 - III kwartał 2010	2009 - 210 000 2010 - 280 000
Modernizacja przestrzeni publicznej Placu Teatralnego w Wałbrzychu „STYK – Wałbrzyska Strefa Kultury. Ludzie – sztuka	Gmina Wałbrzych	3 900 000	2 730 000 (622 718,98)	II kwartał 2009 – III kwartał 2011	2009 - 140 000 2010 - 1 295 000 2011 - 1 295 000

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

– zabawa – nauka”					
Modernizacja zdewastowanej drobnej infrastruktury przestrzeni publicznych Śródmieścia Wałbrzycha	Gmina Wałbrzych	1 790 000	1 253 000 (285 812,04)	III kwartał 2009 – III kwartał 2011	2009 - 210 000 2010 - 521 500 2011 - 521 500
Monitoring wizyjny Zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha	Gmina Wałbrzych	250 000	175 000 (39 917,88)	III kwartał 2009 - IV kwartał 2011	2009 - 21 000 2011 - 154 000
Razem bez projektu z zakresu mieszkalnictwa		27 140 000	18 998 000 (4 333 485,40)	-	2009 - 4 641 000 2010 - 9 271 000 2011 - 3 660 500 2012 - 1 425 000 2013 - 0
Razem wszystkie projekty		42 208 526	25 203 165 (5 748 897,13)	-	2009 - 7 141 000 2010 - 10 371 500 2011 - 4 660 500 2012 - 2 425 000 2013 - 605 165

*Uwaga: * Kwota dofinansowania z Unii Europejskiej przeliczona została w oparciu o kurs euro z Europejskiego Banku Centralnego z poprzedniego dnia roboczego ostatniego miesiąca, tj. **1 euro = 4,3840 PLN** i może ulec zmianie*

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Projekty realizowane w ramach RPO WD Działanie 9.1. Odnowa zdegradowanych obszarów miejskich w miastach powyżej 10 tysięcy mieszkańców:

Lista rezerwowa

Nazwa projektu	Wnioskodawca	Całkowita wartość projektu w PLN	Wartość wnioskowanego dofinansowania w PLN (szacunek w EUR)	Okres realizacji projektu	Przewidywane wnioski o płatność
Wsparcie infrastruktury instytucji społecznych „Centrum Aktywności” przy ul. Rycerskiej 1	Gmina Wałbrzych	1 500 000	1 050 000 (239 507,30)	II kwartał 2010 - III kwartał 2013	2010 - 35 000 2011 - 500 000 2012 - 300 000 2013 - 215 000
Modernizacja budynku PG nr 1 w Wałbrzychu	Gmina Wałbrzych	3 500 000	2 450 000 (558 850,36)	I kwartał 2011 - IV kwartał 2013	2011 - 1 000 000 2012 - 1 000 000 2013 - 450 000
Modernizacja drogi gminnej prowadzącej do Zabytkowego Śródmieścia Wałbrzycha wraz z pozostałą infrastrukturą drogową – ul. Pługa	Gmina Wałbrzych	1 100 000	770 000 (175 638,69)	I kwartał 2012 - IV kwartał 2013	2012 - 200 000 2013 - 570 000
Modernizacja infrastruktury Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Wałbrzychu „Willa Księżnej Daisy”	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Wałbrzychu	5 000 000	3 500 000 (798 357,66)	I kwartał 2011 - IV kwartał 2012	2011 - 2 000 000 2012 - 1 500 000

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wałbrzycha na lata 2008-2015

Renowacja wybranych kamienic w Śródmieściu Wałbrzycha, zgodnie z załącznikiem nr 3	Wspólnoty mieszkaniowe, Gmina Wałbrzych	4 953 987	2 442 123 (557 053,60)	I kwartał 2007 - IV kwartał 2013	2009 - 250 000 2010 - 300 000 2011 - 500 000 2012 - 500 000 2013 - 892 123
Razem bez projektu z zakresu mieszkalnictwa		11 100 000	7 770 000 (1 772 354,01)	-	2009 - 0 2010 - 35 000 2011 - 3 500 000 2012 - 3 000 000 2013 - 1 235 000
Razem wszystkie projekty		16 053 987	10 212 123 (2 329 407,62)	-	2009 - 250 000 2010 - 335 000 2011 - 4 000 000 2012 - 3 500 000 2013 - 2 127 123